

[Ministeren for skatter og afgifter]

Det udvidede fradrag kan endvidere kun gives i fortjeneste, der er opgjort på grundlag af 13. almindelige vurdering.

Endelig er anvendelsen af det udvidede fradrag begrænset således, at den skattepligtige i løbet af 4 på hinanden følgende indkomstår højest kan opnå et samlet fradrag på 160.000 kr.

Dette punkt ventes at give en lempelse i den særlige indkomstskat, der skønsmæssigt kan anslås til 60 mill. kr. årligt.

Forslaget har ingen administrative konsekvenser.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til folketingets hurtige og villige behandling.

Ministeren for Grønland (Jørgen Peder Hansen):

Jeg skal herved tillade mig for det høje ting at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af statens tjenestemandstillinger i Grønland m. v. (Ændring i bestemmelser om det grønlandske reguleringspristal).

(Lovforslag nr. L 56).

Det grønlandske reguleringspristal, der benyttes ved dyrtidsregulering af tjenestemandslønninger m. v. i Grønland, beregnes af Danmarks Statistik med priserne i januar 1975 som basis. De øvrige principper vedrørende beregningen af det grønlandske reguleringspristal er fastlagt i den grønlandske tjenestemandsløvs af 1964 samt udbygget ved senere ændringslove til lov for Grønland om indførselsafgifter m. v.

Pr. 1. januar 1980 er skatte- og afgiftsområdet overtaget af Grønlands hjemmestyre, således at ændringer af indførselsafgifter for fremtiden vil ske ved landstingslov.

Da spørgsmål vedrørende beregningen af reguleringspristallet imidlertid fortsat må anses at være et anliggende, der henhører under rigsmyndighederne, og da det fortsat må anses for ønskeligt, at også fremtidige afgiftsændringer, i lighed med, hvad der er tilfældet ved beregningen af det danske reguleringspristal, holdes uden for beregningen af det grønlandske reguleringspristal, har det været nødvendigt at fremsætte nærværende lovforslag.

Jeg skal derfor tillade mig at anbefale lovforslaget til det høje tings villige behandling.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til forsvarsministeren:

Forespørgsel af Gert Petersen (SF) m.fl.:

»Hvad kan ministeren oplyse om regeringens holdning til stationering af fremmede NATO-styrker og placering af atomvåben på dansk jord i såkaldte spændingsperioder, altså i fredstid?«

(Forespørgsel nr. 6. Anmeldt 9/10 80. Fremme af forespørgslen vedtaget 15/10 80).

Formanden:

Jeg kan oplyse, at jeg fra regeringen har fået meddelelse om, at regeringen har besluttet, at da spørgsmålet om stationering af fremmede styrker og placering af atomvåben på dansk jord må betragtes som væsentlige elementer af dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, vil regeringens redegørelse blive givet af udenrigsministeren. Forsvarsministeren vil selvfølgelig være til stede i salen for eventuelt at kunne deltage i debatten.

Forhandling

Gert Petersen (SF):

Jeg vil straks sige, at forespørgerne mener, en udenrigsminister kan være lige så god som en forsvarsminister, og de tegner vel begge regeringen, så om det er den ene eller den anden, der svarer, er for så vidt underordnet.

Man skændes jo i denne tid om, hvorvidt de danske militæruddgifter skal forhøjes fra 7,3 mia kr. i år til 8,1 eller til 8,4 mia kr. næste år. Men i mellemtiden sker der jo ting bag kulisserne af langt større rækkevidde. Den 16. september i år bebudede forsvarsministeren over for Ritzaus Bureau, at han ville søge tilslutning til, at Danmark kan modtage forstærkninger udefra i en såkaldt krisesituation. Han ville ikke afvise, at sådanne forstærkninger i en krisesituation kunne medføre atomvåben.

Hidtil har dansk sikkerhedspolitik bygget på et princip om, at fremmede NATO-styrker ikke kunne stationeres herhjemme i

[Gert Petersen]

fredstid. Men en krisesituation er jo netop noget, der forekommer i fredstid. Der blev altså lagt op til en fundamental ændring af Danmarks hidtidige sikkerhedspolitik.

Denne varslede ændring må ses i sammenhæng med visse andre forhold:

For det første den allerede indgåede aftale med USA om modtagefaciliteter for ca. 120 amerikanske kampfly i Jylland og anlæg af nye depoter med henblik herpå.

Dernæst de igangværende drøftelser inden for NATO med henblik på øremærkning af et meget stort antal tropper, herunder amerikanske, til modtagelse i Danmark.

Endelig de forestående forhandlinger med USA om indretning af depoter med svære våben til disse tropper.

Det hele er skjult i hemmelighedskræmmeriets tåger. Også i dag vil vi høre forsikringer om, at intet er besluttet. Det er måske formelt rigtigt. Til gengæld er der en særdeles reel risiko for, at folketinget en dag med ét bliver stillet over for en fiks og færdig aftale, og vi ved, hvad den slags indebærer af pres på tinget.

Derfor ønsker socialistisk folkeparti, at tinget og befolkningen her og nu inddrages i de faktiske drøftelser, der foregår, drøftelser, som kan få den største, ja, måske en skæbnesvanger betydning for Danmarks sikkerhed. Det er baggrunden for denne forespørgsel.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Denne forespørgselsdebat kommer på et tidspunkt, hvor der mellem de partier, som traditionelt står bag dansk forsvars- og sikkerhedspolitik, er forhandlinger om forsvarrets fremtid. Jeg vil gerne igen udtale regeringens håb om, at disse forhandlinger vil resultere i en løsning, der kan bekræfte den store politiske bredde bag dansk sikkerhedspolitik.

For at undgå enhver misforståelse vil jeg gøre opmærksom på, at der ikke består nogen sammenhæng mellem regeringens forslag om et uændret løn- og prisreguleret forsvarsbudget og så spørgsmålet om udbygning af de NATO-depoter, som vi har haft siden 1960 til støtte for NATO-styrker i tilfælde af forstærkninger udefra.

Jeg finder det også vigtigt at slå fast, at regeringens forsvars- og sikkerhedspolitik er uændret. Der går en lige linje fra vort med-

lemskab af NATO i 1949 til regeringens nuværende holdning. Med medlemskabet af NATO gik vi for første gang i vor historie ind i et integreret samarbejde – med de fordele og forpligtelser, det indebærer. Det er glædeligt at konstatere, at et stort flertal af den danske befolkning går ind for dansk medlemskab af NATO. Dette skyldes nok først og fremmest, at NATO er en forsvarsorganisation, hvis vigtigste mål er at hindre krig. Trods en verden med mange konflikter har alliancen vist sin eksistensberettigelse i de efterhånden mange år, den har eksisteret. NATO er ikke blot spørgsmålet om et militært samarbejde med et nødvendigt styrkemål, eller som det har været udtrykt: NATO kan aldrig været et mål i sig selv, men skal være midlet, der kan føre os til øget afspænding og en endelig nedbrydning af de kunstige skel, der har kendetegnet efterkrigstidens Europa.

Vi må realistisk erkende, at denne situation står vi ikke over for, men målet må vi aldrig slippe af syne.

I det løbende samarbejde er det meget vigtigt, at NATOs samlede forsvar er tilpasset den internationale militære situation. Sovjetunionen har ikke lagt skjul på, at man har foretaget en kraftig maritim opbygning igennem de senere år, hvilket har betydet, at oprindelige tanker om forstærkninger af både mandskab og materiel over Atlanten må revideres.

Både hvad angår fremmede styrker og atomvåben, er det som bekendt den danske holdning, at tilstedeværelsen på dansk område ikke kan finde sted under de nuværende omstændigheder, dvs. i fredstid. En naturlig konsekvens heraf må være – og dette er også en uændret dansk politik – at mulighederne for i en given situation at modtage hjælp udefra må være forberedt på forhånd, således at forudsætningerne for overhovedet at kunne få en sådan hjælp kan opfyldes.

Denne forpligtelse til i fredstid at forberede modtagelsen af udenlandske forstærkninger er udtrykkelig fastslået i betænkningen over forsvarslovene af 1973. Forstærkningsmuligheden har således hele tiden været betragtet som det naturlige modstykke til ikke-stationeringspolitikken.

Denne politik er bl. a. begrundet i Danmarks geografiske beliggenhed. Når Danmark i modsætning til andre lande valgte

[Udenrigsministeren]

denne linje, skyldes det dels ønsket om at undlade foranstaltninger, som – selv med urette – kunne opfattes som provokation og dermed vanskeliggøre afspændingen mellem Øst og Vest, dels at denne politik indgår som et selvstændigt element i den såkaldte nordiske balance, der fortsat er af stor betydning for stabiliteten i det nordiske område. Norge følger som bekendt en tilsvarende restriktiv politik.

Denne politik er på intet tidspunkt af vore NATO-allierede blevet anset for uforenelig med vort alliancemedlemskab.

Når det specielt drejer sig om at kunne modtage forstærkninger har der igennem årene været truffet forskellige praktiske foranstaltninger. Der har f. eks. været gennemført en række aftaler og arrangementer, der bl. a. støtter modtagelsen af den såkaldte Allied Mobile Force samt andre styrker, der dog alle har indsættelsesområder i Europa.

Ligeledes har der igennem en årrække været oplagt depoter på dansk område med reservedele, brændstof og ammunition til brug for allierede fly. Den grundlæggende aftale om depoter blev indgået i 1960 mellem den danske regering og chefen for NATOs Europakommando.

Det har hele tiden været og vil fortsat være et vigtigt princip, at den danske regering selv træffer afgørelse om modtagelse af forstærkninger.

Som bekendt er baggrunden for de nuværende overvejelser i NATO en beslutning på topmødet i 1978. I princippet er der ikke tale om nogen nyorientering af NATOs eller Danmarks forsvarspolitik. Men i lyset af de ændringer, der sker i den internationale militære situation, er det naturligt, at man med mellemrum må foretage justeringer, også når det drejer sig om forstærkninger og i denne forbindelse depoter.

Principbeslutningen i 1978 gik ud på, at der skal foretages et nærmere studium vedrørende en oplagring af yderligere materiel, bl. a. i Danmark.

Vi har set, at der i andre lande har været grundlag for en mere konkret debat, og at der har været rejst argumenter imod en sådan oplagring, bl. a. med henvisning til, at det vil indebære en forværring af det sikkerhedspolitiske klima, at depoterne vil være åbenbare bombemål, og at deres tilstedevæ-

relse hurtigere vil kunne få en konflikt til at eskalere.

Tager man de argumenter, som taler for en udbygning af depoterne, kan nævnes, at en oplagring vil betyde, at vi i en anspændt situation kan udskyde tidspunktet for at bede om forstærkninger. Dernæst, at det rent præventivt kan spille en større rolle over for dem, der måtte påtænke et angreb på Danmark. Endelig bør det indgå i vurderingen, at uden en sådan forhåndsoplagring på dansk område vil andre NATO-lande kunne se sig nødsaget til en forøgelse af deres forsvarsindsats, med de følger, dette vil kunne indebære for stabiliteten og det almindelige sikkerhedspolitiske klima.

Denne forespørgselsdebat kommer på et tidspunkt, hvor vi ikke har noget konkret grundlag at debattere ud fra. Der foregår for øjeblikket et studium i NATO, hvis resultater vi ikke kender, og når disse mere militærtekniske overvejelser er tilendebragt, så er tidspunktet kommet, hvor der bliver tale om en politisk vurdering og en beslutning.

Regeringen kan på nuværende tidspunkt intet vide om konklusionerne og altså heller intet om, hvilket forslag der kan blive tale om for Danmark og andre lande. Men regeringen vil til sin tid komme med sin indstilling til folketinget ud fra en samlet vurdering af situationen.

Derfor tjener det intet formål at forsøge på nuværende stadium at afkræve regeringen en holdning til forslag, hvis indhold vi ikke kender. Blot vil jeg gentage, at vi i det løbende integrerede samarbejde inden for NATO naturligvis må være åbne over for nødvendige justeringer.

Jeg har iagttaget, at Sovjetunionens officielle taler meget å propos op til denne debat har udtalt sig om dansk sikkerhedspolitik med fantasifulde beskrivelser af USAs pression over for Danmark. Man burde i stedet fortælle den sovjetiske offentlighed, at vi er et land, der selv træffer vore beslutninger, at det store flertal af befolkningen står bag vort medlemskab af NATO, og at vi tilhører en alliance, hvoraf intet medlem har oplevet, hvad Ungarn gjorde i 1956 og Tjcekoslovakiet gjorde i 1968.

Men man skal ligeledes vide, at sådanne udtalelser intet ændrer i vore bestræbelser på at støtte enhver mulighed for afspænding mellem Øst og Vest.

[Udenrigsministeren]

Til sidst vil jeg gerne gentage som noget grundlæggende, at regeringens holdning til stationering af allierede styrker og anbringelse af atomvåben på dansk territorium er uændret. Vi finder fortsat, at den forstærkningspolitik, som siden 1960'erne har udgjort et vigtigt element i vor forsvarspolitik, er både rigtig og nødvendig. Eventuelt kommende justeringer af depoter i Danmark kan vi først diskutere, når vi har et mere konkret udgangspunkt for debatten.

Formanden:

Inden jeg giver ordet til ordføreren for forespørgerne, skal jeg gøre opmærksom på, at det er tanken at holde pause fra kl. ca. 12 til kl. ca. 13.30.

Gert Petersen (SF):

Jeg takker for udenrigsministerens svar, men jeg skal indrømme, at jeg synes, det på mange punkter var noget forvirrende, fordi det ligesom ikke tog stilling til den debat, der har været igennem de sidste måneder, og som jeg skal gå ind på.

Når vi skal beskæftige os med dansk sikkerhedspolitik, er det ligesom et puslespil, og så er det overladt til den enkelte at lægge brikkerne sammen. Det er ikke noget, som nogen minister er så elskværdig at gøre for os.

Men inden jeg begynder at lægge brikkerne sammen, vil jeg minde om Danmarks holdning siden 1949, som den blev udtrykt i *communiquéet* fra det udenrigspolitiske nævn i 1954, nemlig »ikke at modtage stationering af fremmede styrker i fredstid«.

Det blev bekræftet ved forsvarsforligene af 1960, 1969 og 1973, dog sådan, at bl. a. depoter til modtagelse af fremmede styrker kunne anlægges i fredstid. Men det stod tindrende klart, at disse styrker kun kunne og måtte føres hertil, hvis det danske militær var i en kampsituation som følge af et angreb på Danmark. Det fremgår af samtlige forsvarsforlig, som regeringen og andre partier her i salen har indgået.

Hvad angår atomvåben, valgte NATO-partierne i 1960 at sige nej »under de nuværende omstændigheder«, som det hed. Denne noget vattede formulering er forblevet uændret. Men under valgkampen op til valget i 1964 skabte især socialdemokratiet, men også

andre NATO-partier, det klare indtryk, at dette betød nej til oplagring af atomammunition på dansk område i fredstid. Som årene er gået, har dette indtryk fæstnet sig både herhjemme og internationalt.

I forsvarskommandoens oplæg til ny forsvarsordning, som kom i oktober 1979, var det derfor med nogen overraskelse, at jeg læste, at det danske militær skal være rede til »modtagelse, støtte og anvendelse af eksterne« – det er et fint fremmedord, der betyder udefra kommende – »forstærkninger allerede på et tidligt stadium af en krise«, og senere i samme oplæg, at »forsvaret under spændingsperioder« eventuelt skal være rede til at modtage allierede forstærkninger.

Det er der ikke nogen dækning for i nogen folketingsvedtagelse, i nogen forligstekst eller for den sags skyld i nogen ministerudtalelse, før dette kommer fra forsvarskommandoen. Derfor blev forsvarsministeren den 26. februar i år under debatten afkrævet en mening om disse formuleringer. Han krøb udenom, men ikke nok med det: jeg mener, at forsvarsministeren forvanskede det hidtil gældende princip. Forsvarsministeren sagde – og jeg henviser til Folketingstidende 1979–80, 2. samling, sp. 5746:

»Det forhold, at Danmark ikke tillader permanent stationering af fremmede tropper under de nuværende omstændigheder . . .«.

Hvor har forsvarsministeren hentet disse formuleringer fra? Han har ikke hentet dem fra nogen forsvarsordning. Han har ikke hentet dem fra nogen forligstekst eller fra nogen regeringserklæring.

I *communiquéet* fra nævnet i 1954 siges der klart nej til stationering, og der er ikke noget med, at der er et ja til ikke-permanent stationering. Det er enhver form for stationering, der siges nej til. Dette klare nej til stationering gælder ikke bare under de »nuværende omstændigheder«, men det gælder helt klart »i fredstid«. Det er, hvad der står. Intet om de »nuværende omstændigheder«, men »i fredstid«.

Ingen senere officiel tekst har rokket ved dette princip. Forsvarsministeren indsmuglede i virkeligheden en ny tekst, et nyt princip for dansk stationeringspolitik.

Jeg har bemærket, at udenrigsministeren er i stand til at have begge principper med, og så kan vi jo selv vælge. Det kan vi komme tilbage til i anden omgang.

[Gert Petersen]

Hvorfor indsmuglede forsvarsministeren dette nye princip? Hvorfor forvanskede forsvarsministeren den 26. februar i år den formulering, som hele tiden siden 1954 havde været den danske? Hvorfor blev »i fredstid« nu pludselig til »under de nuværende omstændigheder«?

Jeg synes, at sløret blev løftet lidt i et skriftligt svar, som forsvarsministeren gav folketingsudvalget den 26. marts. Her henviste han til, at NATOs forsvarsministermøde i maj 1977 havde vedtaget en tilpasning af det hidtidige forstærkningsprincip. Den såkaldte tilpasning indebar mangt og meget, men bl. a., ifølge forsvarsministeren, mulighed for, at forstærkninger kan indsættes allerede i en spændingsperiode, hvis det skønnes ønskeligt.

Så forstår jeg da bedre forsvarskommandoens tekst i oktober 1979. Generalerne, de gode mennesker, har været i god tro; de er gået ud fra, at sagen var i orden, når deres minister havde sagt ja ved et møde mellem forsvarsministrene i NATO i maj 1977. Og ministerens ja har jo været helhjertet, det ved vi også, idet vi kan læse i Information for den 24. marts 1980, at den næstkommanderende for NATO-styrkerne i Europa, den engelske general Sir Jack Harman, siger følgende:

»Indtil da« – dvs. det pågældende ministermøde – »og det forekommer visse steder endnu, mente nogle, at ankomsten af forstærkninger kunne opfattes som en provokerende forholdsregel. Ministrene fra samtlige medlemslande mente det ikke. De fandt, at det tværtimod er en beslutning måde at vise vor solidaritet på og øge afskrækkelsen.«

Sådan sagde Sir Jack Harman. Hvis han har tænkt på Danmark, da han sagde, at nogle indtil da havde anset forstærkninger i fredstid for en farlig provokation, så har han efter min mening haft ret. Men Sir Jack Harmans viden om, at Danmark havde skiftet opfattelse, har han beholdt for sig selv sammen med andre NATO-ledere, for den danske regering har så sandelig ikke vidst noget om det, og forsvarsministeren har åbenbart troet, at han kunne klare problemet med sådan lidt citatfusk, og derfor fik vi forvanskingen den 26. februar.

Men det ser dog ud til, at den offentlige debat er blevet for hed for forsvarsministeren, for endelig den 16. september i år, 3 år

efter NATO-mødet i maj 1977, udtaler forsvarsministeren til Ritzaus Bureau, at han vil have ændret den hidtidige formulering om forstærkninger, der hidføres udefra til Danmark i krigstid – og kun i krigstid – til en formulering om forstærkninger, der kan hidføres til Danmark udefra i en krise, og så er der altså nogle brikker i spillet, der endelig er faldet på plads. Men det er sandelig ikke forsvarsministerens skyld; det ventede han i 3 år med at fortælle offentligheden.

Der er jo også mange flere ting. Depotplannerne – både de besluttede og de, der overvejes – må ses i sammenhæng med denne nye stationeringspolitik.

I et Ritzautelegram fra Tromsø, dateret 17. marts i år, udtaler en amerikansk militær talsmand, at der i 1980-85 skal anlægges depoter i Vesteuropa til modtagelse af 180.000 amerikanske soldater, og depoterne skal rumme bl.a. kampvogne og artilleri.

Herhjemme er der allerede indgået en aftale med USA om modtagelse af 100-120 amerikanske kampfly i Jylland og opbygning af depoter til dem. Desuden har regeringen indgået Lines of Communications-aftale, LOC-aftale, med USA, en rammeaftale, der, som forsvarsministeren kryptisk siger i sit skriftlige svar af 26. marts, får sin betydning i tilfælde af, at vi måtte ønske at modtage amerikanske forstærkninger.

Men om der skal forhandles om depoter til USA-tropper, om depoterne skal bygges, til hvor mange og med hvilke våben, se, det ved forsvarsministeren intet om, og jeg har så sandelig indtryk af, at udenrigsministeren ved endnu mindre om det, hvis man kan vide mindre end nul.

Der er ingen af dem, der ved noget om det. Det er meget beklageligt. Vi har en regering, som ikke ved noget om disse ting. Det er som et isbjerg af uvidenhed, man løber ind i, eller også er sagen den, at det er et isbjerg i den forstand, at fem sjettedele af det, man ved, det holder man skjult, så vi andre kun kan se en lille del af det.

Men vi ved dog efterhånden en del, og vi kan gætte os til lidt mere.

Der er ganske åbenbart enighed om en ny NATO-strategi, det har vi efterhånden forsvarsministerens ord for, vi har den britiske general Sir Jack Harmans ord for det: fremmede NATO-styrker kan udstationeres i fredstid, nemlig hvis NATO og afsender- og

[Gert Petersen]

modtagerlandet finder, at der foreligger, hvad de kalder en international krise.

Den danske regering har med 3 års forsinkelse erkendt, at dens tilslutning til denne nye strategi faktisk er uden rigtig dækning her i folketingset. Man ved i hvert fald ikke, om den har dækning – det er da klart, at hos venstre og de konservative kan I få dækning for hvad som helst i den retning, så I kan såmænd nok få det; men spørgsmålet er, om I kan få dækning i jeres eget parti, det er jo det, der er problemet.

Man har erkendt, at man ikke rigtig har dækning, og derfor kommer så forsvarsministerens udtalelse den 16. september. Som led i denne nye krisestrategi skal der kunne udstationeres amerikanske elitestyrker, bl.a. i Danmark og Norge, og derfor skal der bygges store depoter til disse styrker. Alt tyder på, at Danmark i princippet har sagt ja hertil. Aftalen om de amerikanske kampfly må ses i denne sammenhæng.

De formelle forhandlinger om indretning af landstyrkedepoterne eller, som det er oplyst i Politiken i dag på baggrund af et interview med general Vegger, marinekorpsdepoterne er endnu ikke påbegyndt, men principielt er et afgørende skridt taget med LOC-aftalen, altså Lines of Communications-aftalen, og teknisk set er man langt inde i forhandlinger på embedsmands- eller, som forsvarsministeren ynder at sige det til os, studiekreds-niveau.

Endelig fremgår det af forsvarsministerens udtalelse den 16. september til Ritzau, at han holder døren åben for, at de forstærkninger, der ankommer udefra til Danmark i en såkaldt spændingsperiode, altså i fredstid, kan medbringe atomvåben.

Vores ærinde med at bringe disse ting frem til debat er først og fremmest, at vi finder det utilstedeligt, at der foretages en vidtgående ændring i dansk sikkerhedspolitik uden en forudgående bred debat i befolkningen. Dernæst, at vi finder, at den nye forstærknings-, depot- og atompolitik er farlig for Danmark af følgende grunde:

For det første. Det gamle standpunkt var det rigtige, nemlig at stationering af fremmede NATO-styrker herhjemme i fredstid vil blive opfattet som en farlig provokation. En sådan stationering i fredstid vil uundgåeligt udløse modforanstaltninger og bidrage til

optrapning og skærpelse af krisen, som man siger, i stedet for at dæmpe den.

For det andet. Situationen bliver selvsagt endnu værre, faremomenterne langt større, hvis de udenlandske tropper ankommer hertil udstyret med atomvåben.

For det tredje. Bare proklamationen af en sådan ny dansk holdning – for ikke at tale om det følgende depotbyggeri – vil grundlæggende ændre og forringe forholdene i det nordiske område.

For det fjerde. En krise- eller spændingsperiode er jo noget, der forekommer i fredstid. Hidtil har verdensfreden overlevet adskillige Øst-Vest-kriser. Bliver den ved med det, hvis man vil realisere denne nye strategi? Lad os sige, at De Forenede Stater havde reageret på Afghanistankrisen – og Danmark havde været indforstået med det – ved at sende atombevæbnede styrker til Danmark. Ville det have fået russerne ud af Afghanistan? Eller var der ikke en mulighed for, at det måske ville have fået russerne ind i Finland? – hvilket naturligvis ikke var forsvarsministerens mening, det ved jeg. Vi kan ikke udelukke den sidste mulighed.

Jeg synes, det er et hasardspil, man lægger op til med den nye strategi, et hasardspil, hvor det er freden, der er selve indsatsen for hasardspillerne.

Sagen er jo den, at det ikke bare er Sovjetunionen, men også De Forenede Stater, som ofte kaster sig ud i eventyrpolitik. USA's holdning i Mellemøsten, Sydøstasien, Afrika, Latinamerika har gang på gang udløst kriser, hvor de to supermagter har stået over for hinanden. I sådanne situationer vil den nye strategi forvandle Danmark til en militær brik i et spil for at presse Sovjetunionen.

Ganske vist ved jeg, at viceslutmarskal Peter Harding ved NATO-hovedkvarteret den 25. marts 1980 i Information har bekræftet – udenrigsministeren og forsvarsministeren behøver altså ikke at fortælle mig det, jeg ved det – at Danmark kan sige nej til at modtage forstærkninger. »Men«, sagde viceslutmarskallen videre, »der er, må jeg tilføje, arrangementer, som naturligvis får os til at forvente, at I siger ja. Vi udgør jo trods alt en alliance.« De arrangementer har vi ikke hørt noget om herhjemme, men viceslutmarskallen ligger naturligvis også inde med en mere højtflývende viden end vi andre.

[Gert Petersen]

For det sjette. De militærdepoter, der er forudsætningen for den nye strategi, vil med endnu større sikkerhed end hidtil garantere Danmarks totale ødelæggelse, hvis det endelig går galt. I forvejen er et atomraketangreb mod en række mål i Danmark overvejende sandsynligt, hvis Danmark indblandes i en Øst-Vest-krig. De nye depoter, allerede udbygningen af de jyske flyvepladser til modtagelse af US-kampfly, øger denne risiko snesevis af gange. Både i sigte og i omfang er der tale om noget helt andet end de hidtidige depoter, som kan være farlige nok. De nye depoter er regulære ubemandede baser, oven i købet indrettet med sigte på bemanning i fredstid.

Vi har på FNs nedrustningssamling tilsluttet os det synspunkt, at fortsat kaprustning ikke skaber mere sikkerhed, men tværtimod er en trussel mod selve menneskehedens eksistens. Ja men hvordan kan Danmark så være med til at forstærke den selv samme kaprustning, tilmed på en måde, som uundgåeligt vil udløse reaktioner oven på den anden side og drive rustningsspiralen opad endnu vildere og endnu hastigere end før?

Man må håbe, at Danmark ikke yder dette bidrag, for der er endnu tid til at sige stop. Vi må sige klart nej til alle planer om nye NATO-depoter, det være sig til flystyrker eller til bevæbning af landstyrker med svære våben eller på anden måde. Vi må fjerne den tvivl, der er opstået om dansk stationeringspolitik, også selv om man derved måske kommer i konflikt med nogle NATO-beslutninger fra maj 1977, som folketinget i øvrigt aldrig rigtig er blevet orienteret om.

Vi kan gøre disse ting ved at vedtage en udtalelse i form af en dagsorden, som jeg skal tillade mig at fremsætte forslag om med følgende ordlyd:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget bekræfter, at det – som udtalt i *communiquéet* fra udenrigspolitikken nævn den 8. april 1954 – er Danmarks holdning »ikke at modtage stationering af fremmede styrker i fredstid«, afviser folketinget enhver ændring eller udvanding af dette princip og tager afstand fra anlæg af militærdepoter til fremmede flystyrker eller til opbevaring af svære våben for fremmede landstyrker eller andre nye NATO-depoter,

og går dermed over til næste sag på dagsordenen.«

Ved vedtagelse af en sådan dagsorden vil Danmarks stilling atter være klar.

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Motiveringen for, at Danmark i 1949 tilsluttede sig NATO, var, som alle ved, at man måtte erkende, at forsvaret af Danmark ikke kunne foregå isoleret. Derfor har Danmark i alle årene siden 1949 baseret sin sikkerhed på de gensidige bistandsforpligtelser, som fremgår af NATO-traktatens artikel 5, og socialdemokratiet ser stadig væk ikke noget alternativ til NATO-medlemskabet. Men ligesom for regeringen er det for socialdemokratiet magtpåliggende at pointere, at NATO ikke er et mål i sig selv. Vi betragter alliancen som et middel til opnåelse af sikkerhed og afspænding: sikkerheden gennem samarbejdets blotte eksistens og afspændingsmulighederne som et resultat af den sikkerhed, alliancen giver os.

Sikkerhed og afspænding hører uløseligt sammen, og derfor vil socialdemokratiet og regeringen medvirke til forsøg på gennemførelse af ethvert forslag, der kan medføre gensidig, balanceret og samtidig nedrustning i de to forsvarsalliancer. Vi er sikre på, at en ensidig nedrustning ikke fører til de ønskede resultater, men tværtimod kan true afspændingen som følge af de sikkerhedsmæssige tomrum, som ensidige nedrustningsinitiativer kan medføre. Vi mener med andre ord, at NATO-samarbejdet ved sin tilstedeværelse kan være med til at hindre en krigs opståen.

Som følge heraf indebærer medlemskabet for Danmark, at vi er tilhængere af et integreret forsvarssamarbejde. Heraf fremgår, at vi i en krigssituation, hvis den alligevel skulle opstå, ønsker at have mulighed for at modtage hjælp udefra, altså en forstærkningsmulighed. Selv om denne politik måske er indlysende for mange, kan denne debat være en rimelig og god mulighed for at fremhæve disse ting endnu en gang.

Der kan nok også være grund til at gøre opmærksom på, at i den politisk-organisato-

[Lasse Budtz]

riske beretning til socialdemokratiets kongres i september 1980 står der, at der lægges vægt på forsvarsets evne til for det første varslings, overvågning og suverænitetshævdelse, for det andet iværksættelse af mobilisering for forbedring af forsvarsforanstaltninger, herunder udlægning af minefelter samt forskydning af enheder med henblik på imødegåelse af angreb, for det tredje modtagelse af støtte til og samarbejde med allierede forstærkninger. Det er nok især punkt 3, det er vigtigt at hæfte sig ved i denne debat, et punkt, som den socialdemokratiske kongres altså har tilsluttet sig.

Ønsket om at kunne modtage forstærkninger indebærer en forpligtelse til at have et forsvar, der i en vis periode kan holde stand og derved muliggøre at modtage hjælp udefra. Men det integrerede forsvar medfører yderligere, at vi i en krigssituation skal kunne operere syd for grænsen i et samarbejde med tyske tropper, og herved understreger vi princippet om gensidighed.

Det har, som alle bør vide, hele tiden været et dansk standpunkt ikke i fredstid at tillade stationering af fremmede tropper i landet. Dette princip agter regeringen at opretholde og fastholde, og et enigt parti står bag denne holdning, men som sagt: forsvarssamarbejdet bygger på aftaler om, at Danmark kan modtage forstærkninger i krigstilfælde. Vi har da også siden 1960 haft NATO-depoter her i landet, og vi har i betænkningen af 1973 om forsvarsforliget erklæret os rede til i videst muligt omfang at forberede forstærkningsmodtagelser. At de andre partier, der tilsluttede sig forsvarsforliget, bandt sig til samme forpligtelse, skal kun medtages for en ordens skyld. Rent konkret hedder det, at der med henblik på modtagelse af allierede styrker skal lægges vægt på, at de praktiske foranstaltninger m. v., der er nødvendige for sådanne styrkers modtagelse, i videst muligt omfang forberedes i fredstid, hvilket ret beset også må betragtes som en logisk følge af vor deltagelse i alliancen.

Dette er ikke ensbetydende med en ændring af stationeringsproblematikken. Men en konsekvens af denne politik er, at vi har etableret depoter med brændstof og ammunition til allierede fly. Der blev i 1976 indgået en rammeaftale om støtte til flyforstærkninger, som forsvarsministeren ved flere lejligheder har redegjort for såvel i folketinget som i

forsvarsudvalget. Og hertil kommer så topmødebeslutningen i NATO i 1978.

Det integrerede NATO-samarbejde indebærer stadige ændringer, hvilket den danske regering ved flere lejligheder har anerkendt. Det kan derfor også i spørgsmålet om forstærkninger, herunder øremærkning af styrker med eller uden depoter, være nødvendigt at gennemføre justeringer, således at man effektivt kan løse de problemer, der under den nye udvikling er opstået i forbindelse med transport af forstærkninger over store afstande.

Det er endnu ikke givet, at overførsel af forstærkninger automatisk medfører opførelse af nye depoter. Det afhænger af, hvilke styrker der måske, måske ikke, kan stilles til rådighed. Men den øjeblikkelige debat om muligheden for at overføre forstærkninger med eventuel – jeg understreger: eventuel – oprettelse af depoter skyldes den stigende – og uimodsigeligt stigende – overvægt hos østblokken på især det maritime område. Denne overvægt gør det selvsagt vanskeligere at overføre allieret materiel i en krisesituation. Alt andet lige tør man vel nok fastslå, at det er en fordel, hvis det kun er mandskab, der skal overføres, men om dette bliver tilfældet, afhænger altså helt af karakteren af de troppestyrker, vore allierede måtte være parate til at overføre.

Det er nok rigtigst på dette sted at præcisere, at efter socialdemokratiets opfattelse er der ingen sammenhæng mellem regeringens forslag om et uændret forsvarsbudget og en forhåndsoplagring. Uanset den økonomiske og strategiske ramme om det danske forsvar vil kravet om forstærkninger nemlig eksistere. Det drejer sig således ikke om procenter. Det drejer sig derimod om en tilpasning af det danske forsvarssystem til det samlede forsvarssystem i NATO, og her spiller altså gensidigheden den altafgørende rolle.

Det er i dag regeringen og selvfølgelig socialdemokratiet ukendt, hvilke forslag der vil fremkomme fra NATO. Man kan som nævnt udmærket tænke sig, at et forslag vil omfatte tropper, der ikke skal bruge depoter, og det er der i virkeligheden flere grunde til. Når forslag måtte komme, vil disse under alle omstændigheder blive drøftet med folketinget inden en endelig dansk stillingtagen. Spørgsmålet er altså ikke aktuelt i dag. Men når det fremkommer, eller hvis det fremkommer, må

[Lasse Budtz]

vi studere det nærmere i lyset af den situation, der da måtte foreligge. Efter socialdemokratiets opfattelse ville det simpelt hen være forkert at fremtvinge en endelig stillingtagen nu, ikke til spørgsmålet om nødvendigheden af forstærkninger – denne nødvendighed anerkender vi – men til spørgsmålet om, hvorvidt forstærkninger også kræver depoter.

Det er måske også nødvendigt at sige, at der ikke foreligger noget pres fra NATOs side mod Danmark i denne forbindelse. Der må ikke herske tvivl om, at det fortsat er den danske regering, der træffer afgørelse om fremmede styrkers modtagelse i Danmark. Der vil således ikke blive tale om nogen indskrænkning i regeringens politiske handlefrihed, men en eventuelt aftalt forhåndsoplagring kan i en given situation udskyde tidspunktet for tilkaldelse af forstærkninger. Den danske regering kan med andre ord få større spillerum. En eventuel forhåndsoplagring indebærer endvidere, som ministeren har været inde på det, en større advarsel for den, der måtte påtænke et angreb mod Danmark.

Som en konklusion vil jeg gerne på socialdemokratiets vegne fremhæve en række punkter, som er vigtige for os.

For det første: vi ønsker ikke allierede tropper stationeret i Danmark under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid. Vi har således pålagt os selv restriktioner også af hensyn til den nordiske balance.

For det andet: vi accepterer ikke atomvåben stationeret i Danmark under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid. Og det ligger i sagens natur, at vi gerne vil medvirke til en ordening, der kunne give os sikkerhed for, at atomvåben heller ikke blev anvendt mod Danmark i krigstid.

For det tredje: vi opfatter det danske forsvaret såvel som det totale samarbejde i forsvarsalliancen som defensivt. Og vi lægger afgørende vægt på NATOs dobbelte målsætning om sikkerhed og afspænding, således som vi ved talrige tidligere lejligheder har givet udtryk for det. Der er således ingen ændring i dansk sikkerhedspolitik, og vi er heller ikke inde i nogen forandringens fase.

For det fjerde: vi erkender, at der kan blive tale om justeringer i stationeringsproblematikken i overensstemmelse med den sikkerhedspolitiske udvikling. Men vi har ikke for øjeblikket noget forslag fra nogen side, der i dag giver os muligheder for nogen ju-

steringer. Vi har derfor heller ikke i princippet sagt ja til noget som helst, selv om hr. Gert Petersen mener at kunne påstå det modsatte.

For det femte: socialdemokratiet ønsker ligesom regeringen at medvirke til gennemførelse af ethvert forslag, der kan medføre en gensidig, balanceret og samtidig nedrustning i de to forsvarsalliancer. Det har jeg ganske vist allerede sagt én gang tidligere i dag, men det kan ikke siges for ofte. Den danske regerings egne initiativer og initiativer i samarbejde med andre lande understreger ærligheden i og karakteren af denne holdning, for vores politik taler i virkeligheden helt for sig selv.

Mette Madsen (V):

Venstre kan kun hilse med tilfredshed, at der såvel i folketinget som i befolkningen mærkes en voksende interesse for forsvaret og forsvarsproblemer. De 4-årige forsvarsforlig, hvis positive sider ofte er fremhævet, har jo også medført, at mange har taget forsvaret for noget givet og derfor koncentreret interesse og aktiviteter om andre samfundsspørgsmål.

Derfor er det nok kommet bag på nogle, når vi i dag må konstatere et betydeligt efterslæb trods det nuværende forsvarsbudgets pristalsregulering. Den teknologiske udvikling har simpelt hen gjort det umuligt at udfylde rammerne, og derfor indtager budget og styrkemål så fremtrædende en plads i de igangværende forhandlinger. Resultatet af disse forhandlinger kan og skal ikke foregribes af dagens debat, hvor forespørgslen drejer sig om et enkelt, om end særdeles vigtigt område, nemlig evnen og viljen til at modtage allierede forstærkninger. At SF også rejser spørgsmålet om placering af atomvåben på dansk grund i fredstid, kan kun være et slag i luften, for der er hverken fra dansk eller allieret side tale om at ændre den hidtidige danske politik.

Lad mig så som et overordnet og afgørende synspunkt slå fast, at formålet med et forsvar må være, at det har et sådant omfang og en sådan styrke, at en eventuel modstander vil vide, at det vil blive kostbart, for kostbart, at angribe NATOs nordflanke. En sådan virkning nås kun ved fælles indsats, og der burde derfor ikke være nogen diskussion om Dan-

[Mette Madsen]

marks ønske om forstærkninger, hvis altså vi mener noget med vort NATO-medlemskab.

Hidtidige forsvarsordninger har også forudset allieret hjælp. Depoter har vi længe haft, og udenrigsministerens besvarelse i dag har belyst, hvorfor allieret-tildelte flystyrker bør suppleres med landstyrker udefra. Det er derfor også nødvendigt, at vi forbereder os til at modtage disse styrker, og forberedelserne hertil hører efter venstres opfattelse nøje sammen med en kommende forsvarsordning som helhed. For det første fordi fredstidsforberedelser må indgå i budgettet. For det andet fordi dansk forsvar må have en sådan karakter, at det kan føre en udholdende kamp, indtil allierede styrker kan nå frem og fortsætte kampen sammen med det. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om han deler denne opfattelse.

Men når vi kommer til regeringens og socialdemokratiets stilling til forstærkninger og depoter, så har det været svært at få et helt klart billede heraf. Forskellige medlemmer af den socialdemokratiske gruppe kommer med helt modstridende udtalelser. Forsvarsministeren har såvel i et samråd med forsvarsudvalget som i et svar til dette givet udtryk for, at det er regeringens opfattelse, at der ikke kan tages stilling, før SACEUR har sluttet sine overvejelser på dette område, så vidt vides omkring nytårstid. Udenrigsministeren udtrykte det i dag knap så klart, men holdningen er dog den samme: en udskydelse af en stillingtagen til dette overordentlig vigtige spørgsmål. Og hr. Lasse Budtz sagde for et øjeblik siden ganske klart, at en stillingtagen til spørgsmålet ikke er aktuel i dag.

Heroverfor vil jeg helt klart fremlægge venstres holdning, og den er, at vi ikke bare kan læne os tilbage og vente på, at andre lande skal træffe beslutningerne. Vi må selv vise vilje til og ønske om depoter og forstærkninger i en kommende forsvarsordning, jfr. Norge, der har ført en aktiv linje, og ikke bare som mr. Micawber optimistisk venter på, at noget vil vise sig.

En sådan holdning og tilkendegivet vilje fra dansk side vil også være af stor betydning for den amerikanske administrations muligheder for at få sine ting igennem i kongressen. Desværre har de mange artikler i de seneste uger i den amerikanske presse om »danmarkisering« allerede haft den beklagelige virkning på den amerikanske befolkning,

at dens hidtil positive indstilling til at støtte Vesteuropa militært er dalende. Netop i denne forbindelse er der grund til at understrege, at udbygningen af depoter i Danmark og løfte om forstærkninger ikke er en indrømmelse, Danmark giver sine allierede, men tværtimod et tilbud, de giver os.

Diskussionen om tidspunktet for tilkaldelse af allierede forstærkninger vil, hvis forsvaret og alliancen skal have nogen mening, ikke på forhånd kunne besvares endegyldigt. Det må være regering og folketing, regering og udenrigspolitisk nævn, der afgør betimeligheden af at tilkalde allierede. Konflikten behøver ikke nødvendigvis at være brudt ud. Tilstedeværelse i den såkaldte »grå periode« kan være et vigtigt element til at styre en krise, således at direkte konflikt undgås. Denne mulighed bør vi naturligvis ikke afskære os fra.

Debatten i dag vil forhåbentlig afklare et væsentligt element i den kommende forsvarsordning og samtidig give en afklaring af, hvilke partier der fortsat ønsker at være med i forhandlingerne. Jeg har ikke dermed sagt, at en afklaring rydder alle problemer af bordet, langtfra. Men vi kan da forsøge at komme videre.

Palle Simonsen (KF):

Der har gennem mange år været tradition for under debatter om dansk forsvar og problemer i relation til NATO, at den konservative ordfører kunne starte sin tale med at takke ministeren for en meget klar og fornuftig redegørelse og derefter sige til venstrefløjen, som meget ofte har været gerningsmændene til disse debatter, at debatterne var overflødige.

Jeg beklager egentlig, at jeg ikke er i stand til at gøre helt det samme i dag. Jeg beklager, at jeg bliver nødsaget til at sige til udenrigsministeren, at nok kan man ikke direkte angribe de ting, som står i ministerens tale, men den savner klarhed med hensyn til, hvad der er regeringens politik på dette område. Nu kunne man slutte modsætningsvis, at der derefter ville komme ros til venstrefløjen, men jeg vil tværtimod sige til regeringen, at lige så længe den udskyder en klar stillingtagen til de problemer, vi diskuterer her, lige så længe må regeringen gøre sig klart, at venstrefløjen kan boltre sig med spørgsmål i fol-

[Palle Simonsen]

ketingssalen, med forespørgselsdebatter, med samråd i forsvarsudvalget, alene for at drille regeringen. Det kan naturligvis blive et internt anliggende mellem venstrefløjen og regeringen, men tilbage står, at der efter min opfattelse i det lange løb også vil kunne blive tale om skår i dansk sikkerheds- og forsvarspolitik på dette grundlag.

Hvis vi skal se på temaet, så kan man vel dele det op i to hovedpunkter. Det ene er det, som direkte er indeholdt i forespørgslen, nemlig spørgsmålet om placering af fremmede NATO-styrker og -atomvåben i en spændingsperiode, og det andet er det emne, som egentlig ikke omfattes af forespørgslen, men som har optaget den offentlige debat indtil dette øjeblik, nemlig spørgsmålet om depoternes fremtid.

Hvad angår forespørgslens egentlige indhold vil jeg sige, at det ikke behøver at få mange ord med på vejen. Det er klart, at det gennem mange år har været en dansk holdning, at der ikke under de nuværende omstændigheder skulle placeres atomvåben eller stationeres udenlandske tropper. Men jeg synes egentlig også, vi skal sige ganske klart – det er jo her, hr. Gert Petersen har mange spørgsmål, det er her, hr. Gert Petersen kommer med stribevis af notater – at omstændighederne naturligvis kan ændres, og når omstændighederne ændres, så træffer vi andre beslutninger. Det går jeg ud fra at regeringen stadig væk står fast på, og jeg vil godt føje til, at det er jeg ikke et øjeblik i tvivl om at regeringen også står fast på. Men lad os dog sige ganske klart, at omstændighederne kan ændres. Selvfølgelig er jo også opbygget på en måde, så man er nødsaget til at ændre det, al den stund vi udmærket godt ved, at der er NATO-styrker, som ikke kan tildeles i en krigsperiode, men alene kan tildeles i en spændingsperiode. Lad os passe på, at vi ikke kommer i konflikt med os selv i holdningen til disse ting.

Når det drejer sig om depotdiskussionen, så synes jeg nok, at tingene forholder sig lidt vanskeligere og mere uklart. Det er åbenbart, som udenrigsministeren har understreget det i dag, og som det er blevet sagt ved utallige lejligheder, at der ikke er noget nyt i dansk forsvarspolitik i ønsket om at modtage forstærkninger, og at der ikke er noget nyt i dansk forsvarspolitik i ønsket om at have depoter. Det har vi, og det har vi haft i man-

ge år. Der er ingen ændring på dette område. Det er en politik, vi har haft gennem årtier. Men jeg synes også, vi skal sige ganske klart – det er her, vi mangler en mere kontant holdning fra regeringens side – at det, der drøftes, og det, der giver anledning til en debat i dag, naturligvis er tanken om en udvidelse af forstærkningerne. Det knytter sig også til det, at der kan blive tale om, i modsætning til i dag, at oplagre tungt materiel. Lad os dog sige det ganske klart. Jo mere vi søger at lægge røgslør over denne debat, jo mere mystisk vil den blive, og jo sværere vil den være at forstå for befolkningen.

Jeg vil egentlig godt spørge, det kan være et spørgsmål til udenrigsministeren, det kan også være, at forsvarsministeren vil svare på det: er det ikke korrekt, at NATO – og dermed tænker jeg på medlemslandene, dermed tænker jeg på de politiske ledere, på ministrene – har truffet en beslutning om et udvidet forstærkningsprogram, om at foretage de analyser, som regeringen nu henviser til og siger, at det er dem, vi venter på, men som man har sat i gang politisk for to år siden med baggrund i Warszawapagtens udvikling i styrker og materiel? Er det ikke det, der er korrekt? Det er jo ikke bare for sjov, at man har opfundet denne diskussion. Er det ikke, fordi man har måttet erkende, at Vesteuropa som helhed – det glæder ikke blot Danmark – i virkeligheden ikke har været i stand til at opbygge et forsvar, som er tilstrækkeligt til at efterleve NATOs afskrækkelsesfilosofi, at man har måttet supplere det med et nyt udvidet forstærkningsprogram? Er det ikke korrekt? Er det ikke også korrekt, at med denne kortere varslingsperiode, som der er tale om, er der behov for, at man, hvis vi overhovedet skal have glæde af disse forstærkninger, oplagrer mere materiel, end der f. eks. er tradition for i Danmark? Det synes jeg lige så godt vi kan få et meget klart svar på, for det er jo det, det i virkeligheden drejer sig om i denne debat.

Derfor kan man sige: der er ikke noget nyt i depotpolitikken, der er ikke noget nyt i forstærkningspolitikken, men vi bliver på et eller andet tidspunkt nødsaget til at tage stilling til, om vi vil gå ind i det nye program, som drøftes på nuværende tidspunkt i NATO-regie.

Jeg kunne godt fristes til at komme med nogle mere generelle betragtninger. Der er

[Palle Simonsen]

for det første dette, at vi jo ikke kan blive ved at føre sikkerheds- og forsvarspolitik alene på frasen om, at vi fortsat tilslutter os NATO-medlemskabet. Vi skal naturligvis også tilslutte os de forpligtelser, som knytter sig til NATO-medlemskabet, og det er naturligvis i første række et spørgsmål om det nationale budget for et forsvar, men det er også et spørgsmål om villigheden til at gå ind i NATOs langtidspanlægning og f. eks. modtage yderligere forstærkninger og at leve op til de forpligtelser, der knytter sig til at modtage disse forstærkninger. Hvis ikke vi gør det, så er man efter vor opfattelse ikke en tilstrækkelig værdig NATO-partner.

Man kunne også godt, når man ser på den offentlige debat, også fra visse socialdemokraters side, undertiden få indtryk af, at NATO egentlig skulle være taknemlig for, at Danmark overhovedet vil være medlem. Jeg synes, man skulle gøre det klart i denne folketingsal, at det er Danmark, der har fordelene ved at være medlem af NATO, og ikke omvendt.

Man kunne også undertiden få indtryk af i debatten, at NATO skulle være glad, hvis Danmark ville modtage forstærkninger og etablere de faciliteter, der skal til. Jeg vil godt gøre opmærksom på, at det naturligvis er Danmark, der har behov for dette, og man må vel egentlig også sige, at jo mindre viljen måtte blive til at yde tilstrækkeligt til et nationalt forsvar, jo større er Danmarks behov for forstærkninger. Hvis man derfor vil ud over forstærknings- og depotproblematikken, så er det mest kontante svar i virkeligheden, at vi selv yder et tilstrækkeligt stærkt bidrag til vort nationale forsvar. Nu vel, så har vi chancen, men jeg har ikke ligefrem opfattelsen af, at det er det, man fra regeringens side satser på. Der må i hvert fald være sammenhæng i disse ting.

Jeg synes egentlig, at den amerikanske forsvarsministers korrespondance med den danske forsvarsminister meget klart afslører, hvad disse ting drejer sig om. Det understreger også, hvad jeg synes det er væsentligt at nævne under en sådan debat, som den amerikanske forsvarsminister udtrykker det, at Danmark naturligvis kan gøre, hvad Danmark vil, det er Danmarks suveræne beslutning. Men hvis Danmark f. eks. ikke vil leve op til et tilstrækkeligt nationalt forsvar, hvis Danmark f. eks. ikke vil leve op til at gen-

nemføre forstærkningsprogrammet, så kan man heller ikke forvente, at man får den støtte fra USA, som ligger i overhovedet at sende forstærkninger. Det er også en demokratisk beslutning i USA. Det er ikke blot et spørgsmål om den demokratiske beslutning i Danmark. Det er vel det, som man normalt kalder solidaritet.

Hvis vi prøver at gå et skridt længere, nemlig til spørgsmålet, om det nu er rimeligt at vente, som udenrigsministeren siger det, til der ligger et konkret udspil, så synes jeg, der er grund til at foretage en sammenligning mellem forsvars- og sikkerhedspolitikken i Norge og i Danmark. Det fremgår meget klart, at Norge har været aktiv på dette område. Norge har sikret sig forstærkninger i større udstrækning end Danmark og har også forpligtet sig fra regeringens side, uanset at man også dér har problemer naturligvis, men der er den forskel, at man er gået i offensiven, at man har søgt at gennemføre nogle programmer. Det, som den danske regering gør, er, at den siger: vi venter, til der ligger et udspil. Der er ikke noget konkret, men når nu det ligger om 2-3 måneder, så vil vi gerne drøfte det med folketinget.

Det er to forskellige slags sikkerheds- og forsvarspolitik, det vil jeg gerne gøre meget klart, og jeg mener, at regeringen forsømmer en opgave ved alene at vente. Når vi gennem mange år har været enige om forstærkningspolitikken, når man på NATO-regeringsmøder har diskuteret disse ting og været enige om det, som man for øjeblikket analyserer, om de politiske retningslinjer for dette, så mener jeg, at regeringen er for passiv i denne situation.

Jeg har hæftet mig ved, at udenrigsministeren i sin tale siger, at der ingen sammenhæng er mellem regeringens forslag til en forsvarsordning og spørgsmålet om udbygning af de NATO-depoter, vi har haft siden 1960. Statsministeren sagde det lidt mere klart i Radioavisen i lørdags. Statsministeren sagde: »Der er ikke en klap sammenhæng.«

Det standpunkt kan man naturligvis have. Jeg synes egentlig ikke, det er særlig ansvarligt af regeringen at søge at give befolkningen indtryk af, at der ikke er en sammenhæng. Jeg erkender naturligvis, at det, der er diskuteret, er, hvilken budgetramme vi skal have for et dansk forsvar; noget andet er at diskutere, i hvor stor udstrækning vi vil udvi-

[Palle Simonsen]

de forstærkningerne og anlægge de dertil knyttede depoter. Det er naturligvis to forskellige ting. Men jeg må alligevel sige til regeringen, når vi befinder os midt i forsvarsforhandlingerne, at regeringen havde vel ikke forestillet sig, at man skulle lave et forlig omkring en økonomisk ramme med de partier, som man er vant til at lave forlig med omkring dette emne, og så i øvrigt udtale nogle pæne betragtninger om forstærkningsproblematikken, men 2 måneder efter, at forliget var indgået, komme og sige: »Vi er ikke indstillet på at udbygge depoterne.« Det kan man ikke forvente. Det synes jeg skal siges meget klart til regeringen.

Der kan efter vores opfattelse ikke etableres en forsvarsordning, medmindre der er taget en klar stilling fra regeringens side til det emne, vi diskuterer i dag. Derfor påtager regeringen sig et meget stort ansvar ved lige- som at udskyde problemet.

Udenrigsministeren siger, at debatten kommer på et tidspunkt, hvor der ikke er grundlag for at tage stilling. Det har jeg for så vidt allerede kommenteret og sagt, at nok er der ikke et konkret forslag at tage stilling til, men det, der i hvert fald kan gøres fra regeringens side, er at klargøre, at man stadig væk er indstillet på at leve op til de forpligtelser, der i virkeligheden ligger i NATO-regeringschefbeslutningen om et udvidet forstærkningsprogram og de ting, der knytter sig dertil.

Det alene ville være et fremskridt.

Lad mig til allersidst sige – det har måske ikke så meget med selve det konkrete indhold i debatten at gøre – at jeg beklager, som jeg startede med at sige, at vi ikke har kunnet være så positive i forhold til ministerens tale i dag, som der er tradition for, når vi diskuterer forsvar og NATO. Det beklager jeg faktisk meget. Men jeg må også sige, at regeringen nu har en meget alvorlig forpligtelse til ligesom at komme i offensiven med hensyn til forståelsen for, hvilket forsvar det danske samfund skal have, hvilke forpligtelser vi skal efterleve på NATO-plan.

Vi ved jo, at forsvaret ikke er et område, som befolkningen har brug for her og nu. Gud ske lov. Men man har brug for en daginstitution. Man har brug for uddannelse. Man har brug for plejehjem og hospitalsophold. Derfor er det ganske klart – og det er jo også det, som man kan udlede af opini-

onsundersøgelser – at befolkningen naturligvis ikke er så beredt til at ofre penge på dette område som på andre områder. Det drejer sig om sikring af demokratiet og friheden i dette samfund. Det koster nogle penge, og det er ikke det, som befolkningen prioriterer øverst.

Netop i denne situation har regeringen som regering en klar forpligtelse til at sige til befolkningen, hvad det her drejer sig om. Det mener jeg egentlig at partikollegerne i Norge gør. Det mener jeg også, hvis vi går til den sydlige nabo, at partikollegerne i Vesttyskland gør. Der har man de samme indre brydninger, som man har i det danske socialdemokrati, og vi forstår og vi vil gerne være tolerante i forhold til socialdemokratiets indre brydninger. Det, vi bare beder om, er, at de ansvarlige ledere, som man gør det i Vesttyskland, som man gør det i Norge, klart lægger frem for befolkningen, hvad det her drejer sig om.

Jeg vil godt videre sige, når vi prøver at se på helheden, at i den debat, vi har om den økonomiske ramme, og i den debat, vi har i dag om holdningen til de internationale forpligtelser, kan regeringen ikke fortsat køre på frihjul, hvis vi skal få en fornuftig løsning. Vi betragter det i den konservative folketingsgruppe som overmåde vigtigt, at vi kan fortsætte en 30-årig tradition med brede politiske løsninger bag dansk sikkerheds- og forsvarspolitik. Det vil vi gøre en kraftanstrengelse for at nå frem til, men det forudsætter naturligvis, at det ikke skal ske alene på regeringens præmisser, som man kunne få indtryk af i dette øjeblik. Her har vi en sag, som ikke alene drejer sig om nationale forhold, men som også drejer sig om, hvordan vi bliver vurderet af vore venner i NATO, af regeringer i en række lande. Derfor må jeg appellere stærkt til regeringen om at tone klarere flag omkring disse ting, således at vi også – forhåbentlig inden for en overskuelig tid – kan sige: så lykkedes det endnu en gang at skabe en bred politisk dækning bag dansk sikkerheds- og forsvarspolitik.

Arentoft (FP):

Forsvarsdebatten går højt for tiden, og derfor synes jeg, det er godt med denne debat i dag, men det generer mig, at forespørgerne i teksten til forespørgslen bruger ud-

[Arentoft]

trykket »fremmede NATO-styrker«, og jeg er skuffet over, at udenrigsministeren sågar bruger det samme udtryk, »fremmede NATO-styrker«. Jeg kan ikke lide det udtryk. Ganske vist bruger udenrigsministeren senere også udtrykket »allierede NATO-styrker«.

Jeg er også uenig med udenrigsministeren, når han siger, at debatten kommer på et tidspunkt, hvor vi ikke har et konkret grundlag at debattere på. Jeg vil sige tværtimod. Det vil jeg komme tilbage til.

Politikernes vigtigste opgave er at sætte sig ind i tingene og derefter træffe beslutninger og dermed være med til at orientere vælgerne og befolkningen om situationen, og hvorfor der træffes sådanne beslutninger. Når beslutningerne er taget, kan der planlægges, og det er netop noget, som går ind i f. eks. depotsnakken.

Den gældende forsvarsordning udløber som bekendt den 1. april 1981, og derfor er der drøftelser i gang om den fremtidige ordning, men debatten er efter min mening til dels afsporet. Efter min mening burde det have været således, at regering og folketing havde stillet en målsætning op for forsvaret – det har man gjort i nogle vage vendinger – og derefter havde spurgt forsvaret: hvad skal I have for at kunne løse disse opgaver? Det kunne regering og folketing så have godkendt, eller man kunne have sagt: dette kommer til at koste for meget. Så må man slække på sine krav. På den måde kunne man have fundet frem til det rigtige niveau.

Efter min mening er det uansvarligt blot at sige: nu får forsvaret de og de midler, og så skal I søren danse mig kunne løse de opgaver – selv om man ved på forhånd, at man måske ikke har midlerne dertil. Det er at stille forsvarets personel i en meget, meget vanskelig situation.

Betænkningen fra den 14. marts 1973 omkring forsvarets ordning siger bl. a. – selv om hr. Lasse Budtz har citeret lidt af det, vil jeg godt tage lidt også –:

»Forsvarsordningen baseres fortsat på Danmarks medlemskab af NATO, og dansk forsvar må under hensyntagen til vor geografiske placering, den internationale situation og de givne økonomiske rammer betragtes som del af en større helhed.

Forsvarets opgave i fredstid skal i første række være at hævde vor suverænitet gennem overvågning af dansk område og ved

afvisning af krænkelse. I tilfælde af angreb på Danmark skal forsvaret umiddelbart kunne tage kampen op, således at allierede styrker kan føres frem og kampen fortsætte sammen med disse.

Der lægges i denne forbindelse vægt på, at de praktiske foranstaltninger m. v., der er nødvendige for sådanne styrkers modtagelse, i videst muligt omfang forberedes i fredstid.«

Det giver mig anledning til at kommentere 5 punkter, som jeg mener det er vigtigt at få frem i den samlede stillingtagen.

For det første, hvad der ikke er nogen hemmelighed, går fremskridtspartiet ind for Danmarks fortsatte medlemskab af NATO – som et fuldgyldigt medlem og ikke som en nasser.

For det andet går fremskridtspartiet ind for et forsvar af en sådan kvalitet og størrelse, at det i fredstid kan hævde vor suverænitet og overvåge dansk område og afvise krænkelse. Vi vil altså have et effektivt forsvar. Vi mener ikke, som det næsten antydes af de radikale, at blot man har en Tivoligarde, bare man kan sige, vi har givet nogle penge til et forsvar, så er den sag i orden. Fremskridtspartiet vil altså virkelig have et effektivt forsvar.

Vi går for det fjerde ind for, at vi skal kunne tage kampen op umiddelbart, således at allierede styrker kan føres frem og kampen fortsættes med disse. Siden 1973 – det var udenrigsministeren også inde på – er der jo sket en ændring. Varslingstiden er nedsat. Der er før talt om forstærkninger i krigstid. Ændrede forhold gør, at forstærkninger allerede skal kunne modtages i en tilspidset situation for at forhindre et krigsudbrud. Fremskridtspartiet har derfor en helt klar stillingtagen til dette spørgsmål. Vi går ind for at modtage forstærkninger allerede i krisesituationen, hvor Danmark kan føle sig truet.

For det fjerde. Da forstærkningssituationen siden 1973 er undergået store ændringer – både tidsfaktoren i form af varsling og faren på grund af det store antal u-både, som Warszawapagten har i Atlanterhavet – må forstærkninger føres frem ad luftvejen. Derfor er depoter med tungt materiel nødvendige. Det går fremskridtspartiet fuldt og helt ind for.

For det femte vil en atomkrig få uoverskuelige følger. Skulle der komme en krig i Europa, tror fremskridtspartiet, at det vil være

[Arentoft]

en konventionel krig. Men skulle der blive brug for taktiske atomvåben, er det en beslutning, der skal træffes på allerallerhøjeste plan. Derfor går fremskridtspartiet ind for den hidtil førte politik, at atomvåben ikke skal oplagres i Danmark hverken i krigstid eller i en krisesituation eller i en spændingsperiode, men om nødvendigt skal kunne føres frem i en krigssituation.

Hvis nogen tvivler på det, jeg som mit partis ordfører her har sagt, vil jeg gerne understrege det ved at citere den udtalelse, der blev vedtaget på fremskridtspartiets landsmøde her i 1980:

»Landsmødet 1980 anbefaler folketingsgruppen at tilføre forsvarsdrøftelserne en sådan realisme, at man får klarlagt forsvarets opgave – såvel nationalt som inden for NATO – i sikring af Danmarks frihed for derefter at medvirke til, at de fornødne bevillinger og foranstaltninger hertil ydes.«

Da den landsmødeudtalelse er i tråd med den folketingsgruppebeslutning, vi traf på vores gruppemøde i Ebeltoft i sommer, er det helt klart, at fremskridtspartiet er et enigt parti i dette spørgsmål, som vi betragter som vitalt.

Fremskridtspartiet finder det ligeledes uheldigt, at forsvaret skal gøres til politisk katebald og være et offer for partitaktiske manøvrer. Det ses jo af det radikale venstres indflydelse, fordi det radikale venstre i øjeblikket er en del af regeringens politiske sikkerhedsnet. Derfor bliver det også af stor betydning i dag at se de to andre forligspartiernes holdning, nemlig centrum-demokraternes og kristeligt folkepartis holdning til forstærkningsproblematikken og depoter for tungt materiel.

Regeringens holdning er jo valen – jeg vil næsten tillade mig at bruge udtrykket uansvarlig – og det er ikke godt, at regeringspartiet ikke kan beslutte sig. Men det er i og for sig ret typisk for den nuværende regering, at den blot skubber problemerne foran sig i stedet for at få dem løst.

Over for vore NATO-partnere er det af største vigtighed, at man ved, hvor Danmark står. Forstærkningerne, deres størrelse og antal og eventuelle øremærkning – det vil sige, at det forud er bestemt, hvilke styrker der skal til Danmark – må planlægges i NATO-regie, og afhængigt af en sådan planlægning skal depoternes antal og størrelse fast-

sættes. Men det er vigtigt, at vi træffer beslutning om, at vi vil have forstærkninger, og at vi også vil have dem i en krisesituation. Når det er bestemt, hvilke forstærkninger vi skal have, og vi har sagt, at vi går ind for depoter, så kan vi bestemme, hvor de depoter skal være, og hvor store de skal være.

Når vi har en debat som den i dag, er der også mulighed for at stille spørgsmål, og den lejlighed vil jeg da gerne benytte mig af.

I den nævnte betænkning fra 14. marts 1973 står der i flertallets udtalelse:

»For løbende at sikre forsvarsordningens gennemførelse er flertallet enedes om at nedsætte et udvalg med 2 repræsentanter for hvert af de 4 nævnte partier. Udvalget indkaldes af forsvarsministeren, når han eller et af partierne ønsker det.«

Jeg vil gerne spørge forsvarsministeren: har forsvarsministeren til hensigt at fortsætte med noget tilsvarende efter 1. april 1981? Jeg finder det nemlig uheldigt – for ikke at bruge et kraftigere udtryk – at noget sådant finder sted, når vi har et folketingsudvalg, nemlig forsvarsudvalget. Om vi har et 8 mands eller et 10 mands eller et 12 mands udvalg, det giver en stat i staten, og det giver ikke en demokratisk behandling af et så vitalt område som forsvarsområdet.

Udenrigsministeren har nedsat et sikkerheds- og nedrustningsudvalg, der skal træde i kraft fra 1. januar 1981. Det skal koste 2,5 mill. kr., og dem tager man uden videre fra forsvarsbudgettet. Hvorfor kunne man ikke tage dem fra u-landsbudgettet? Eller man kunne, som Jyllands-Posten sagde i en leder sidste uge, have taget dem af de penge, der går til studiekredse under fritidsloven. Jeg kunne godt tænke mig at spørge forsvarsministeren: kan forsvarsministeren acceptere, at man tager de 2½ mill. kr. fra forsvarsbudgettet? Hvis der nu havde stået, at de blev taget fra hjemmeværnet, hvad ville forsvarsministeren så have sagt? Det vil jeg godt høre lidt mere om.

Det fører mig til det næste spørgsmål. Udenrigsministeren har sagt, og det er blevet bakket op af både statsministeren og forsvarsministeren, at Danmark bedst kan forsvares ved at øge u-landsbevillingerne. Kan forsvarsministeren eller udenrigsministeren forklare mig, om han frygter angreb fra f. eks. Indien eller Tanzania, som er de lande, vi giver mest? Eller er det sådan, at man

[Arentoft]

tror, at hvis vi optræder som en artig dreng og betaler os fra det ved at give til u-lande, så er der såmænd ikke nogen, der vil gøre os noget? Hvor skal vi så holde op med at betale? Skal vi give til alle, og hvad skal det så ende med?

Endnu et spørgsmål til forsvarsministeren. I det notat, vi har fået i forsvarsudvalget vedrørende forswarets fremtidige ordning, står der bl. a., at søværnet skal bidrage til sikringen af forbindelsen mellem landsdele. Det står på side 4. Side 5 står der, at antallet af ministrygere skal reduceres med 2. Jeg går ud fra, at ministeren og mange andre i vores alder kan huske sidste krig, hvor man kastede miner fra fly om natten i f. eks. Store Bælt. Det betød, at så sejlede der ingen færger, før der var strøget. Ministrygning tager tid, og der skal bruges mange strygere. Den situation kan vi meget nemt komme i, og det vil sige, at vores land bliver skåret i stykker. Vil ministeren påtage sig det ansvar, og hvad ligger der egentlig i det ansvar, hvis det går galt?

Vi må erkende, at vi lever i en verden fyldt med uro og sågar krige. Vi kan blot inden for det sidste år konstatere 4 begivenheder, der har den største indflydelse på verdenssituationen: gidseltagningen i Teheran, invasionen i Afghanistan, strejkerne i Polen – det er næsten lige uden for vor egen dør, og vi har hørt i Radioavisen, at nu er den polske regering kaldt til Moskva; hvad kan der ikke ske dér? – samt krigen mellem Iran og Irak. Det kan vi ikke tillade os at lukke øjnene for. Vi kan ikke flytte Danmark fra verdenskortet. Vi skal træffe vore beslutninger af hensyn til landets sikkerhed, og det er meget dårligt, når vi så har et splittet regeringsparti, der end ikke kan beslutte sig.

NATO er en forsvarsalliance. Det giver mulighed for at forhandle med Warszawa-pagten, og forhandlingens vej skal man følge så længe som overhovedet muligt. Men det kan ikke lade sig gøre, hvis der ikke er en vis ligestilling imellem forhandlingspartnerne. Derfor er vi, hvad enten vi kan lide det eller ej, nødt til at være med til at opretholde balancen mellem Warszawa-pagten og NATO. Men lad det være sagt helt klart, at man nå frem til forhandlingsresultater, der taler om gensidige reduktioner, så er fremskridtspartiet med.

Som situationen er i dag, finder jeg det vigtigt at have tilkendegivet fremskridtspartiets enige holdning helt klart og ikke til at misforstå. Det kan jeg understrege ved, at vi selvfølgelig stemmer nej til den af SF fremsatte dagsorden.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg vil gerne indledningsvis takke den foregående ordfører for den klare markering af de afgrundsdybe forskelle i opfattelsen, der er imellem fremskridtspartiet og det radikale venstre, når talen er om sikkerhedspolitik. Det var i øvrigt en tale, hvori fremskridtspartiets ordfører indirekte fik sendt et par venlige hilsener til sin partiformand.

Den debat, vi har i dag, er også vi i det radikale venstre tilfredse med. Vi mener, at vi trænger til at få drøftet de forhold, der er sat på dagsordenen, af den simple grund, at der i den offentlige debat herom er megen uklarhed. Jeg må sige, at de to socialdemokratiske oplæg, dels fra udenrigsministeren, dels fra hr. Lasse Budtz, synes jeg ikke giver nogen særlig afklaring af, hvad socialdemokratiets holdning til disse spørgsmål egentlig er.

Jeg vil gerne indledningsvis pege på, at det, der bør være baggrunden for vores diskussion om sikkerhedspolitikken og også om den stationeringspolitik, der skal være tale om, er, at vi har en udenrigs- og sikkerhedspolitisk situation, som 1978 fik FN til at afholde en ekstraordinær konference med det formål alene at drøfte oprustningens problemer. Det var en bemærkelsesværdig konference derved, at 145 lande ud af de 149 medlemslande deltog og stort set var enige, dels i hvilke emner der burde behandles, dels i de konklusioner, man traf. Der var således enighed om, at varig fred og sikkerhed ikke kan bygges på en skrøbelig afskrækkelsesbalance. Der var enighed om, at en gennemførelse af begrænsning i alle former for våben og styrker var nødvendig, og der var enighed om, at der måtte indføres kontrol med våbenhandel. Man vedtog i enighed et slutdokument, hvorfra jeg vil citere følgende linjer:

»Fjernelsen af truslen om en verdenskrig, en atomkrig, er nutidens mest krævende opgave. Menneskeheden er stillet over for et valg: vi må standse rustningskapløbet og gå over til nedrustning eller imødese udslettelse.«

[Bilgrav-Nielsen]

Det var meget klare synspunkter, det var en klar vedtagelse. Ikke desto mindre oplevede vi, at NATO kort efter besluttede sig for at forøge militæruddgifterne med 3 pct. pr. år i en række år. Det samme gjorde man kort efter i Warszawapagten.

I det radikale venstre mener vi nu, at tiden må være inde til, at nogen tør sige nej til denne kaprustning. Vi har set, at Rumænien har sagt nej i Warszawapagten. Vi mener, at Danmark også bør vise vej inden for NATO-pagten ved at turde sige nej.

Uanset beslutningen i FN er situationen den, at man i 1980 regner med at komme op på samlede beløb til militæret på 500 mia dollars. Samtidig ser vi, at realværdien af hjælpen til udviklingslandene falder.

Vi mener, Danmark skal være solidarisk over for de beslutninger, vi er med til at træffe, også i FN, og jeg viger ikke tilbage fra at sige, at beslutningen i NATO om at forøge militæruddgifterne var et forræderi imod beslutningen i FN. Jeg vil godt her citere Viggo Hørup, som jo brugte meget stærke udtryk om dette med militarismen. Jeg vil ikke påstå, at der i dag findes mennesker, hverken her i tinget eller uden for, som har ønsket om stærkere militær som en livssag – det var det, Hørup talte om – men jeg tror, årsagen til, at vi ikke er kommet længere med begrænsningen, årsagen til, at militæruddgifterne fortsat stiger, og at rustningerne stiger verden over, er, at der er for få, der har gjort kampen mod militarismen til en livssag.

Det, vi diskuterer i dag, er mere konkret spørgsmålet om Danmarks forstærkningspolitik. Jeg synes, det er for let at komme om ved den debat ved at sige, at vi har jo i 1973 truffet en beslutning om, at vi i fredstid bedst muligt skal forberede os på at modtage forstærkninger i krigstid, for det indebærer da ikke, at man bare kan eskalere forstærkningspolitikken. Det må indebære, at de nye foranstaltninger, man eventuelt vil indføre, skal besluttes politisk.

Nu ved vi meget konkret, hvad det er, man tænker på med hensyn til en ny forstærkningspolitik. Det har været trukket klart frem her i dag, måske klarest af hr. Palle Simonsen. Der er tale om en ny form for forstærkningspolitik, hvorved man i fredstid vil oplægge materiel i betydeligt omfang til landstyrker.

Det er mig komplet umuligt at forstå, at nogen kan mene, at der ikke er sammenhæng mellem en kommende forsvarsordning og så den omstændighed, at vi måske skal til at opbygge militærdepoter indeholdende materiel til en 15.000, 16.000, 20.000, 30.000 udenlandske soldater. Det mener jeg har en vis betydning i forhold til en kommende dansk forsvarsordning – for at sige det mildt.

Hvad er det i princippet, vi er i færd med? Jeg mener, at hvis man går ind for en sådan udvidelse af forstærkningspolitikken, så er der tale om, at man anfægter det grundlag, Danmark blev medlem af NATO på i 1949, og jeg vil gerne dokumentere min påstand.

I udenrigsministeriets redegørelse for dansk sikkerhedspolitik 1948–1966, bind II, bilagshæftet, kan vi se, med hvilke argumenter det danske forslag til rigsdagsbeslutning om dansk tiltrædelse til NATO blev forelagt her i folketinget. Det var udenrigsminister Gustav Rasmussen, der fremsatte forslaget, og han sagde udtrykkeligt – jeg vil gerne citere fra bind II af udenrigsministeriets redegørelse, side 123 – følgende:

»Det spørgsmål har været rejst, om Danmark i kraft af sine forpligtelser efter artikel 3 til at deltage i fælles bestræbelser til udvikling af deltagerlandenes kollektive evne til imødegåelse af væbnet angreb kan ventes at blive stillet over for krav om at overlade fremmede magter militærbaser i fredstid. Hertil kan jeg svare med bestemthed, at der ikke vil blive spørgsmål om at oprette fremmede baser i Danmark.«

Jeg må forstå det som en konstatering af to ting, dels at der ikke i pagten er grundlag for at kræve baser i Danmark for udenlandske styrker, dels at den socialdemokratiske regering heller ikke ønskede at anmode om baser for fremmede styrker i Danmark. Skal vi opbygge depoter til de betydelige hærstyrker, der har været tale om, er der tale om baser for fremmede styrker, om end de er ubemandede i første omgang. Der er tale om baser.

Hvis vi går ind på det, så anfægter vi et andet grundlag, som blev forelagt, da Danmark skulle tiltræde NATO-pagten, nemlig det tilsagn, som udenrigsministeren i samme tale gav om, at Danmark selv som medlem kunne bestemme, hvornår en konflikt var af en sådan karakter, at Danmark burde blande

[Bilgrav-Nielsen]

sig i den. Jeg vil gerne citere videre fra samme bog, samme side:

»Der kan meget vel tænkes situationer, hvor det vil være formålstjenligst og rigtigst, at et lille land ikke straks erklærer krig, mens det i andre tilfælde kan ligge anderledes.«

Hvis vi går ind på at bygge militærbaser for udenlandske tropper i Danmark, mener jeg, at vi sætter os selv uden for den mulighed at kunne bestemme over, hvornår vi vil inddrages, for det er helt klart, at fremmede depoter må betyde, at de lande, der har oplagt materiel i disse, må spille en meget afgørende rolle for, hvornår de skal anvendes.

Jeg har i øvrigt noteret mig, at udenrigsministeren i sit svar på forespørgslen bruger udtrykket, at vi ikke skal anlægge en politik, som »selv med urette« kan rejse kritik i de østlige lande. Det er en interessant formulering, fordi den viser, at udenrigsministeren har slået op i udenrigsministeriets sikkerhedspolitiske redegørelse, bind I, side 117. Det, udenrigsministeren formulerer, er et citat af stats- og udenrigsminister H. C. Hansen her fra folketinget den 21. januar 1958. Jeg vil gerne for at understøtte det synspunkt, som udenrigsministeren dermed fremsætter, citere en lidt større del af det, som stats- og udenrigsminister H. C. Hansen udtrykte, fordi jeg mener, det er meget væsentligt i den sammenhæng, vi nu diskuterer. Det, som er optrykt i bind I, side 117, er bl. a. følgende citat fra H. C. Hansens tale her den 21. januar 1958. Det var et svar, en forklaring på, hvorfor Danmark sagde nej til atomammunition og til stationering af mellemdistanceraketter. Statsministeren sagde:

»Vort nej må ses på baggrund af Danmarks geografiske beliggenhed. I betragtning af de moderne våbens rækkevidde er det vanskeligt at sige, hvilke lande der fremover vil være mest udsatte i tilfælde af en krig, men det er et historisk faktum, at planer om forsvarsforanstaltninger i det område, hvortil Danmark hører, i de år, NATO har bestået, i særlig grad har påkaldt østlandenes opmærksomhed og fremkaldt stærke reaktioner. Det må derfor være af betydning, at vi i vort område undlader foranstaltninger, som – selv blot med urette – ville kunne opfattes som provokation og dermed vanskeliggøre afspændingen.«

Jeg mener, at det er en argumentation, der er så stærk, at den holder selv i dag så man-

ge år efter. Derfor vil det være godt, hvis regeringen stærkt vil formulere sin holdning, klart vil formulere sin holdning imod, at man skulle skride til opbygning af nye depoter, som kan bringe Danmark i den situation, at vi dels faktisk ændrer ved grundlaget for vores tiltrædelse til NATO, dels gør dansk område til et spændingsområde, hvad det lykkeligtvis ikke har været indtil nu.

Det er netop det, der er problemet, for det er givet, at hvis Danmark opbygger disse store militærdepoter for udenlandske styrker, så må en eventuel fjende regne med dem. Jeg kan ikke forstå, at man på én gang kan hævde, at det kan have præventiv virkning, og samtidig hævde, at det ikke har nogen provokatorisk virkning. Det er der ikke rigtig sammenhæng i.

Efter at vi har hørt udenrigsministerens redegørelse, synes jeg stadig væk ikke, der er klarhed nok om, hvad der er regeringens holdning til disse ting. Dels vil regeringen ikke erkende sammenhængen med en ny forsvarsordning, dels vil regeringen påstå, at der ikke i de nye forstærkningsplaner, der er tale om, sker nogen afgørende ændring af dansk forstærkningspolitik, dels er der stadig tvivl om, hvorvidt man er parat til i en krisetid at tilkalde forstærkninger udefra.

Nu har hr. Gert Petersen gjort et par bemærkninger om, at det er udenrigsministeren, der svarer på forespørgslen i dag, og ikke forsvarsministeren, og jeg har noteret mig, at det bl. a. har medført, at det er hr. Lasse Budtz og ikke hr. Preben Steen Nielsen, der er ordfører for socialdemokratiet.

Som jeg har forstået hr. Preben Steen Nielsen, er der, så vidt han ser tingene, en klar sammenhæng imellem et uændret forsvarsbudget og så dette at gå ind i en ny forstærkningspolitik. Det er sagt meget klart, oven i købet med – jeg tror venlig – adresse til det radikale venstre, at enten må vi acceptere en stigning i forsvarsudgifterne, eller også må vi acceptere en eskalerende forstærkningspolitik.

Der er altså fortsat uklarhed om, hvad der er socialdemokratiets holdning. Jeg mener, det er nødvendigt at få præciseret det, og skal derfor tillade mig at fremsætte et forslag om motiveret dagsorden, som dels kan medvirke til, at vi fører forsvarsforhandlingerne her ned i folketingssalen, dels kan medføre, at vi får præciseret en uændret depot- og

[Bilgrav-Nielsen]

forstærkningspolitik. I det sidste afsnit ser jeg ikke nogen særlig forskel i forhold til det forslag, som hr. Gert Petersen har fremsat. Jeg skal derfor fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til snarest for folkettinget at forelægge sit forslag til en ny forsvarsordning byggende på en uændret depot- og forstærkningspolitik.

Folketinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår i forhandlingen.

I mit eksemplar står der »forstrækningspolitik«, men jeg går ud fra, det skal være »forstærkningspolitik«.

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg synes godt, man kan udtrykke relativ tilfredshed med den redegørelse, udenrigsministeren har givet for regeringens synspunkter. Det er klart, at vi, der har den holdning, som nu er kommet til udtryk fra tre partier, og som jeg gerne vil give fuld opbakning med hensyn til både forstrækninger og forstærkninger og alt andet af det onde, som den seneste taler har omtalt, kunne ønske det sagt stærkere, men vi har også en klar fornemmelse af, at det brede flertal, man vil have her i landet omkring en forsvarsordning, får man kun, hvis der kan opnås en høj grad af enighed inden for socialdemokratiet. Ellers har vi ikke den brede opbakning, så har vi ikke engang et flertal. Som én, der kender socialdemokratiet temmelig godt, kan jeg se, at regeringen kan have gode grunde til at træde vande, og jeg synes, man skal give regeringen den mulighed.

Til gengæld mener jeg, at der for andre partier ikke er nogen som helst undskyldning for ikke klart at lade regeringen forstå, hvor disse andre partier står, sådan at regeringen ved, at hvis man ikke er i stand til at træffe en stærk beslutning, er det alene regeringspartiets skyld, for der er fuld opbakning. Man kan på et hvilket som helst tidspunkt få et solidt flertal i dette ting for noget i retning af forstærkninger, depoter osv.

Fru Mette Madsen har talt klart på venstres vegne, hr. Palle Simonsen talte ganske klart på de konservatives vegne, og hr. Arentoft talte fuldstændig klart – og det værdsatte jeg i særdeleshed – på fremskridtspartiets vegne. Der kan ikke være tvivl om, at der er et større flertal bag en aktiv NATO-politik i dette ting, end der har været på noget tidligere tidspunkt. Men forudsætningen er, at de grupper – formentlig minoritetsgrupper – som arbejder i socialdemokratiet, ikke vinder fodfæste i den kommende tid og er i stand til at slå dette i stykker. Derfor synes jeg, man skal vise erkendtlighed over for socialdemokratiets ledere, for i modsætning til, hvad der lød visse røster om på kongressen, er det i hvert fald ikke dér, man finder socialdemokratiets ledere i dag.

Jeg skal for at svare hr. Arentoft direkte sige, at centrum-demokraternes stilling – jeg havde nær sagt selvfølgelig – er klar. Jo flere forstærkninger vi kan få tilsagn om, desto bedre. Jo mere i rette tid de kan sættes ind, desto bedre. Vi har ingen betænkeligheder overhovedet på det punkt.

Jeg synes, det var glædeligt, at udenrigsministeren sagde, at der ingen sammenhæng er mellem de kommende forhandlinger om økonomi – sådan forstod jeg det, for det er jo det, det væsentligt drejer sig om, det er nogle penge – og så dette spørgsmål. Det synes jeg er vigtigt, for dermed nægter regeringen at gå ind for det synspunkt, at hvis man går ind i forstærkningsforøgelser og depotforøgelser, så kan vi slippe lidt billigere igennem. Det ville være et lurvet standpunkt at tage. Det er heller ikke rigtigt, det er heller ikke logisk, for forudsætningen for, at man kan modtage forstærkninger og have nogen gavn af dem – og grunden til, at man skal oplagre – er selvfølgelig, at man har et forsvar selv, der har gjort det muligt at benytte de forstærkninger, at der overhovedet bliver noget at forstærke. Men o.k., jeg synes, det var godt, at regeringen sagde det på den måde.

Jeg vil i særdeleshed takke udenrigsministeren for, hvad han ikke sagde. Jeg var på baggrund af, hvad statsministeren sagde på socialdemokratiets kongres, lidt bange for, at jeg til slut i ministerens tale skulle høre noget om: »Mens jeg har stået på denne talerstol, er der i verden brugt så og så mange millioner kroner mere på oprustning« osv. Denne begrædelige snak – hvad er det for noget

[Erhard Jakobsen]

pladder? Det kan vi da ikke gøre noget ved. Det er da ikke os, der bestemmer øststaternes oprustning. Det er da ikke os, der bestemmer, at nogle af de fattigste afrikanske lande omveksler deres u-landshjælp for at købe våben for pengene. Det er da ikke vores skyld. Det skal vi vel ikke hæfte for. Vi har ikke andet valg end at gøre sådan, og så må man holde op med at græde over det, men tage realiteterne i betragtning. Jeg var glad for ikke at få denne begrædelige snak om, at så vokser det, og så vokser det, og så vokser det.

Endnu værre bliver det, når man, som den radikale taler naturligvis gjorde det, går over og sammenligner med u-landshjælp. Som om man med øget u-landshjælp kunne klare nogen som helst udenrigspolitisk opgave, nogen som helst sikkerhedspolitisk opgave. Vi kan bare se på resultaterne. Hvad har Vestens lande opnået, hvad har EF opnået med sin storstiledede hjælp til de afrikanske lande? Alt imens man her har ofret milliarder og milliarder af kroner i Afrika på dette formål, har Sovjetunionen, som ikke har ofret andet end cubanske tropper på at hjælpe afrikanske lande, solidt og sikkert og kynisk skaffet sig den ene militærbase efter den anden ned igennem det afrikanske kontinent.

Nu håber jeg ikke at få adrenalinet op i blodet på udenrigsministeren, når jeg nævner, at sidste sten i den opbygning er at få skubbet Sydafrika ud som en fjende af Vesten. Så har man nemlig slået den solideste støtte, som Vesten overhovedet har på det kontinent, ud af spillet, og så har Sovjet nået sit store mål og har afskåret Vestens livsvej, søvejen syd om Afrika.

Det er, hvad vi har været med til, og det er vores u-landshjælp, der direkte har ført os ind i det. Jeg har selv overværet mange forhandlinger med u-landsrepræsentanter i EF, og hver gang er det én stor snakken menneskerettigheder fra diktatorrepræsentanter, der kommer fra lande, hvor de har deres fængsler fyldt med politiske fanger. De kommer og opfordrer os andre til at støtte, ikke bare med u-landshjælp, nej, vi skal også give dem støtte til noget, de kalder menneskerettigheder og deres værdighed, og jeg ved ikke, hvad de fører ind i den forbindelse. Denne u-landshjælp har viklet os ind i nogle løfter til disse lande om at støtte en politik, der er direkte livsfarlig for Vestens forsvar. Så det

er ikke u-landsstøtte, der skal bringe os øget sikkerhed og bringe verden ud af den krigsfare, vi har.

Det er klart, at der er to opfattelser, der altid har stået mod hinanden. Den ene er, at man opnår fred ved passivitet. Den anden er, at man opnår fred ved at have styrke. Vi er nogle stykker, der klart står på det sidste standpunkt, og vi har ingen grund til at laste andre for at have den anden opfattelse. Men vi må bare bede folk om at tage klar stilling og sige: enten vælger I det ene synspunkt, eller også vælger I det andet. For man kan altså ikke vælge dem begge to.

Jeg synes, regeringen har stået temmelig stærkt på det ene synspunkt, nemlig dette, at selvfølgelig må der være styrke bag NATOs krav. Og jeg synes, vi kan være godt tilfreds med, at regeringen står dér.

En hjertelig tak til udenrigsministeren for, at det ikke var ham, der citerede Hørup, for han er, så vidt jeg ved, død, og de tanker, han havde, er formentlig for længst afdøde. Hørup havde jo ikke den fjerneste anelse om det djævelskab, vi står over for i den moderne verden, og derfor er hans betragtninger selvfølgelig ganske uaktuelle, men de benyttes ofte, og jeg er kun taknemmelig for, at udenrigsministeren ikke benyttede dem.

Det er naturligt, når vi drøfter disse ting, at man kigger meget til Sovjet og også kigger lidt til USA. Jeg synes, det var glædeligt, at udenrigsministeren afviste de kommentarer, der er kommet fra sovjetrussisk side. Jeg kunne have ønsket, at udenrigsministeren særligt havde bemærket én af dem, som jeg synes er en uforskammethed, nemlig at man henviser Danmark til at følge Finlands eksempel. Når man tænker på, at Finlands udenrigspolitik er dikteret af en fredstraktat med Sovjetunionen, så er det et stift stykke, at man henviser Danmark til at følge dette eksempel. Det ville fra alle andre lande blive betragtet som en uforskammethed, men det er vel en vane fra den side.

Jeg kunne selvfølgelig have ønsket, at udenrigsministeren havde sagt noget mere om den maritime opbygning, som Sovjetunionen er inde i, for dér ligger vel noget af det helt afgørende. Det er vel navnlig det, der truer os. Ikke blot truer det os direkte, for man holder øvelser lige op og ned ad os, sådan at man rammer nogle af vores skibe engang imellem, men – igen kommer her det

[Erhard Jakobsen]

dér med adrenalinen – igen kommer her søvejen syd om Afrika ind i billedet. Er der nogen steder, Sovjetunionen har foretaget maritim opbygning, så er det ned langs Afrikas kyster på begge sider. Man viser ustandselig sine stridskræfter ud for de afrikanske havne for at gøre indtryk på de stater, der måtte være lidt i tvivl om, hvem det kan betale sig at støtte i kommende opgør.

Det er alt det, der gør, at vi har god grund til at sige: hvordan er Danmarks situation med vores beliggenhed, hvordan bliver vores fremtidige situation? Det skulle være ganske logisk, at man dér må give sig til at fortolke det, der ligger i NATO-traktaten, og det, der var Danmarks – skal vi sige – indgangsbøn, da vi startede. Det må dog være helt naturligt at sige: ét er, hvordan man fortolkede det i den situation, hvor hr. Gustav Rasmussen skrev under, men hvordan vil vi fortolke det i dag i den situation, Danmark nu er i? Vi kan i hvert fald sige, at vi giver regeringen fri mulighed for at anlægge en friere fortolkning, en fortolkning, der mere svarer til nutidens krav end til den situation, der var dengang.

Jeg synes også, der skal siges et par ting om USA i denne forbindelse. Det er klart, kampagnen er sat i gang, den kampagne, der blev sat i gang, da der var tale om en neutronbombe – med resultat, at man stoppede USAs bestræbelser for at skabe en neutronbombe. Den kampagne blev sat i gang igen, da der var tale om missiler. Det var heldigvis uden resultat. Men nu sættes den i gang igen, og hjælperne er i gang overalt. Hjælperne fortæller i samme sprog som tidligere: det er ikke Danmarks krig, det er ikke Europas krig, der kan blive tale om, det er USAs krig. Rent vrøvl. At det er Danmarks krig, at det er Europas krig, fremgår deraf, at det er os, der er nabo til Sovjet, og det er os, der er udsat for eventuelt at blive ramt af samme skæbne, som Polen, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Czekoslovakiet, for ikke at nævne de baltiske stater, er blevet ramt af. De var også naboer til Sovjet engang. Det er de ikke mere, nu hører de mere eller mindre direkte med.

Det er dér, Danmarks beliggenhed er. USA er dog noget mere på afstand, men vi skal være lykkelige over, at USA opfatter situationen sådan, at de er lige så tæt på bevidstheden, som vi er. Måtte de aldrig no-

gen sinde miste troen på det og bevidstheden om, at hvis vi rammes i første række, så rammes de dobbelt i anden eller tredje omgang, og derfor er vort forsvar en nødvendig forudsætning for, at USA overhovedet kan forsvares. Vi må håbe, at de stadig væk vil holde fast ved troen på det. Der er et spring derfra og så til at sige, at de vil have krigen ført over på vort område – som om en moderne krig kunne tænkes at blive ført på noget som helst område specielt. Den rammer naturligvis i sidste instans over det hele. Det er i vor interesse, at USA føler sig nært tilknyttet til Europa og føler ansvar for Europa og dermed for sine egne forsvarsmuligheder.

Til sidst vil jeg føre diskussionen ind på det, der har været stærkt omtalt herhjemme: befolkningens holdning til spørgsmålet, om Danmark kan forsvares. Det er klart, at her spiller gamle Hørup igen en rolle. Det er der nok ikke tvivl om. Han er vel efterhånden blevet forstået sådan i den offentlige mening, men vi skulle gerne bringe det lidt længere. Jeg tror, det er temmelig afgørende for befolkningens tro på, at Danmark kan forsvares, hvad dette ting og hvad denne regering gør. Det er os, der skal bibringe borgerne troen på, at vi vil skabe mulighederne for, at Danmark kan forsvares.

Men – og her kommer så det, vi netop i dag har fat på – en væsentlig forudsætning for, at Danmark kan forsvares, er naturligvis, at vi holder vor del af NATO-forpligtelserne. Den anden vigtige del er – og det kan vi selv gøre meget til – at vore allierede føler sig forpligtet og har mulighed for at opfylde forpligtelserne og vil opfylde dem. Dér kan man nok sige rent selvfølgelig, at jo mere de er engageret gennem depoter, gennem styrker, der er forpligtet til at være her i en given situation, ja, desto mere uundgåeligt er det, at Danmark er sikret fra første færd, hvor en krise tager en alvorlig vending.

Jeg skal med disse ord tilsige regeringen al mulig støtte, hvis den vil vælge den vej, som vi har god grund til at tro efter ministerens udtalelser her i dag at regeringen helst vil følge. Den skal vide, at vil den det, så får den kraft og styrke fra et stort flertal i dette ting.

Steen Folke (VS):

[Steen Folke]

Jeg håber, udenrigs- og statsministeren værdsætter hr. Erhard Jakobsens og hans sydafrikanske venners aktive opbakning bag regeringens militærpolitik.

Mit eget besøg i et af de eksisterende NATO-depoter for nylig og planerne om en kraftig udbygning af disse depoter til brug for amerikanske tropper har fået mig til at tænke på en af de snedige indretninger, der indgik i oldtidens militære isenkram, nemlig den trojanske hest. Lad mig indledningsvis minde om, hvilken afgørende rolle den spillede ved slutningen af den trojanske krig. Jeg citerer:

»Da krigen havde varet i fulde 10 år, uden at det var lykkedes at erobre Troja med våbenmagt, fandt den forslagne Odysseus på en list. Efter hans råd byggede grækerne en kæmpestor, hul træhest, og i dens indre gemte Odysseus sig sammen med nogle af de bedste krigere. De øvrige grækere lod, som om de opgav belejringen, og sejlede hjem. I virkeligheden skjulte de sig bag øen Tenedos lige i nærheden.

Henrykte over, at krigen endelig var forbi, strømmede trojanerne ud af byen og tog den vældige træhest i øjesyn. »Lad os slæbe den ind til byen,« forsløg én, »og opstille den som mindesmærke over vort tapre forsvar og grækernes bortdragen.« Men præsten Laokoon havde anet uråd og rådede dem til at brænde hesten. »Hvem ved, hvad udyret gemmer i sin bug!« råbte han og stødte sit spyd mod hestens side. Som et ekko kom den dumpe klang fra mændenes våben derinde.

Men i samme øjeblik blev opmærksomheden draget et andet sted hen. Der hørtes et råb: »En græker! Man har fanget en græker!«

Dette var netop på den snedige Odysseus' beregning. Han havde pålagt en anden listig græker ved navn Sinon at skjule sig i nærheden og lade sig tage til fange. Sinon lod, som om han var dødsensbange, og bad trojanerne skåne sit liv. »Mine landsmænd ville ofre mig for at sikre sig en lykkelig hjemfærd hos guderne,« sagde han, »men det lykkedes mig at undslippe og gemme mig i sivene derhenne, indtil de var sejlet bort.« – »Men hvad er meningen med den kæmpestore hest?« spurgte kong Priamos. – »Den er sammentømret som en offergave til Pallas Athene,« svarede grækeren. »Og for at gøre det umu-

ligt for jer at slæbe den ind i Troja og således vende gudindens gunst til jer selv, har de bygget den så stor, at den ikke kan komme gennem byporten.«...

Nu troede alle trojanerne fuldt og fast på hyklerens løgne og blev meget ivrige efter at genvinde Athenes gunst. Derfor måtte hesten ind i byen, koste hvad det ville. Da porten var for lille, rev de porthvælvingen og en del af bymuren på begge sider ned. De anbragte ruller under hesten, og ved forenede kræfter lykkedes det dem at slæbe kolossen ind i byen og stille den op på torvet. Siden blev der en vældig jubel med festmåltider og drikkelag. Og da natten kom, lå alle mænd i byen omtågede af vin og kunne hverken tænke eller handle.

Nu var grækernes time kommet. Den snu Sinon ilede ned til stranden og svingede med en tændt fakkell – det aftalte signal til den græske flåde ved Tenedos. Derefter sneg han sig op på torvet, hvor trojanerne havde stillet træhesten, og slog tre gange sin stav mod kolossens bug som tegn på, at banen var fri. Odysseus åbnede en luge og krøb ud fulgt af sine mænd, og kort efter kom hele den tilbagevendte græske hær stormende nede fra stranden. De overrumplede og forvirrede trojanere kunne intet stille op. Grækerne satte ild på byen, og snart var det mægtige Troja kun en røgsværtet ruinhob.«

Her citeret – med en enkelt forkortelse – fra Grimbergs gengivelse af historien i hans Verdenshistorie, bind 2, side 112–114.

Nu vil jeg ikke påstå, at præsident Carter er nogen Odysseus – slet ikke få dage før præsidentvalget, det kunne jo gå hen og påvirke valgresultatet. Noget sådant ville ligge mig meget fjernt. Jeg vil heller ikke hævde, at hr. Søgaards penneven, Harold Brown, er lige så listig som Sinon, men hans sidste brev til hans »kære Poul« bruger samme taktik som Sinon. Sinon siger om træhesten: »Æv bæv, den er slet ikke til jer«. Og så bliver trojanerne helt vilde med at få den. Harold Brown siger: »Æv bæv, det er slet ikke sikkert, vi vil give jer de depoter og de tropper, der skal ind i depoternes bug«. Og så er der nogle af danskerne, ikke mindst herinde, der bliver helt vilde for at få dem.

Endelig skal jeg ikke kunne afgøre, hvem der er snedigst, kong Priamos eller hr. Anker Jørgensen, men hvis statsministeren i forhold til depoterne handler, ligesom Priamos hand-

[Steen Folke]

lede i forhold til træhesten, er der i hvert fald ingen grund til at holde jubelfest, så skal vi nok snarere drikke gravøl.

NATO-depoterne kan komme til at fungere som trojanske heste i mere end én forstand. Når først de ligger der, proppet til randen med tyske og amerikanske uniformer, geværer, kanoner og granater, beregnet til tyske og amerikanske tropper, så er det en illusion at tro, at det er den danske regering, der suverænt bestemmer, om de skal tages i anvendelse. Hvis USA f. eks. skønner, at det i en given situation bliver nødvendigt at indsætte amerikanske tropper på de øremærkede landingssteder i Jylland og tage det opmagasinerede materiel i brug, så vil ingen dansk regering kunne forhindre det.

Depoterne kan også lignedes med den trojanske hest på den måde, at de kan blive afgørende for, at der til slut kun er en røgsværet ruinhob tilbage. I oldtiden blev den slags klaret ved at sætte ild på. I vore dage bruges bomber til formålet, muligvis atombomber. Det siger sig selv, at depoterne er oplagte bombemål for fjenden. Hvis det kun var depoterne indhold af materiel, der gik op i røg ved en sådan lejlighed, skulle jeg være den sidste til at beklage det, men i atomvåbnenes tidsalder kræver det mere end almindelig blåøjethed at forestille sig det.

Regeringen og socialdemokratiet søger ihærdigt at bilde os og den danske befolkning ind, at den udbygning af troppeaftaler og depoter, der for tiden planlægges, og som delvis allerede er under realisering, ikke indebærer nogen som helst ændring af dansk sikkerhedspolitik. Men det er løgn, slet og ret. Det er rigtigt, at princippet om tilførsel til Danmark af udenlandske tropper er lige så gammelt som det danske NATO-medlemskab. Det er også rigtigt, at der med nogle bemærkninger i 1973-forsvarsforligets betænkning blev lagt op til, at der nu skulle ske noget mere på dette område i praksis. Det er endvidere rigtigt, at vi siden midten af 1960'erne har haft tyske NATO-depoter i Jylland. Jeg har gjort mit til at erindre om denne kendsgerning, bl. a. under folketingets åbningsdebat for nylig. Hvis nogen skulle være i tvivl, kan jeg sige, at VS er modstandere af alt dette og altid har været det.

Men der er en række nye og meget afgørende træk ved de planer, som for tiden underkastes en sidste finpudsning i NATO--ho-

vedkvarteret i Bruxelles. Ja, de findes også i de planer, som allerede er vedtaget af den danske regering og under realisering, uden at man har gjort sig den ulejlighed at forelægge dem for folketinget. Jeg vil egentlig gerne spørge udenrigsministeren: finder ministeren det rimeligt, at regeringen uden så meget som at orientere folketinget indgår en aftale med USA om tilførsel af ca. 100 amerikanske krigsfly i en given situation? Når man betænker, hvor mange fly det danske militær råder over, er det jo ikke nogen bagatel, der er tale om.

Hertil kommer, at det, så vidt jeg har forstået, indgår i flyaftalen med USA, at disse fly skal kunne indsættes i en krisesituation, altså i fredstid. Dermed har aftalen reelt undergraved de bærende principper i den erklærede officielle danske militærpolitik, nemlig »ingen udenlandske tropper på dansk jord i fredstid« og »ingen atomvåben på dansk jord i fredstid«. Det blev i dag gentaget af såvel udenrigsministeren som hr. Lasse Budtz. Jeg vil gerne bede udenrigsministeren bekræfte, at denne holdning, som han i dag gentog, er uforenelig med tilførsel af fremmede styrker og atomvåben i en krisesituation, altså inden der er tale om krigshandlinger. Det vil jeg godt have et klart svar på.

Med de depoter, der nu skal bygges til de amerikanske tropper på flyvestationerne i Karup, Vandel, Ålborg og Skrydstrup, bliver der reelt tale om ubemandede baser. Bemandingen kan flyves til på få timer, f. eks. fra de bemandede amerikanske baser i Vesttyskland. Hertil kommer, at de amerikanske krigsfly, som aftalen omfatter, i en krisesituation kan være udstyret med atomvåben. Når modtagelsesfaciliteter og depoter til sådanne fly og de tropper, de kan komme med, udbygges, er det illusorisk at tale om, at Danmark ikke vil have atomvåben i fredstid.

Det er klart, at flyaftalen med USA og udbygningen af de tilhørende depoter foruden at indebære et brud med vigtige officielle principper også i sig selv bidrager til en optrapning af den militære spænding mellem Øst og Vest. Det er jo ikke specielt mærkeligt, at Sovjetunionen opfatter det på denne måde. USA ville selvfølgelig og med rette betragte en tilsvarende udbygning i et Warszawapagtland på nøjagtig samme måde, og i en krise- eller krigssituation, hvor disse ubemandede baser faktisk bliver taget i brug, er

[Steen Folke]

det lige så klart, at det af modparten vil blive betragtet som et led i en eskalering af en konflikt. Dermed vil Danmark helt oplagt risikere at blive involveret i en supermagtkonfrontation med en altødelæggende atomkrig som en mulighed, man ikke kan tillade sig at se bort fra.

Alligevel arbejder regeringen videre med planer om modtagelse af et langt større kontingent udenlandske tropper. Der er fra informerede kilder i NATO-hovedkvarteret nævnt tal på mellem 40.000 og 75.000 mand; general Veggers udtalelser i Politiken i dag peger i samme retning. I den forbindelse skal der ske en yderligere udbygning af NATO-depoterne, givetvis også med forhåndsoplagring af tungt materiel, altså kampvogne, artilleri og den slags. Det har forsvarsministeren ganske vist nægtet at bekræfte ved besvarelse af en række spørgsmål, jeg har stillet om sagen, men forsvarschefen, general Knud Jørgensen, har ikke lagt skjul på, at det er det, det drejer sig om.

Regeringen har over for NATOs såkaldte forstærkningsplan fremført en række synspunkter og ønsker. Jeg synes, det er komplet uacceptabelt, at jeg ikke engang bag lukkede døre i forsvarsudvalget har kunnet få oplyst, hvad disse synspunkter og ønsker går ud på. Jeg har også appelleret til statsministeren i denne sag, men statsministeren har sanktioneret den fortielsespolitik, som forsvarsministeren har stået for. Det er derfor nok omsonst i dag at bede udenrigsministeren om at give reelle oplysninger om sagen. Lad mig derfor i stedet for benytte lejligheden til at rette en varm tak til general Knud Jørgensen og general Vegger, som beredvilligt giver en hvilken som helst journalist de oplysninger, som forsvarsministeren nægter at give forsvarsudvalget.

Hele sagen om både flyaftalen med USA og NATO-forstærkningsplanen viser, hvor meget – eller rettere hvor lidt – den parlamentariske kontrol er værd i et så vitalt anliggende.

Planerne om et større antal amerikanske tropper og udbygning af depoterne er led i en større omlægning af NATOs strategi, som USA i disse år er ved at presse igennem. Det danske militær indgår som en lille brik i USAs globale spil. Det er kommet meget åbenhjertigt frem i den såkaldte Zakheimrapport, hvor Danmark og Norge nævnes blandt

fire mulige indsatsområder for de amerikanske læderhalse. I den forbindelse understreges det, at Danmark er strategisk placeret til at støtte NATO-angreb på russiske skibsværfter i Østersøen. Det kan jo ikke siges meget tydeligere. Zakheimrapporten, som er fra maj 1980, er vel at mærke en officiel amerikansk kongresrapport.

De, der tror, at USA indgår flyforstærkningsaftaler og aftaler om depotudbygning i Danmark for vore blå øjnes skyld, kan kun karakteriseres som håbløst naive. De, der mener, at disse aftaler giver større sikkerhed, lever i en drømmeverden, der ikke har nogen forbindelse med atomalderens og supermagternes virkelighed. Der er da også voksende modstand imod disse forstærknings- og depotaftaler både i Danmark og ikke mindst i Norge. I Norge har en lang række fremtrædende socialdemokrater sagt klart fra over for planer, der er ganske parallelle til dem, der er undervejs for Danmarks vedkommende. I øvrigt har også adskillige militærpersoner, herunder ret højt placerede militærpersoner, sagt fra i Norge.

Herhjemme er det kun blevet til et par spæde pip, hvis vi snakker om socialdemokratiet, og til en udskydelse af socialdemokratiets formelle stillingtagen. Reelt har både regeringen og partiet for længst taget stilling for de udenlandske tropper og for en udbygning af depoterne. Kun en massiv folkelig modstand vil kunne få regeringen til at tøve, når den om et par måneder skal tage officiel stilling til NATOs forstærkningsplan – på samme måde som den efter et omfattende folkeligt pres tøvede med en helhjertet tilslutning til opstilling af de 572 nye djævelske atomraketter i Vesteuropa, men hvor der netop kun blev tale om en tøven: den helhjertede tilslutning var beklageligvis en realitet et halvt år senere.

VS er imod indsættelse af udenlandske tropper i Danmark. Vi er imod enhver udbygning af NATO-depoterne. Vi mener tværtimod, at de eksisterende depoter skal nedlægges. Vi tager afstand fra den undergravning af den erklærede troppestationerings- og atomvåbenpolitik, som de nye planer indebærer. VS mener, at det ville være et skridt i den rigtige retning, hvis regeringen i stedet for ville arbejde for at gøre Norden til en atomvåbenfri zone. Det ville indebære en helt anderledes reel form for sikkerhed. Jeg

[Steen Folke]

vil egentlig gerne høre, hvad regeringen mener om den sag. Eventuelt skal det formuleres sådan: jeg vil gerne høre udenrigsministerens argumenter for, hvorfor det er en rigtig dårlig idé, hvis det i virkeligheden er det, regeringen mener.

I øvrigt synes jeg, det er godt, at SF har rejst debatten om denne sag, som også har optaget os meget. VS ville ikke have haft noget imod at være medforespørgere i dag.

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og ud sætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.30.

Mødet udsat kl. 12.05

Mødet genoptaget kl. 13.30

Forhandlingen genoptoges.

Poul H. Møller (KrF):

Den senere tids debat om vort forsvar er for en stor del gået på, hvorvidt Danmark skal modtage materiel til opbevaring i herværende depoter beregnet for de forstærkninger, vore allierede forventeligt vil fremsende i en eventuel krigssituation.

Dette spørgsmål er jo ikke af ny dato, men går tilbage til den såkaldt kolde krig i 1960'erne, og bestemmelserne herom indgik da også i forsvarsaftalen i 1973 aftalt mellem socialdemokratiet, venstre, de konservative og de radikale. Danmark har i de senere år jævnlig modtaget materiel og ammunition til disse depoter, og det turde vel være en selvfølge, at om vi skal være i stand til at modtage de lovede forstærkninger, må det værktøj, som disse styrker skal benytte, naturligvis være til stede og klar til brug, om et angreb skulle true os. Om dette ikke er i orden, er der sikkert ingen ansvarlig forsvarskommando blandt vore allierede, der ville indsætte troppeforstærkninger her, da dette ville kunne betyde deres udslettelse.

Der er altså ikke noget nyt i disse depoter, men også hvad angår kampmidler, strategi osv., sker der en jævnlig udvikling, og mens man hidtil kun har modtaget de lettere våben, er det i mellemtiden blevet klart for vore allierede, at det tunge materiel, der var beregnet fragtet til Europa fra USA med

skib, i en krigssituation ikke kan forventes at nå rettidigt frem, om det overhovedet ville nå frem, og det er derfor besluttet, at dette materiel allerede i fredstid skal være på plads og klar til brug. Derfor påtænkes det nu anbragt i depoter både her i vort eget land og hos vort broderfolk og NATO-allierede Norge. Begge lande har dog betinget sig, at intet atomvåben må indgå i disse leverancer i fredstid.

Forespørgslen i dag drejer sig om placeringen af allierede styrker samt atomvåben i en spændingsperiode. Dette ord »spændingsperiode« kan nok fortolkes forskelligt og vil sikkert også blive det. Forsvarsministeren har tidligere udtalt, at dette spørgsmål om stationering af tropper fra vore NATO-allierede ikke vil være en militær, men en politisk beslutning, hvilket jo altså rigtignok forudsætter, at der bliver givet os en varslingsperiode lang nok til at træffe denne beslutning, eller også at vi beslutter os i så god tid, at dette kan have en effektiv virkning for det fælles forsvar af vort land.

Det synes, som om Norge er forud på dette område, idet en aftale er indgået og tungt materiel nu skal placeres i norske depoter. Både dette og debatten herhjemme er ikke forbigået af Pravda, der som sædvanlig forsøger at hidse sine læsere op til at tro, at dette betyder en enorm trussel mod det russiske folk. Det var ønskeligt, om de lige så nidkært orienterede folket om den trussel, SS-20 og backfirevåben m.m. betyder for hele Vesteuropa.

Der er i dag fra flere ordføreres side talt om en provokation, der kunne ligge i disse depoter, men vi ved jo godt, at provokation kan opfattes, lige meget hvordan man bærer sig ad, hvis man har en tilpas ond vilje dertil, og det ved vi at der er nogle der har – også ikke ret langt fra vore grænser.

Selv om vore forsvarsmodstandere nok vil trække på skulderen herad, er det vel nok værd at bemærke, at den omtalte forventede hjælp fra vore NATO-allierede, i dette tilfælde specielt USA, er en gratis hjælp, der ikke tynger vort magre forsvarsbudget.

Men denne drejning, hele vor forsvarsdebat har fået i de senere år, kan nok bekymre mange i vort land. Regeringens oplæg til en ny nulløsning, der betyder et uændret forsvarsbudget i foreløbig i alt 12 år, håber jeg meget ikke er alvorligt ment, men kun et op-

[Poul H. Møller]

læg til en mere seriøs forhandling om et troværdigt forsvarsforlig. Men tvivlen nager, og den uro inden for den socialdemokratiske folketingsgruppe vedrørende disse depoter, som åbenbart har givet anledning til hede debatter, giver bestemt anledning til yderligere bekymring.

Skal vi overhovedet have et forsvar? En opinionsundersøgelse for nylig viste et stort flertal herfor såvel som for fortsat medlemskab af NATO, men en anden undersøgelse, der gik på, om vi overhovedet ville kunne forsvare vort land i en krigssituation, viste, at kun et mindretal var overbevist om, at dette kunne lade sig gøre.

Forsvarskommandoens konsekvensberegninger viser klart, hvilke katastrofale følger nulløsningen i 1977 har haft og nu ikke mindre vil få ved en ny nulløsning, en styrkereduktion på ca. 35 pct., der bl. a. vil bevirke, at forsvaret af Sjælland og øerne i realiteten på forhånd må anses for håbløst. Disse realiteter tror jeg har været medvirkende årsag til, at vort folk er blevet modløst og ikke tror på et sådant svækket forsvars evne til at imødegå en eventuel angriber. At officerer og mandskab nok også er ved at tabe modet, kan vel ikke undre. De er jo blevet pålagt en opgave, men nægtes tilstrækkelige midler til at løse den. Som jeg nævnte før, skal ingen forvente, at vore allierede vil risikere deres styrker i et område, hvor arbejdsopgaven i forvejen er umuliggjort.

Der er fra regeringspartiet i den senere tid fremkommet mange videnskabelige forklaringer om, hvor effektivt vort forsvar i virkeligheden nu ville blive trods en nulløsning. Man bruger mange fine ord, taler om strukturændringer, effektivitet, og jeg ved ikke hvad, men alt det dækker kun over, at en nulløsning er en afgjort svækkelse af vort forsvar. Det svarer til, som jeg har sagt det ved andre lejligheder, at man bare kommer et par kopper vand mere på den sjat kaffebønner, der er på i forvejen, og så kommer der ud af det en gevaldig tynd kop te i stedet for.

Jeg må også i den forbindelse udtale min forundring over, at vor højt estimerede udenrigsminister har været stolt over smædenavnet »danmarkisering«, som han gratis har oversat med dette udtryk, at det betyder et land, der hellere vil hjælpe u-landene end bruge penge til oprustning. Ordet danmarksi-

sering er heldigvis ikke indført i vore ordbøger endnu, og jeg vil tillade mig at oversætte det lidt anderledes, idet jeg mener, at danmarkisering, som er et smædenavn, er givet os som dækning for et land, der nok vil forsvares, men ikke selv ønsker at yde noget til sit forsvar, og det er der bestemt ingen grund til at være stolt over.

Jeg er helt enig med udenrigsministeren i, at Øst-Vest-problemet er nøje knyttet sammen med Nord-Syd-problemet, altså industrilandene over for u-landene. Jeg glædede mig også meget over, at statsministeren i sin åbningstale antydede, at vi burde yde yderligere hjælp til u-landene ud over de af FN stipulerede 0,7 pct. af bruttonationalproduktet, som vi netop er nået op på. Men jeg mener bestemt ikke, at flere penge til u-landene kan retfærdiggøre, at vi så skal bruge mindre til vort forsvar. De sidste besparelser kunne jo i værste fald betyde, at det var den sidste hjælp til u-landene, vi fik mulighed for at yde.

Det er sagt gang på gang, og det skal bestemt også siges under debatten her i dag, at vi endnu er mange, der har oplevet en 9. april, vi er endnu mange, der har set en koncentrationslejr indefra, mange, som endnu bærer mærker på os efter de fem besættelsesår, og vi nærer bestemt ikke ønske om en gentagelse heraf hverken for os selv eller for vore børn eller børnebørn. Dette være sagt uden på nogen måde at ville være teatralisk. Vi skal i en krigssituation kunne støtte os til vore allierede, men hvis vi svigter vore forpligtelser inden for dette medlemskab, så kan det blive skæbnesvangert i en krigssituation.

FN kæmper fortvivlet for at opretholde dialogen mellem sine medlemslande, og den ene fredskonference afløser den anden, uden at man det sidste nedrustningsår er nået så forfærdelig mange skridt fremad. Alligevel bærer vel de fleste af os på håbet om en fredeligere verden, hvor dette tåbelige rustningskapløb kan standses, og så længe der forhandles, er der dog et håb, men de barske kendsgerninger har jo vist os klart, at en svækket forhandler, der under ulige vilkår sætter sig til forhandlingsbordet med den store bjørn i Øst, er på forhånd handicappet, og enhver svaghed vil blive udnyttet af modparten.

Kristeligt folkeparti mener derfor, at NATO og dermed også Danmark må have et

[Poul H. Møller]

troværdigt forsvarsberedskab, som ikke lokker eller leder nogen angrebslysten ud i et nyt krigsventyr, der jo blot vil betyde død og ødelæggelse også for ham selv. Lad os derfor selv yde vort bidrag til vort eget lands forsvar og være rede til med tak at modtage hjælp udefra, om dette skulle blive nødvendigt, hvad jeg da ikke håber nogen sinde bliver tilfældet. Det må fastslås, at der intet realistisk alternativ til NATO findes, så lad os drage konsekvenserne af det, lad os være realistiske og lad os så på denne baggrund snarest få truffet en realistisk forsvarsordning.

Ud fra det, jeg her har sagt, vil man forstå, at vi ikke vil kunne stemme for nogen af de to fremsatte dagsordensforslag.

Ib Christensen (DR):

Retsforbundets holdning kan opsummeres i følgende:

Retsforbundet afviser stationering af kernevåben på dansk jord i fredstid, dvs. også i en såkaldt krisesituation. Det samme gælder overhovedet stationering af allierede NATO-styrker i Danmark i fredstid, stadig væk defineret som fredstid, altså også i en eventuel krisesituation.

Intet land, der har fremmede styrker på sit område, er frit, og Danmark vil i det øjeblik, stationeringen er en kendsgerning, være underlagt en fælles NATO-kommando. Netop i en alvorlig international krisesituation er det særlig nødvendigt at bevare vores handlefrihed. Kriteriet for, om allierede styrker bør tilkaldes, må være det klare, at danske styrker befinder sig i kamp mod en fjende. Da varslingstiden på grund af den militærteknologiske udvikling er blevet væsentligt kortere end før og danske styrkers mulighed for at sinke en fjendtlig indtrængning er ringe, vil retsforbundet ikke på forhånd afvise en eventuel udbygning af NATO-depoterne her i landet, forudsat at de ikke udrustes med kernevåben. En sådan depotudbygning kan være det faktiske alternativ til stationering i fredstid af allierede styrker, men eftersom sådanne depoter imidlertid vil være et oplagt krigsmål, bør spørgsmålet nøje overvejes, og retsforbundet vil afvente det forventede konkrete NATO-udspil i sagen samt en grundlig analyse heraf, før vi tager stilling til spørgsmålet om depotudbygning.

Hr. Gert Petersen og hr. Bilgrav-Nielsen har fremsat forslag til dagsordener, og ud fra det, jeg just her har sagt, må jeg mene – og i den henseende er vi altså enige med regeringen – at tiden ikke i dag her i folketinget er inde til at tage stilling til spørgsmålet om en udbygning af depoterne. Da vi ikke mener, at grundlaget foreligger for denne stillingtagen, men først vil foreligge på et senere tidspunkt, kan vi ikke støtte de dagsordensforslag, som hr. Gert Petersen og hr. Bilgrav-Nielsen har stillet. Det dagsordensforslag, hr. Bilgrav-Nielsen har stillet, var nok det, som i og for sig lå os nærmest, men netop vendingen om depoterne synes vi ikke at tiden i dag er inde til at støtte; vi synes, det vil være meget mere vigtigt, at vi tager stilling i dag til spørgsmålet om stationering, og det vil jeg lidt senere komme tilbage til.

I den henseende synes jeg nok, der er brug for en afklaring – og den burde komme i dag – af, hvad man egentlig forstår ved begreberne fredstid, krisetid og krigstid. Det sidste er jo temmelig klart, men krisetid eller en krisesituation vil stadig væk forekomme i en tid, hvor der officielt er fred, og dér synes jeg at der både i hr. Lasse Budtz' indlæg og fra regeringens side er tale om glidning og en uklarhed. Der er tydeligvis tale om ændring af den danske stationeringspolitik i retning af, at man accepterer allierede styrker tilkaldt her i Danmark i en krisesituation, og dette er rent faktisk en ændring i den danske stationeringspolitik. Hvis folketinget ikke mener, der skal ske en sådan ændring, skal folketinget udtale sig derom og gøre det i dag. Det synes jeg er det vigtigste; depoterne kommer vi tilbage til senere, når det konkrete forslag ligger.

Men jeg synes alligevel, at der netop på grund af dette spørgsmål og på grund af stationeringsspørgsmålet først og fremmest er grund til at takke SF, fordi man har rejst debatten; det er i høj grad rimeligt og ønskeligt med større offentlighed omkring hele vores sikkerhedspolitik og forsvarspolitik. En sådan større offentlighed findes jo i andre NATO-lande; hvorfor skal vi så ikke have det herhjemme? Jeg synes, at regeringen og socialdemokratiet alt for længe har søgt at holde tingene hemmelig, har søgt at unddrage sig den egentlige debat; vi må have tingene på bordet. Jeg synes også, det var tiltalende i hr. Bilgrav-Nielsens dagsorden, at vi

[Ib Christensen]

skal have tingene ned i salen, men af de grunde, jeg her har nævnt, kan vi altså ikke støtte den, men vi støtter det indhold i den, som går ud på, at vi skal have forslaget til forsvarsordningen ned i folketingssalen, således at det ikke skal drøftes med en indforstået kreds af politiske partier for derefter, når de er enige, at forelægge det hele som en kendsgerning over for folketingset; sådan bør man ikke behandle folketingset.

Skal der ske en ændring i stationeringspolitikken såvel som i depoterne, er det noget, som folketingset skal træffe beslutning om, og netop med hensyn til det første mener jeg, at det kan ske i dag, men depoterne må som sagt vente.

Imidlertid er det afgørende for os at slå fast, at den sikkerhedspolitiske debat ikke blot skal være et spørgsmål om kroner og altså heller ikke et spørgsmål om nulløsning eller en stigning på 3 pct. eller 5 pct. Det er selvfølgelig også en væsentlig ting, og vi har også dér markeret en holdning og en åbenhed over for forhandlinger med regeringen på grundlag af regeringens udspil mod at få tilgodeset synspunkter i helt afgørende grad vedrørende frivillighed, men denne debat om 0 pct., 3 pct. eller 5 pct. har nok i for stærk grad overskygget hele det væsentlige spørgsmål om forstærknings- og depotpolitikken og den øvrige sikkerhedspolitik. Derfor synes jeg, det er godt, at vi får diskuteret disse ting i dag.

Det, retsforbundet lægger helt afgørende vægt på, er den langsigtede sikkerhedspolitik. Vi lægger vægt på, at NATO ikke udbreder sig ud over det geografiske område, som er NATOs, ikke pådrager sig direkte eller indirekte nogle forpligtelser i Det fjerne Østen, i Det mellemste Østen, i Afrika eller Latinamerika, eller hvor det kan være. Det er en afgørende forudsætning for Danmarks medlemskab af NATO, at NATO begrænser sig til det geografiske område, som er NATOs ifølge traktaten. Den fare, der ligger for os i Europa, er først og fremmest den, at der kan udbryde en konflikt, en militær konfrontation, mellem Sovjetunionen og USA i den tredje verden, det være sig Afrika eller Asien, eller hvor det måtte være, og at denne militære konfrontation drager Europa med sig. Det er dér, den egentlige fare er. Og derfor synes jeg nok, at den sikkerhedspolitiske og den forsvarspolitiske debat her i landet i høj

grad mangler den dimension, at det drejer sig om at føre en krigsforebyggende politik med hensyn til vores holdning over for den tredje verden, så vi mest muligt kan bidrage til, at sådanne militære konfrontationer ikke opstår. Det er dér, den egentlige fare for et krigsudbrud ligger. Vi lægger vægt på, at Danmark, hvis den uhyggelige situation skulle komme, har vores handlefrihed; også det er baggrunden for, at vi siger nej til fremmede tropper i Danmark i en krisituation – og overhovedet altså i fredstid.

Risikoen ved den militære blokpolitik er selvfølgelig, som det også er tilfældet for nogle til højre i salen, at svaret på enhver skærpelse i den internationale politik bliver mere militær. Det synes vi er både stupidt og uendelig farligt – først og fremmest uendelig farligt – og derfor mener vi, at de langsigtede sikkerhedspolitiske målsætninger og opgaver må prioriteres højere, end de er blevet, ikke mindst i øvrigt i den offentlige debat her i landet.

Jeg vil gerne i kort form opregne fem forskellige punkter, hvor vi mener der bør gøres en indsats med henblik på den langsigtede sikkerhedspolitik.

For det første må der oprettes et selvstændigt dansk freds- og konfliktforskningsinstitut, således at der etableres et kvalificeret videnskabeligt alternativ til de sikkerhedspolitiske oplæg, der kommer fra forsvarskommandoen og anden militær side. Det under os, at man ikke indtil nu har ofret de småpenge, det koster at få en sådan freds- og konfliktforskning. Vi ved, at udenlandske institutter af denne art i Stockholm, i Norge og i Storbritannien har ydet meget væsentlige og vidtrækkende bidrag til den offentlige debat.

Derunder bør der selvfølgelig også undersøges andre sikkerhedspolitiske muligheder end NATO. Retsforbundet har den opfattelse, at den militære blokpolitik, som den kommer til udtryk i Warszawa-pagten og i NATO, ikke på lang sigt kan sikre freden, men at risikoen for en militær konfrontation før eller senere er til stede, når man har disse oprustede pagtsystemer stående over for hinanden. Derfor er det vigtigt også at undersøge andre kortsigtede sikkerhedspolitiske alternativer end NATO-medlemskabet.

Endelig vil jeg for det andet sige, at vi må satsede noget mere på afrustnings- og nedrust-

[Ib Christensen]

ningsinitiativer, og dér mener vi ikke – i modsætning til, hvad man kunne få indtrykket af af udenrigsministerens tale – at NATO er et velegnet instrument. Såvel NATO- som Warszawa-pagten er skabt til krigsførelse eller i hvert fald til en militær konfrontations- eller trusselspolitik, de er ikke skabt til nedrustning. Man kan ikke forlange af generaler, at de sådan set skal øve vold på sig selv og foreslå deres egen indsats og militære ressourcer nedtrappet. Derfor synes jeg, det er meget dårligt, at freds- og afrustnings- og nedrustningsforhandlinger i praksis også oftest overlades til militære eksperter; man må fra politisk side have mere hold på disse ting.

Vi mener naturligvis heller ikke, at De europæiske Fællesskaber har nogen som helst opgaver på dette område, og vi mener også, det er farligt at lave nye blokke ved, at EF er ved at få en fælles udenrigspolitik med dertil hørende afsvækning af sikkerhedspolitikken. Det er aldeles uacceptabelt, og det er noget, som det danske folk aldrig har sagt ja til.

Derimod mener vi, at Danmark kan gøre en indsats med hensyn til freds- og nedrustnings- og afrustningsbestrebelse sammen med de øvrige nordiske lande, der i disse spørgsmål står os nærmere end de andre lande, jeg her har nævnt.

Det tredje, vi mener, er, at De Forenede Nationer bør styrkes traktatmæssigt med hensyn til stemmeretsreformer osv. på lang sigt, men da det ikke er gennemførligt foreløbig, så i hvert fald på den måde, at Danmark loyalt retter sig efter de vedtagelser, der sker i De Forenede Nationers sikkerhedsråd, og i øvrigt styrker De Forenede Nationer på alle de måder, vi nu formår, fordi FN på lang sigt er det eneste håb, vi har.

Det fjerde, vi mener, er, at vi må – og det har relation til det, jeg var inde på før – vise større åbenhed over for Nord-Syd-dialogen. Vi må fordømme og vende os imod De europæiske Fællesskabers protektionistiske handelspolitik og stå for en mere frihandelsvenlig linje, som vi kunne gøre uden medlemskab af EF. Så længe vi er medlemmer af EF, må vi i højere grad, end det i dag sker, markere en åben holdning over for samhandel med den fattige verden, for en af årsagerne til nøden i den fattige verden er den afspærringspolitik, som EF og andre rige handelsområder i disse år foretager med ødelæg-

gende virkninger for de fattige landes muligheder for gennem industrialisering af hæve sig selv op.

Vi må også afvise ethvert forsøg på, som regeringen har været inde på, at gennemføre nedskæringer i stigningstakten i vores bistand til udviklingslandene. Selv om Danmark endnu har en pæn position blandt de lande, der har opfyldt FNs målsætninger, bør vi ikke blive stående ved det, men også ansøge u-landsbistanden ud fra en sikkerhedspolitisk vurdering, hvad regeringen også gør i teorien, men hvor man altså har været tilbageholdende eller i hvert fald ikke har undladt at prøve på at foretage en vis begrænsning.

Endelig vil jeg for det femte sige, at for vores medvirken til en forsvarsordning er kardinalpunktet, at vi får gennemført frivillighed fuldt ud – det er i hvert fald vores mål – i forsvarret. Ganske afgørende og væsentlige indrømmelser til vores krav om frivillighed vil være en forudsætning for vores medvirken i en eventuel nulløsning. Om de andre ting er vi parate til at forhandle, men en indrømmelse af helt kontant og væsentlig karakter på det område er altså en forudsætning. Når ministeren i sin redegørelse siger, at man håber på en bred løsning med hensyn til en ny forsvarsordning, håber jeg, det ikke skal tages som udtryk for, at regeringen udelukkende tænker i mandatmæssig henseende, for hvis den gør det, betyder det, at man vil lave en forsvarsordning, som medfører nogle realstigninger, som der måske nok er et bredt parlamentarisk flertal for, hvis socialdemokratiet går med, men som der ikke er folkelig dækning for. Derfor kan der bag en forsvarsløsning med f. eks. 85 mandater, hvor der ikke er flertal imod, måske være bredere opbakning i befolkningen. Det er der noget der tyder på, og det synes jeg regeringen skal have med i sine overvejelser.

Jeg synes som sagt, at regeringens stilling med hensyn til stationeringspolitikken er noget uklart, fordi regeringen opererer med en uklarhed angående definitionerne af, hvad der egentlig er fredstid. For at bidrage til en klaring deraf vil jeg tillade mig at fremsætte et forslag til motiveret dagsorden, som jeg går ud fra at regeringen kan støtte; det kan i hvert fald bidrage til at støtte dens parlamentariske basis på disse helt fundamentale områder, hvis den kan acceptere det, og det vil

[lb Christensen]

bibringe gavnlig klarhed i debatten. Derfor går jeg ud fra, at regeringen og socialdemokratiet kan acceptere følgende forslag om motiveret dagsorden, som kun går ud på at fastholde den hidtidige stationeringspolitik. Forslaget lyder:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget fastholder, at fremmede styrker ikke stationeres i Danmark i fredstid, går tinget over til næste punkt på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Arnfast (CD):

Når jeg har bedt om ordet her, er det naturligtvis ikke i håb om at overbevise nogle folk, der allerede har lagt sig fast på nogle standpunkter. Det er jo kun nybegyndere i denne sal, der lader sig overbevise ved argumentationer hernede; beslutningerne tages trods alt i gruppeværelserne, men man kan bruge debatten til noget andet: man kan bruge den til at orientere, og det vil jeg gerne benytte lejligheden til.

Jeg vil benytte 30 års erfaring som reserveofficer, heraf de 19 sidste som officer ved Jyske Divisionsstab. Det er vores eneste større enhed, der er indrettet på at operere direkte ned i forbindelse med forsvaret af den jyske halvø. Jeg kan sige, at i de 19 år har jeg ikke nogen sinde været med til en øvelse eller en planlægning, som lægger an på et angreb. Det er rene forsvarsøvelser, en ren forsvarsplanlægning, der sker inden for denne division.

Men de ændrer sig, og vi har også under disse øvelser kendt til forstærkninger, og det vil jeg gerne bringe ind i debatten.

I 1968, da Tjekkoslaviet kom ud for en øvelse af sovjetstyrker og østtyske styrker, opdagede man, at de tomme kaserner i Østtyskland lige så langsomt blev fyldt op med styrker fra det, vi populært kalder anden échelon, altså måske sovjetrussiske styrker i det polske område. Det er en balanceforskydning, og på mindre end 30 dage etableredes en øvelse, hvor den britiske grønne brigade blev kaldt til som forstærkning, landede i Skrydstrup og kom ned og deltog i

forsvaret i Slesvig-Holsten. Vi har altså set, hvordan man kan tilkalde styrker; dette kan være et argument for nogle.

Men situationen har ændret sig; det er i og for sig ikke os, der har behov for de store ændringer, vi får det først, når vi ser, hvordan de styrker vi står over for, det, vi kalder den potentielle fjende, bliver udbygget med amfibiefartøjer, med landgangsfartøjer og med alle den slags fartøjer, der peger mod en direkte oprykning over Kielerkanalen, over Slien og andre vandveje. Det gør, at vi er betænkelige, og vi opdager efterhånden mere og mere, at sender man jyske division ned til Slesvig-Holsten, bliver den jyske halvø et svagt punkt. Det er dér – bl. a. dér – at vi har behov for forstærkning, en sikring af Jylland.

Det er den virkelige årsag til, at man ønsker, at denne forstærkning kan lande, og at den har sine depoter i forvejen. Der er væsentlig forskel på at skulle flyve eller sejle enheder kampklare ind og så blot dette at kunne transportere i store jumbojets folk, der kun kommer med en køjesæk og ved, at deres ting står på jorden parat til at køre.

Det har også et behov på den måde, at styrker, vi må påregne, jo ikke arbejder med leopardkampvogne, der er rygraden i vort landforsvar i øjeblikket, de har deres egne køretyper, deres egne våbentyper, der stort set kører på benzin, hvor vore kører på diesel. Vi skal give dem den bedst mulige chance for at blive kampklare hurtigst muligt. De er kampklare, når de stiger om bord i flyet, de mangler kun deres våben. Det er derfor, vi er vanvittig interesseret i, at disse forstærkninger bliver øremærkede.

Så taler man om, at disse depoter er a-mål. Det, vi planlægger på, er jo den konventionelle krigsførelse og balanceopfølgning. Jeg tror ikke, der er nogen, der vil ofre et a-våben på et depot af den størrelse, der her er tale om. Det er jo spredt, og i samme sekund, der lander det mandskab, der skal til disse våben, vil det blive yderligere spredt. I en sådan situation vil stort set ingen enhed være mere end 4 timer på samme sted, så er den flyttet et andet sted hen. De er for kostbare til, at man kan risikere den slags ting.

Men det kræver et stabssamarbejde, og jeg kommer just før denne indkaldelse som stedfortræder fra en manøvre »Beacon Glare« i Slesvig-Holsten, hvor vi havde et samarbejde

[Arnfast]

med netop 4. NAH. Dette stabssamarbejde kan indøves navnlig med disse øremærkede styrker.

Jeg håber, det vil blive taget med i den betragtning, når den enkelte skal stemme, og jeg håber, at de afstemninger, der sker her om disse dagsordener, vil sende et klart signal til folk i Ohio, Lancashire, eller hvorfra NATO vil sende os de forstærkninger, som vi har et enormt behov for i Jylland med den opbygning, der sker af vores potentielle fjendes aktionsmuligheder.

Wilhelm (VS):

Det er ødelæggende for enhver dialog om sikkerhedspolitiske problemer, at NATO-partierne – og specielt socialdemokratiet – kategorisk nægter at præcisere, hvori krigsrisikoen i vor del af verden består efter deres mening, og hvad de mere konkret mener med begrebet »sikkerhed«. At sikkerhed dog ikke for dem betyder befolkningens mulighed for at overleve, fremgår klart af de to memoranda, civilforsvarsstyrelsen afleverede til regeringen i juni, men som regeringen først 4 måneder efter, at vi havde fået kendskab til deres eksistens og rykkede for dem, kunne bekvemme sig til at offentliggøre.

Heller ikke civilforsvarsplanlægningen bygger på nogen nærmere præcis opfattelse af krigsrisikoen: hvad kunne tænkes at udløse den, hvilken form ville den mest sandsynligt få i vort område af verden, og hvilke strategiske og taktiske varslingstider kan der realistisk regnes med? En sådan præcisering ville formentlig blive fuldkommen undergravende for det civile såvel som for det militære beredskabs krav på at blive taget alvorligt.

En smule er der dog at hente i civilforsvarsstyrelsens redegørelser, og jeg skal holde mig til det, der har tilknytning til dagens tema: modtagelse af forstærkning udefra og de til disse forstærkninger knyttede depoter.

Civilforsvarsstyrelsen bygger her på forsvarskommandoens vurdering af, hvad der må anses for de sandsynligste mål for, som det hedder, »modstanderens missilangreb«. Forsvarskommandoen skelner mellem mindre atomvåben – og det er som bekendt dem, der kun går op til 10-20 gange Hiroshimabombens størrelse – og større atomvåben, som ifølge sagens natur må være anderledes

alvorlige, og så hedder det på s. 68 – og det har hr. Arnfast åbenbart aldrig fået læst:

»Anvendelse af større atomvåben mod udvalgte mål på dansk territorium kan ikke udelukkes; f. eks. kan anvendelse tænkes mod enkelte vigtige mål, såsom modtagesteder for forstærkninger.«

Det er jo forholdsvis klar tale, det er altså ikke bare de taktiske atomvåben, det var større atomvåben – der er en lang, lang remse om de mindre – på modtagestederne. Det ville da også være umuligt at benægte, at modstanderen har en selvfølgelig interesse i at ødelægge modtagestederne for forstærkninger og de tilhørende depoter, inden de pågældende forstærkninger lander. Og dette er en overordentlig simpel opgave for en modstander, som han endda har et par timer til at beslutte og udføre, efter at han har fået kendskab til, at forstærkningerne er undervejs.

Jeg vil gerne spørge forsvarsministeren: hvor stor anser regeringen eller de militære eksperter herhjemme sandsynligheden for, at en modstander ikke vil rette ødelæggende angreb med missiler eller måske endda med større atomsprængladninger, som forsvarskommandoen siger, mod depoter og mod modtagesteder, inden forstærkningerne når at komme i land og tage dem i besiddelse? Og hvad er konsekvenserne for civilbefolkningen, hvis modstanderen ikke er så venlig passivt at se til, mens forstærkningerne lander og tager deres materiel i besiddelse? Svar på disse spørgsmål ville sige ikke så lidt om regeringens realitetssans, om dens vurdering af modstanderens tænkeevne og om, hvad den lægger i begrebet sikkerhed.

Så vil jeg blot til sidst om hr. Erhard Jakobsens indlæg og hele ideologiske virke gerne sige, at det efter min mening placerer ham fuldstændig på linje med en af det frie vestens største om ikke teoretikere, så i hvert fald praktikere, som har sagt:

»Bolschevismen banker på vore porte, vi kan ikke tillade den at blive lukket ind. Vi er nødt til at organisere os imod den skulder ved skulder og stå fast. Vi må holde arbejderen væk fra rød litteratur og røde manipulationer. Vi må sørge for, at hans tankegang forbliver sund.«

Formanden:

[Formanden]

Citatet var fra?

Wilhelm (VS):

Nå ja, nu er vi så forvante med, at formanden kan alle klassikerne; men citatet er af Al Capone, og det findes i George Seldes »The Great Quotation«, s. 14.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Om ikke andet har dagen vist, at vi har mange historiefortællere iblandt os i tinget, i hvert tilfælde i VS' gruppe.

Jeg vil gerne starte med at sige, at det, som har været noget af et gennemgående tema hos forskellige ordførere – og her deler jeg ikke op i højre side og venstre side af salen – har været det, jeg vil kalde påstanden om manglende klarhed hos regeringen. Jeg vil gerne for ligesom at få manet uklarheden væk – noget vil der jo altid være tilbage, som jeg har sagt i mit første oplæg – understrege et par væsentlige ting.

For det første den kendsgerning, at med vort medlemskab af NATO i 1949 gik vi ind i et integreret militært samarbejde, og som jeg sagde i mit oplæg: for første gang i vor historie, med de fordele og med de forpligtelser, der ligger i et sådant samarbejde. Det har fra starten af vort medlemskab ligget klart, at Danmark i en given situation ikke vil kunne klare sig alene, og derfor har spørgsmålet om hjælp udefra eller forstærkninger lige fra begyndelsen været en del af vor militære planlægning.

For det andet vil jeg slå fast, at spørgsmålet om depoter ikke er et nyt problem, men at vi siden 1960 har opereret med depoter, og det er en meget logisk konsekvens af det standpunkt, som vi ligeledes har haft fra starten, nemlig at vi ikke i fredstid ønsker stationering af allierede tropper i Danmark. Når det drejer sig om fredstid, vil jeg senere komme med et par bemærkninger om dette begreb.

Det tredje, jeg vil sige, er, at det må ligge i sagens natur, at man under indtryk af de ændringer, der sker i hele situationen, må foretage periodiske revisioner og justeringer af de planer, der kan være tale om. Afgørende her er, at princippet som sådant, det, der ligger bag vor politik om stationering, er uændret.

Det fjerde, jeg gerne vil slå fast, er, at baggrunden for den debat, vi har i dag og vil få i den kommende tid, er konstateringen af den meget betydelige maritime opbygning, som har fundet sted i Sovjetunionen. Når jeg siger maritime opbygning, er det ikke, fordi jeg ønsker at gå ind i en udredning af hele den sovjetiske globale strategi på verdenshavene, men koncentrere mig om at konstatere, at denne maritime opbygning har nødvendiggjort en revision af de oprindelige planer, der lå med hensyn til forstærkninger, hvilket igen betyder oprindelige planer om forstærkninger, først og fremmest af amerikanske tropper, af amerikansk materiel, pr. skib over Atlanten, hvor tidsmæssige grunde naturligvis kan være inde i overvejelserne, men hvor den sovjetiske maritime opbygning har gjort en sådan rent praktisk overførsel til et ganske væsentligt problem.

For det femte vil jeg sige, at det var på denne baggrund, man på det såkaldte topmøde i 1978 i Washington traf en principbeslutning om, at der skulle indledes et nærmere studium af hele det problem, der hedder forstærkninger, og detailproblemer og praktiske problemer, man står over for.

Det er for det sjette dette studium, der for øjeblikket foregår, og som ikke specielt vedrører Danmark, men som har at gøre med hele det vesteuropæiske område. Hvad enten dagblade skriver det ene eller det andet – og det vil forsvarsministeren senere komme ind på – er det en kendsgerning, at der på nuværende tidspunkt ikke foreligger noget konkret oplæg fra dette studium. Derfor har, som jeg tidligere har sagt i dag, hverken folketinget eller regeringen noget grundlag at tage en stilling på.

Så vil jeg gøre et par bemærkninger om det, som adskillige ordførere har været inde på. Jeg har vedrørende forstærkninger, allierede troppers tilstedeværelse i Danmark, sagt, at der er en uændret dansk linje, der går ud på, at det ønsker vi ikke at have på dansk grund under de nuværende omstændigheder, dvs. i fredstid. Der har været meget spidsfindige bemærkninger og spørgsmål om, hvad man egentlig mener med nuværende omstændigheder og om, hvad man egentlig mener med ordet fredstid.

Her vil jeg gerne slå fast, at det principielle for regeringen, hvad enten det drejer sig om allierede tropper, eller det drejer sig om

[Udenrigsministeren]

atomvåben, er, at vi mener, at det er i fredstid, vi ikke ønsker dem på dansk territorium. Så er det da klart, at det for dem, der ønsker det, kan give anledning til mange, som jeg sagde, spidsfindige bemærkninger. Man kan spørge, om fredstid betyder den tilstand, hvor der ikke er tale om, at fremmede fjendtlige tropper har overskredet den danske grænse – eller hvad? Hvor ligger det egentlig henne? Der kan opstilles mange interessante og teoretiske situationer. Hvad hvis verden omkring os er i brand? Hvad hvis der er udbrudt en konflikt i andre dele af Europa, men tilfældigvis ikke i Danmark? Er det fredstid?

Her vil jeg sige, at man om det sammenlagt må konstatere, at enhver regering må have et minimum af handlefrihed til at kunne vurdere en situation, også den situation, hvor en konflikt er så truende nær, at man kan tale om, at vi står i en nødsituation. Når jeg sagde et minimum af handlefrihed og jeg sagde regeringen, mener jeg ikke blot regeringen, for selv de, der stiller de spidsfindige spørgsmål, ved jo udmærket godt, at står vi i en så katastrofal situation – og jeg synes, emnet er så alvorligt, at spidsfindige spørgsmål egentlig ikke er på sin plads – så er det ikke bare den til enhver tid siddende regering, der vil påtage sig et ansvar i en vurdering af, om det er det ene eller det andet, eller om vi skal gøre det ene eller det andet, men man vil handle i meget nær kontakt med folketingets partier gennem udenrigspolitisk nævn eller på anden måde.

Lad mig så slå fast, selv om det har været gentaget adskillige gange i dag, at når vi taler om spørgsmålet om, hvorvidt allierede tropper skal komme til Danmark, er det den danske regering, og jeg vil gentage: i samarbejde med det danske folketing, der træffer afgørelsen, og som er suveræn med hensyn til at bede om forstærkninger udefra.

Efter disse generelle bemærkninger et par enkelte mere specifikke bemærkninger.

Jeg kan bekræfte det, som lå i fru Mette Madsens spørgsmål. Jeg kan huske fra 1973-betænkningen, det var den, fru Mette Madsen læste op fra, nemlig at dansk forsvars opgave er at kunne optage kampen, indtil forstærkninger når frem, og så kæmpe videre i samarbejde med disse forstærkninger. Det er ikke korrekt citeret, men det er det, der er meningen, og det er det, der lå i fru Mette

Madsens spørgsmål. Jeg kan bekræfte, at det naturligvis fortsat er regeringens forsvarspolitiske linje ud fra det, som vi selv er deltagere i af eksisterende forsvarsforlig.

Så vil jeg sige til hr. Arentoft, at han, hverken hvad angår mig selv eller statsministeren, har citeret helt korrekt. Jeg skrev ned, at hr. Arentoft mente, at både statsministeren og jeg selv skulle have sagt: Danmark kan bedst forsvares ved at forøge u-landsbistanden. Det er ikke korrekt; det har vi ikke sagt, og det er ikke det, der har været meningen, hvor jeg har udtalt mig om både forsvarspolitik og sikkerhedspolitik. Det, både jeg og statsministeren har gjort, er at udvide definitionen af sikkerhedspolitikken og sige, at sikkerhedspolitik nu ikke bare er Øst-Vest, ikke bare er det militære, men i en bredere forstand har noget at gøre med Nord og Syd, al den stund at målsætningen for, hvad vi foretager os i en sikkerhedspolitik, må være at fjerne grundene til, at vi har spændinger i denne verden. En væsentlig grund til, at vi har spændinger i denne verden, er tilstedeværelsen af et Nord-Syd-problem: de økonomisk store forskelle imellem rige og fattige lande, hele den debat, der foregik i FN ved den ekstraordinære generalforsamling i august-september måned.

Hr. Erhard Jakobsen var lidt inde på det samme og udtrykte sin glæde over, at jeg ikke i mit første oplæg havde nævnt noget om de mange milliarder kroner, der bliver brugt til oprustning. For nu ikke helt at skuffe hr. Erhard Jakobsen vil jeg benytte dette indlæg til at komme med en bemærkning om det og gentage, at jeg finder, det er et af de store paradokser i denne verden, som det er påpeget i Brandt-rapporten, at der årlig bruges mere end 450 mia dollars til våben i den ganske verden og kun ca. 20 mia kr. til udviklingsbistand. Jeg mener stadig væk, det er et paradoks, der er uacceptabelt, men jeg vil ikke gå ind i en diskussion om, hvor vi finder disse 450 mia dollars, jeg vil bare konstatere: sådan er den globale situation altså nu engang. Nu ved jeg ikke, om hr. Erhard Jakobsen skal være ordfører for sit parti, men meningen er jo, at jeg i morgen skal give en redegørelse for hele u-landspolitikken, og at vi senere hen skal have en u-landsdebat her i folketinget, og så får vi måske lejlighed til at vende tilbage til det mere principielle.

[Udenrigsministeren]

Jeg har ikke mange bemærkninger at gøre til hr. Bilgrav-Nielsen, som havde gjort sig megen umage med at grave i historien fra Hørup, Gustav Rasmussen og frem til i dag, og det er jo altid prisværdigt, når man tager citater frem. Jeg vil bare hæfte mig ved et enkelt citat, som hr. Bilgrav-Nielsen kom med, nemlig det citat, der går tilbage til 1949, helt nøjagtigt den 22. marts, hvor den daværende udenrigsminister, Gustav Rasmussen, havde en fremsættelsestale i rigsdagen, og hvor hr. Bilgrav-Nielsen citerer ham for at sige:

»Det spørgsmål har været rejst, om Danmark i kraft af sine forpligtelser efter artikel 3 til at deltage i fælles bestræbelser til udvikling af deltagerlandenes kollektive evne til imødegåelse af væbnet angreb kan ventes at blive stillet over for krav om at overlade fremmede magter militærbaser i fredstid. Hertil kan jeg svare med bestemthed, at der ikke vil blive spørgsmål om at oprette fremmede baser i Danmark.«

Det, som Gustav Rasmussen dengang sagde, var altså baser, og derfor forundrer det mig noget, at hr. Bilgrav-Nielsen sætter lighedstegn imellem depoter og baser. Når jeg siger, det forundrer mig, er det, fordi jeg, når jeg tænker tilbage – ikke til Hørup, men til 1960, hvor vi havde de første aftaler om depoter – ikke erindrer, at det radikale venstre talte om, at det var baser. Nu taler jeg om det rent principielt. Da jeg var forsvarsminister og vi fik et forlig igennem i 1973, hvor der i betænkningen også omtales nødvendigheden af forstærkninger udefra og i den forbindelse depoter, erindrer jeg ikke, at det radikale venstre, som var med i det forlig, dengang sagde, at der her er tale om baser. Derfor beder jeg hr. Bilgrav-Nielsen om for ikke at forvirre debatten at holde lidt rede i definitionen af det, han kommer ind på, og jeg vil i hvert fald sige, at det, vi diskuterer i dag, er depoter og ikke baser. Base er pr. definition noget helt, helt andet. Base er tilstedeværelsen af materiel og mandskab. Base er det, som man ser i Tyskland med amerikanske tropper, der har deres baser nedene. Men det, vi har med brændstof og ammunition og andet, der allerede ligger her, er depoter og har intet at gøre med baser. Hr. Bilgrav-Nielsen kan have sin holdning til tingene, sin opfattelse – og det respekterer jeg – men af hensyn til debattens klarhed tror jeg,

det vil være en god idé, at hr. Bilgrav-Nielsen ikke bidrager til at sige, at det, som hans parti gik ind for i 1973, er baser, for det mener jeg faktisk er forkert.

Så vil jeg bare gøre den bemærkning til hr. Ib Christensen om dette med freds- og konfliktforskning, at jeg kan se, der kan ligge mange gode ideer eller mange gode tanker bag dette, at vi ligesom forsøger at grave mere i dybden, når det drejer sig om analysen og dermed grundlaget for det, vi diskuterer f. eks. en dag som denne. Der blev henvist til Norge og Sverige. Der er situationen den, at der på disse landes universiteter igennem årene har været en tradition for det, man kalder fredsforskning. Vi har ikke haft den samme tradition herhjemme.

Når det drejer sig om, hvad man rent praktisk kan gøre, vil jeg henvise til den beslutning, der er blevet taget om at nedsætte et nedrustnings- og sikkerhedspolitisk udvalg, hvis opgave bl. a. er at formulere rent konkrete initiativer, som Danmark kan tage, når det drejer sig om nedrustning, først og fremmest i en FN-sammenhæng.

Min sidste bemærkning skal tage udgangspunkt i noget, som hr. Erhard Jakobsen sagde. Hr. Erhard Jakobsen sagde – og jeg håber, jeg citerer nogenlunde korrekt – at om Danmark kan forsvares, afhænger af, hvad regeringen og folketinget siger; jeg kan forstå på hr. Erhard Jakobsen, at det, jeg citerede, ikke er helt ved siden af. Jeg vil slutte med at sige, at jeg er enig med hr. Erhard Jakobsen heri – ikke bare hvad regeringen og folketinget siger, men, vil jeg føje til, også hvad eksperter siger om dansk forsvar. Jeg vil gerne give udtryk for, at der i den standende debat, vi har om forsvaret, og det, som har givet anledning til kommentarer også i den udenlandske presse, efter min mening er tale om en urimelig nedgøring af et dansk forsvar, som igennem de senere år har fået materielanskaffelser, hvad enten det er F-16 for flyvevåbnet eller det er nye motortorpedobåde, korvetter, for søværnet eller det er materiel til hæren.

Jeg har altid sagt, at værdien af et forsvar ikke bare kan gøres op i styrkemål, men også har noget at gøre med befolkningens holdning til det, den folkelige opbakning bag et forsvar. Her tror jeg at der ligesom er skabt et problem, et unødigt problem, fordi der har været denne tendens til at nedgøre tingene

[Udenrigsministeren]

på en sådan måde, at mange, der arbejder i forsvar, folk i hjemmeværnet, befolkningen som sådan, stiller sig selv det spørgsmål: ja men er det så dårligt, som politikere og eksperter påstår? Mit svar på det spørgsmål skal være: nej, det er det ikke. Vi har ikke noget dårligt forsvar, når man forhøjer et forsvarsbudget fra 7,3 mia kr. til 8,1 mia kr., som jo ligger i det finanslovsforslag, vi inden længe skal behandle. Derfor håber jeg, at vi ikke blot i den videre diskussion tager disse overvejelser med ind i betragtning, men også, som jeg startede mit første oplæg med at sige, at vi, når vi kommer igennem processen, kan håbe på, som en enkelt ordfører udtrykte det, at der fortsat vil være en bred opbakning bag dansk sikkerhedspolitik.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Min korte bemærkning har to små punkter. Det første er, at jeg bliver nødt til stadig væk at takke ministeren for, at han ikke i første omgang førte disse ting frem, og navnlig at ministeren ikke tog konsekvenserne i de ting, som han derefter fremlagde om forsvarrets og udenrigspolitikens område. At ministeren så i øvrigt værdsætter Willy Brandt meget højt, hvad jeg også gør, skal ministeren have sin fulde frihed til. Det var blot dette, at man ikke benytter det som påskud til at sige hellere dér end dér; det var det væsentlige i det.

Det andet, jeg vil sige, var – og det er for mit eget standpunkts klarheds skyld – at jeg bestemt ikke ønsker, vi hellere skulle skære ned på u-landshjælpen og få nogle flere penge til forsvar; jeg vil slet ikke have sammenligninger dér. Jeg vil derimod gerne sammenligne både u-landshjælp og forsvar med befolkningens udgifter til cigaretter, til udenlandsrejser og meget, meget andet, for det er her, man eventuelt kan spare noget ét sted og bruge et andet sted. De to andre punkter bringer jeg ikke i modsætning til hinanden. Jeg vil netop ikke have, at man tager fra det ene og giver til det andet.

Forsvarsministeren (Søgaard):

Der er stillet nogle spørgsmål til mig, først og fremmest af hr. Gert Petersen. Jeg har jo den 26. marts givet en beskrivelse af, hvad NATO-princippet om det, man kalder rapid

reinforcement eller hurtig forstærkning, går ud på, og jeg har også føjet til, at en egentlig gennemførelse af princippet indebærer, at forstærkninger kan, ikke skal, indsættes allerede i en spændingsperiode, hvis det pågældende land ønsker det, således som udenrigsministeren også har nævnt her i dag.

Dette overordnede princip om hurtig forstærkning er jo tiltrådt af NATOs medlemslande, men den konkrete gennemførelse i landene kræver en politisk stillingtagen, således som det også er nævnt, og herhjemme vil det naturligvis indgå i de politiske forhandlinger om forsvarsordningen.

Det, jeg sagde til Ritzaus Bureau den 16. september 1980, var, at vores atomstationeringspolitik lyder på ikke stationering »under de nuværende omstændigheder«, men at den er blevet udvidet til også »i fredstid«. Denne opfattelse svarer til, hvad jeg gav udtryk for om vor stationeringspolitik under forespørgslen den 26. februar 1980.

Hr. Gert Petersen har i sin artikel i Information fra den 29. oktober, som han selv henviser til, revet mine udtalelser til Ritzaus Bureau ud af deres sammenhæng. Det er rigtigt, at jeg til Ritzaus Bureau den 29. september sagde, at det i en ny forsvarsordning må præciseres, hvornår regeringen kan tilkalde forstærkninger.

Jeg har derimod ikke sagt som gengivet af Ritzau, at regeringen allerede har taget stilling til, hvad der skal ske på dette område, at forstærkninger eventuelt kan tilkaldes allerede under en krise. Det er naturligvis noget, vi skal drøfte, når NATOs udspil foreligger. Jeg har gjort den pågældende journalist opmærksom på den sammenblanding, han har foretaget af egne intentioner og det, som jeg præcist har givet udtryk for.

Jeg vil også gøre opmærksom på, at denne overordnede plan, som vi jo afventer i løbet af nogle måneder fra NATOs hovedkvarter, selvfølgelig skal godkendes politisk både her i Danmark og i andre NATO-lande, som får en tilsvarende plan tilsendt. Først derefter er der spørgsmål om at afklare denne plan i egentlige politiske forhandlinger; og derefter igen, hvis vi beslutter os for at gå ind i denne planlægning, om at afklare en hel række rent praktiske arrangementer i forhold til de lande, der skal levere forstærkninger.

[Forsvarsministeren]

Fru Mette Madsen gav udtryk for, at vi fra dansk side burde vise mere vilje til at få forstærkninger og ikke blot afvente tilbud.

Jeg vil gerne bemærke, at spørgsmålet om forstærkninger ikke bare er et problem for det enkelte land; det er et fælles allianceproblem, og det er ikke normalt, at enkeltlande gennem bilaterale aftaler søger at skaffe sig tilsagn om forstærkninger. Norge har gjort det i 1976 af ganske bestemte årsager, nemlig forholdene i den nordlige del af Norge. Vi har ikke følt, at vi havde en tilsvarende situation på dette område. Vi har følt, at vi måtte følge det, jeg kalder spilllets regler på dette område sammen med andre NATO-lande.

Må jeg i anledning af en artikel i dag på forsiden af Politiken om, at der skulle foreligge et tilbud om 30.000 amerikanske soldater, sige om dette tilbud om amerikanske og herunder også engelske forstærkninger, at disse oplysninger udelukkende bygger på formodninger.

Vi har for få dage siden haft kontakt med NATOs hovedkvarter, og det er igen bekræftet, at overvejelserne vedrørende fordelingen af forstærkninger i Europa endnu ikke er afsluttet.

Vi har ligeledes haft kontakt med det amerikanske forsvarsministerium, og der kunne ikke fra amerikansk side gives oplysninger om, hvorledes de amerikanske forstærkningsstyrker for Europa tænkes anvendt af NATO.

Jeg har senest i dag til morgen talt med både forsvarschefen, general Jørgensen, og general Vegger fra BALTAP, som har oplyst, at de ikke har kendskab til sådanne konkrete planer eller forslag herom, og da det arbejde, vi foretager i forsvarsministeriet, ikke bygger på formodninger, finder jeg, at der ikke vil være saglig baggrund for en debat om dette spørgsmål i dag.

Hr. Arentoft spørger mig, om forsvarsministeren også ved den nye forsvarsordning vil nedsætte et udvalg på 2 mand fra hvert af de eventuelle forligspartier. Det må naturligvis bero på, hvilke partier der indgår i en sådan ordning, og det må naturligvis også bero på disse partiers egen indstilling hertil. Det er for tidligt at tale om, hvordan man eventuelt vil tilrettelægge en sådan situation.

Hr. Arentoft spørger også, om jeg kan acceptere, at der tages 2½ mill. kr. fra forsvars-

budgettet. Hr. Arentoft får jo lejlighed til i forbindelse med finansudvalgsafgørelsen at præcisere sine synspunkter her.

Jeg må sige, at jeg føler, at de 2½ mill. kr., som vi skal betale ud af vores samlede forsvarsbudget, nok bruges godt på den måde, til hele det oplæg, vi får – som udenrigsministeren har nævnt – som baggrundsmateriale for kommende forsvarsordninger. Det er vel oftest det, der efterlyses rundt omkring, ikke mindst hos politikere, og jeg tror absolut, hr. Arentoft får behov for den viden, som et sådant arbejde vil give os ved fremtidige forsvarsordninger. Derfor har jeg intet imod, at vi også bruger midler til noget sådant.

Hr. Arentoft spørger yderligere om den skitse, som siger, at søværnet skal være med til at sikre forbindelsen mellem landsdelene, og siger, at det af den skitse også fremgår, at antallet af minestrygere skal reduceres med 2, og hr. Arentoft spørger, om det ikke er i modstrid med hinanden, idet forbindelsen mellem landsdelene jo bl. a. skal sikres ved minestrykning, og så fortæller hr. Arentoft, at under den 2. verdenskrig var det sådan, at man strøg minerne på Store Bælt for at kunne besejle Store Bælt. Jeg vil godt sige, at på dette område forventer vi ikke en tilsvarende situation, hvis jeg må sige det sådan. Hr. Arentoft trækker her en enkelt ting ud af regeringsoplægget om den fremtidige udvikling for forsvaret, og jeg kan oplyse hr. Arentoft om, vi nu har 8 minestrygere; vi reducerer altså i regeringsoplægget disse 8 minestrygere til 6; om det ender dermed, ved vi ikke for nærværende, idet der ikke foreligger et egentligt forslag, men kun en skitse på dette område, og derfor kan vi ikke vide for nærværende, i hvilken retning det vil gå.

I øvrigt vil jeg gøre hr. Arentoft opmærksom på, at der er andre end os, som er med i minestrykning i dette område. F. eks. er vi jo på dette område i samarbejde med vestyskerne.

Hr. Ib Christensen har en slags princip om, at retsforbundet for eventuelt at give tilslutning til en forsvarsordning vil have frivillighed i denne forbindelse. Den drøftelse har vi jo haft tit, og jeg må sige ligeud, at jeg tror, der vil være mange instanser i det, jeg kalder forsvarsregie, som ikke fandt det rimeligt, at man alene skulle bygge dansk forsvar på frivillighed, men også ville opbygge dansk forsvar på den måde, at vi har værne-

[Forsvarsministeren]

pligt, og således at det hjemmeværn, som er en væsentlig bestanddel af det samlede forsvar, også får en chance for stadig at øse af de kilder, som dette her vil være.

Til hr. Wilhjelm om, hvor stor en risiko for atomangreb regeringen må imødesee i en sådan situation, hvor vi altså eventuelt vil udvikle depoter, forstærkningssteder osv.: det er svært at forudse, hvordan en sådan situation ville opstå, om der overhovedet bruges atomvåben, og alt, hvad dette måtte medføre.

Jeg vil godt sige, at det jo ikke er opbygget specielt af denne årsag; det er opbygget således – som udenrigsministeren har sagt det – først og fremmest af præventive årsager. Det lægger vi i det. Men naturligvis er der en risiko ved alting.

Jeg tror dog også, hr. Wilhjelm vil erkende, at selv med ordninger, hvor vi intet forsvar havde i Danmark – således som jeg måske har forstået at man fra hr. Wilhjelm's side går ind for – ja, så vil man måske kunne opnå en tilsvarende situation, altså uden forsvar, hvor andre landes styrker kæmpede i Danmark og også kæmpede med atomvåben. Hvor stor risikoen vil være herfor, det kan hr. Wilhjelm selv overveje.

Jeg tror, det vil være en hypotetisk situation for begge parters vedkommende, som det vil være svært i dag at besvare.

Gert Petersen (SF):

Da jeg hørte udenrigsministeren og hr. Lasse Budtz, tænkte jeg på, om de egentlig overhovedet havde læst, hvad forespørgslen går ud på. Den går ud på følgende: »Hvad kan ministeren oplyse om regeringens holdning til stationering af fremmede NATO-styrker og placering af atomvåben på dansk jord i såkaldte spændingsperioder, altså i fredstid?«

Det var spørgsmålet.

Forsvarsministeren og hr. Lasse Budtz talte en hel masse om, hvad der skulle ske i krigssituationer, men var ikke i første omgang ret meget, og overhovedet, inde på det spørgsmål, som er blevet stillet.

Forsvars... undskyld, udenrigsministeren havde oven i købet den arrogance at sige, at der ikke var noget konkret grundlag at diskutere på. Det var der måske heller ikke for alt det, han diskede op med, det skal jeg ikke

udelukke, men det var der egentlig nok for den forespørgsel, vi havde formuleret.

Må jeg henvise til forsvarsministerens skriftlige svar til forsvarsudvalget af 26. marts i år, hvor der stod, at det nye forstærkningsprincip indebar – jeg citerer:

»... mulighed for, at forstærkninger kan indsættes allerede i en spændingsperiode, hvis det skønnes ønskeligt.«

Er det ikke noget nyt? Det er det i hvert fald ifølge Information for den 24. marts, hvor SACEURs næstkommanderende, general Sir Jack Harman, meget stærkt understreger, at det er et nyt princip, for »indtil da« havde der været – altså indtil forsvarsministermødet i maj 1977 – en stærk modstand imod dette princip.

Altså er det et nyt princip, altså er der formuleret et nyt princip, altså er der et særdeles konkret grundlag at diskutere på, hvis det ellers er SFs forespørgsel, man vil diskutere.

Jeg må da erkende, at de borgerlige ordførere i langt højere grad var indstillet på at diskutere SFs forespørgsel. Hr. Palle Simonsen, hr. Arentoft, fru Mette Madsen gav klart udtryk for, at de var tilhængere af det nye princip, nemlig at der skulle kunne tilføres forstærkninger til Danmark i spændingsperioder eller krisesituationer.

Kun fra regeringen og socialdemokratiet kan vi ikke få noget klart svar. Jeg synes heller ikke, at vi i anden omgang, da udenrigsministeren følte sig tvunget til at gå ind på selve forespørgslen, fik noget synderlig klart svar. Der er nemlig tale om en ny politik. Den er også kommet til udtryk i de udtalelser, som forsvarsministeren er kommet med til Ritzaus Bureau den 16. september. Det er de udtalelser, som umiddelbart har givet anledning til forespørgslen.

Nu kommer udenrigs... undskyld, forsvarsministeren gud hjælpe mig og siger til os, at det sagde han slet ikke; journalisten har helt misforstået ham. Hr. forsvarsminister, der er noget, der hedder dementi her i landet! Man har lov til at få optaget et dementi; man kan få det igennem, hvis man ellers kan påvise, at man er blevet væsentligt fejl citeret. Det er jo ikke pebernødder, det drejer sig om her. Det drejer sig om, at forsvarsministeren ifølge Ritzaus Bureau havde sagt for det første, at den gamle formulering om, at vi kun kunne tilkalde udenlandske

[Gert Petersen]

styrker i en krigssituation, måtte ændres til en formulering, så det blev muligt at tilføje udenlandske styrker i krisesituationer. Det er da noget, der interesserer hele verden, og hvis udenrigs... undskyld, forsvarsministeren er blevet misforstået og fejlciteret på det punkt, så synes jeg ærlig talt, det er temmelig uansvarligt af forsvarsministeren ikke omgående at få det korrigeret.

Forsvarsministeren blev også citeret for at have sagt, at det da ikke kunne udelukkes, at disse forstærkninger, der altså kunne komme hertil i en krisesituation, at disse forstærkninger kunne medbringe atomvåben. Hvis det også er et fejlcitat, så synes jeg ærlig talt, at forsvarsministeren burde have skyndt sig at få det korrigeret. Det tror jeg ville have interesseret både i Øst og Vest og Nord og Syd og ikke bare herhjemme, fordi det som sagt er en ny politik, der bliver lagt op til.

Derfor tager jeg det ærlig talt ikke særlig alvorligt, når forsvarsministeren nu prøver på at redde sig ud af det ved at fortælle os alle sammen, at han er blevet sådan lidt misforstået.

Jeg tager det ikke særlig alvorligt, fordi forsvarsministeren selv under den forsvarspolitiske debat her i folketinget forvrængede den stående danske formulering om dette forstærkningsspørgsmål. Han forvrængede den og talte om, at vi havde jo sagt nej til permanent stationering »under de nuværende omstændigheder«. Det har Danmark ikke sagt nej til. Danmark har sagt nej til stationering – underforstået: af enhver form – i fredstid, færdig. Det har været det hidtidige standpunkt siden 1954. Når forsvarsministeren foretog denne drejning under debatten, var der naturligvis en mening med det – jeg kan beskyldte forsvarsministeren for meget, men ikke for at være ubegavet, i hvert fald ikke her fra talerstolen. Forsvarsministeren er udmærket klar over, hvordan disse ting hænger sammen.

Og jeg ærgrer mig egentlig over, at jeg ikke har to hoveder at tage mig til, for nu oplever jeg en helt ny formulering, som lyder: »under de nuværende omstændigheder, nemlig i fredstid«. Ja, så har vi det hele forenet i en højere enhed, og så er der ingen, der ved, hvad det overhovedet drejer sig om. Hidtil har det været sådan, at Danmark ikke tillod stationering af fremmede styrker i fredstid, færdig, og nu er man altså ude på glideba-

nen, i virkeligheden den samme glidebane, som de borgerlige ordførere er endt ude for enden af. Men i socialdemokratiet har man åbenbart så meget indre uro, at man ikke åbenlyst tør køre videre sammen med hr. Palle Simonsen og de andre derovre.

Jeg håber, den uro får standset turen på glidebanen, for jeg synes, det er en helt katastrofal situation, man anbringer landet og os selv i.

Det er ikke noget spidsfindigt spørgsmål at stille udenrigsministeren at spørge: hvad er en spændingsperiode, hvad er en krisesituation i jeres definition? Er det det samme som krig? Var Cubakrisen, var Berlinkriserne, var Vietnamkriserne udtryk for krig i Øst-Vest-forholdet for Danmarks vedkommende?

Det var det jo ikke, og det ved man udmærket godt; derfor må vi have noget mere at vide om, hvad det er for en spændingsperiode og en krisesituation, man taler om.

Lasse Budtz (S):

Jeg må sige til hr. Gert Petersen, at vi har naturligvis udmærket forstået, hvad der stod i forespørgslen, men vi har sandelig også forstået intentionerne. I den forbindelse vil jeg gerne gøre opmærksom på, at med al respekt for generalerne og forsvarskommandoens intentioner og viden, så er det naturligvis regeringen i forbindelse med folketinget, der afgør, hvornår der er en krisesituation, hvornår der er en spændingssituation, og hvad der i så fald måtte skulle gøres. I den forbindelse må jeg henvise til, hvad udenrigsministeren og forsvarsministeren har sagt.

Der er ikke tale om en ny NATO-strategi for Danmark, bl.a. af den grund, at det forslag, som vi venter på, de muligheder, som kan opstå af et sådant forslag, også må være helt afhængige af, hvad en ny amerikansk regering efter næste valg måtte komme til af resultater. Hr. Gert Petersens viden om den slags ting er jo velkendt.

Jeg vil gerne sige til fru Mette Madsen, som var lidt inde på, hvad andre lande kunne henstille, beslutte, foreslå osv., at de kan selvfølgelig foreslå alt, men det er – som fremhævet mange gange – den danske regering, der tager stilling, hvilket forslag der end måtte fremkomme.

[Lasse Budtz]

Men når forslaget fremkommer – hvis der fremkommer et forslag – er det klart, at det bygger på gensidighedsprincippet i NATO. Det tror jeg fru Mette Madsen er fuldstændig klar over. Det fremsættes ikke for Danmarks blå øjnes skyld, men for helhedens skyld, for samarbejdet i NATO, for fællesskabet i forsvaret, for den advarsel, en eventuel angriber skal have via dette samarbejde.

Til hr. Palle Simonsen vil jeg sige, at det er faktisk rigtigt – hvis jeg ellers har forstået hr. Palle Simonsen rigtigt – det er korrekt, at der ikke er noget nyt i forstærkningsproblematikken. Den opfattelse har socialdemokratiet også, og derfor må vi se, hvordan det udvikler sig; vi må se, hvordan forslaget ser ud.

Som fremhævet af forsvarsministeren og med direkte henvendelse til hr. Steen Folke vil jeg sige, at det er – hvad han end siger – ikke desto mindre kendsgneringen, at vi kender ikke forslagene, hvis der overhovedet bliver fremsat nogen; vi kender ikke deres enkeltheder, hvad der end står i den ene eller den anden avis.

Jeg må også sige, at det er højst muligt, det er absolut i hvert fald teoretisk muligt, og det er også teknisk muligt, at forslagene slet ikke får den karakter, som man almindeligvis synes at vente. Der kan være tale om forskellige slags styrker; der kan være tale om styrker fra forskellige slags lande; der kan vittelig blive tale om forskellige slags depoter placeret forskellige slags steder, endog uden for Danmarks grænser. Det ville da være helt uansvarligt at tage stilling til den slags ting, når man ikke kender det.

Men jeg vil skynde mig at tilføje til hr. Palle Simonsen, at socialdemokratiet klart deler ønsket om, at forsvarsforliget – forsvarsforliget – til sin tid hviler på det bredest mulige grundlag, og det er da klart socialdemokratiets ønske, at vi til den tid vil befinde os i en sådan situation, at vi også vil være i stand til at samarbejde med de radikale.

I den forbindelse vil jeg gerne sige til hr. Bilgrav-Nielsen, at vi har fuld sympati – jeg vil gerne understrege det – vi har megen og fuld sympati for de udtalelser, hr. Bilgrav-Nielsen kom med i forbindelse med FN's ekstraordinære generalforsamling om nedrustning. Ja, socialdemokratiet vil meget, meget gerne være med til et hvilket som helst handlingsforløb i den forbindelse, som kan

fremhæve eller forbedre nedrustningsmulighederne.

Men hr. Bilgrav-Nielsen må huske handlingsforløbet og må især huske, at det var Østblokken, der fremkaldte den situation, vi nu står i, og at man bestemt ikke kan beskylde Danmark for at deltage i nogen oprustning. Jeg turde nok antyde, at to ting understreger dette med al ønskelig tydelighed: dels vores forslag om en nulløsning, dels statsministerens forbehold, da der blev foreslået en generel forhøjelse på 3 pct. i samtlige NATO-lande.

Jeg vil gerne tilføje til hr. Bilgrav-Nielsen, at han blander begreberne om baser og depoter sammen på en efter min mening uansvarlig måde. Baser er en militær foranstaltning, hvortil der er knyttet fremmede tropper, allierede tropper. Det er depoter så afgjort ikke. Et hvilket som helst depot er – i Danmark – under nationalt tilsyn, og det ved hr. Bilgrav-Nielsen jo udmærket godt, selv om han sender mig nogle venlige smil.

Til hr. Steen Folke vil jeg sige, at det var selvfølgelig meget hyggeligt og meget underholdende at høre om den trojanske hest, som vi alle har hørt om i mange andre udenrigspolitiske og sikkerhedspolitiske forbindelser, men jeg må nu alligevel sige, at den trojanske hest kan jo bruges i flere retninger, på flere måder, både i national og international politik, og det synes jeg måske man skulle huske.

Til slut vil jeg til hr. Erhard Jakobsen sige, at jeg føler mig ikke bundet af nogen løfter, hverken den ene eller den anden vej. Det er ikke desto mindre tilfældet, at mens vi har stået her, er der sket en oprustning af en bestemt størrelse, som er simpelt hen uhyggelig. Men da jeg er enig med hr. Erhard Jakobsen i, at det ikke netop er temaet nu, skal jeg lade det ligge. At oprustning har fundet sted i millioner af dollars størrelse, mens vi har snakket, det er ikke desto mindre tilfældet, og det mener jeg vi i fællesskab med andre lande bør gøre noget ved.

Med hensyn til Sydafrika bliver jeg nødt til at sige, at hvis man tænkte sig, at hr. Erhard Jakobsens synspunkter på det område slog igennem, så ville vi gøre kommunismen den største tjeneste. Hvis vi tænkte os, at de vestlige lande samarbejdede med Sydafrika om forsvaret af det sydlige Afrika, ville vi lynhurtigt forvandle resten af Afrika til sta-

[Lasse Budtz]

ter, som byggede på kommunismen, støttede sig til kommunismen og fik hjælp fra kommunismen. Den politik vil socialdemokratiet naturligvis ikke deltage i, og vi må derfor også ved denne lejlighed massivt afvise hr. Erhard Jakobsens synspunkter, hvad angår det afrikanske problem.

Jeg har nogle tilføjelser, hr. formand, jeg vil håbe jeg kan få lejlighed til at komme med i en tredje omgang.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Den skal blive meget kort, hr. formand. Jeg agter selvfølgelig ikke at starte en diskussion om Sydafrika ved denne lejlighed, gerne ved en senere. Det er kun udtrykket: Erhard Jakobsens Sydafrikasynspunkter.

Jeg har ikke andre synspunkter på Sydafrika, men inden Danmark udtaler sig for bstant, var det godt at få undersøgt, hvad der egentlig foregår i Sydafrika. Det er mit første synspunkt.

Det andet er ikke et synspunkt med hensyn til Sydafrika, men et synspunkt, der angår, hvordan den verdenspolitiske situation er omkring søvejen syd om Afrika, som Sydafrika er den eneste stat der behersker.

Det er de to ting, jeg har søgt at bringe ind i en debat, som man nok tør sige har noget med det dér at gøre.

Mette Madsen (V):

Nu har regeringen og den socialdemokratiske ordfører mange gange i dag sagt om forstærkninger og udbygning af depoter, at der ikke er noget forslag endnu, at der ikke er noget konkret at tage stilling til. På den anden side sagde udenrigsministeren selv i sit første indlæg i dag, at NATOs samlede forsvaret er tilpasset den internationale militære situation.

Der er altså en situation at tage stilling til, og der er en løbende udvikling at tage stilling til. Den kræver, at regeringen tilkendegiver en klar og positiv holdning til spørgsmålet om depoter og oplagring af tungt materiel.

Hvis regeringen har en sådan holdning, bør den også give udtryk for den og ikke dække sig ind under upræcise formuleringer om, at der ikke rigtig er noget konkret at tage stilling til. Udenrigsministeren vil dog vel

ikke benægte, at det ville lette gennemførelsen af en fremtidig aftale om forstærkninger og udbygning af NATO-depoterne, hvis regeringen ville tilkendegive en sådan positiv holdning, som jeg sammen med flere andre ordførere har efterlyst i debatten i dag.

Forsvarsministeren talte smukt om at følge spillets regler. Må jeg forstå det sådan, at forsvarsministeren samtidig sagde, at det gør Norge egentlig ikke?

Over for hr. Bilgrav-Nielsen må jeg understrege, at begrebet »fremmede baser« ikke kan sidestilles med NATO-depoter. Det er påstande af den art, som efterlader et misvisende indtryk af, at spørgsmålet om udbygning af vore depoter betegner et brud med den hidtidige danske politik. Det er tværtimod en fastholdelse af vor stationerings- og basepolitik, at vi må have NATO-depoter med materiel til de allierede styrker, som vi har mulighed for at tilkalde.

Hr. Steen Folke udtrykte ængstelse over en modernisering af det vesteuropæiske raketssystem. Jeg forstår ikke, at hr. Steen Folke aldrig har været spor bange for de sovjetiske SS-20 missiler, der har været under opbygning gennem mange år, og med hvilke man kan ramme ethvert punkt i Vesteuropa og ramme Danmark, også hr. Steen Folke.

Jeg skal for god ordens skyld sige, at venstre stemmer imod de tre dagsordensforslag.

Palle Simonsen (KF):

Jeg skal for en ordens skyld starte med at sige, at den konservative folketingsgruppe stemmer imod alle de tre fremsatte dagsordensforslag.

Jeg har i øvrigt ikke nogen egentlig kommentarer til det, jeg vil kalde udenrigsministerens uddybende bemærkninger. Det indlæg, jeg kom med i første omgang, håber jeg klart viser regeringen dels den konservative folketingsgruppes holdning, dels dens bekymring i den nuværende situation. Det behøver vi ikke at diskutere videre i denne omgang; det har vi heldigvis lejlighed til i andre fora.

Men der er én passus i slutningen af udenrigsministerens tale, som jeg bliver nødsaget til at ledsage med nogle bemærkninger.

Udenrigsministeren siger noget i retning af, at det er en urimelig nedgøring af dansk forsvar, der finder sted, og jeg forstår det

[Palle Simonsen]

sådan: ikke alene i den internationale debat, men også i den nationale debat. Forsvaret er ikke så dårligt, som visse politikere og eksperter udtaler i debatten.

Når udenrigsministeren så tilføjer, at det er meningsløst, al den stund vi har fået meget material, og at det er urimeligt i forhold til de mennesker, der er beskæftiget i det danske forsvar, så kunne man næsten fristes til og forledes til at blive overbevist af udenrigsministerens bemærkninger.

Derfor må jeg sige meget klart til udenrigsministeren: jeg tror ikke, at nogen danske politikere, som vil det danske forsvar det godt – og jeg tror heller ikke, at nogen af de eksperter, der vil det danske forsvar det godt – har nogen kritik over for det danske forsvars nuværende niveau. Jeg tror, vi alle har sagt ved utallige lejligheder, at vi har et godt forsvar i dag. Vi har et veluddannet personel, vi har fået meget nyt og godt materiel.

Debatten står ikke om, hvordan det danske forsvar er i dette øjeblik. Debatten står derimod om, hvordan det danske forsvar bliver i 1980'erne, hvis regeringens nulløsning skulle blive en realitet. Det er det afgørende, og det vil jeg gerne have til at stå meget klart.

Jeg synes nok, at regeringen – det er jo ikke alene udenrigsministeren, det er også statsministeren – gang på gang taler om de milliarder, vi bruger på dette område. Statsministeren sagde oven i købet under åbningsdebatten, at regeringen oven i købet havde lagt de 100 mill. kr. oveni, som man sparede i 1980, for ligesom at give indtryk af, at regeringen gør da meget.

Der er alene tale om et pristalsreguleret budget, som det er bestemt i den nuværende forsvarsordning, og vi ved alle, hvad konsekvenserne af det uændrede budget er. Det skal jeg ikke gå dybere ind i; det er ikke temæet under denne debat. Men jeg synes, det er vigtigt at få sagt dette til udenrigsministeren.

Må jeg sige til hr. Lasse Budtz, at vi er naturligvis enige om – hvad hr. Lasse Budtz søgte at citere mig for – at der ikke er nogen ændring i forstærkningspolitikken. Men det kan godt være, at jeg ikke har udtrykt mig helt klart. Man kunne måske i virkeligheden sige, at forstærkningspolitikken ikke er ny. Der knytter sig imidlertid noget nyt til forstærkningspolitikken, og det er dette nye,

som knytter sig til forstærkningspolitikken, nogle af os ønsker at få klaret bedre af. Det har vi – som fru Mette Madsen også nævnte for et øjeblik siden – efterlyst.

I denne sammenhæng vil jeg sige til forsvarsministeren, der siger, at der alene er tale om NATO-forhandlinger, og at man ikke skal gennemføre bilaterale aftaler, at det er der ingen der forhindrer Danmark i at gøre. Forsvarsministeren siger, at Norge er i en særlig situation. Der er jo ingen, der afviser muligheden for, at vi kunne være i en situation, hvor vi skulle gøre det samme som nordmændene. Men der er altså ikke andet at sige i den sammenhæng, end at det, der er det afgørende for mig i sammenligningen, er, at Norge har spillet en vældig aktiv rolle, mens regeringen venter.

Hr. Bilgrav-Nielsen sagde, at jeg havde anfægtet grundlaget for Danmarks tiltræden af NATO-medlemskabet, fordi jeg gik ind for udbygning af depoterne. Jeg er helt enig i udenrigsministerens definition af, hvad depoter er, og jeg venter meget spændt på, hvilken definition af begreberne »depoter« og »baser« hr. Bilgrav-Nielsen vil komme med. Hvis hr. Bilgrav-Nielsen fortsætter med at sætte lighedstegn mellem depoter og baser, så må man, som udenrigsministeren også gjorde det, fastslå, at det radikale venstre for længst har tilsluttet sig basepolitikken gennem de forlig, man har været med i, hvor det har været klart fastslået, at dansk forsvarspolitik også indeholdt depoter.

Arentoft (FP):

Udenrigsministeren sagde, at flere ordførere havde peget på manglende klarhed hos regeringen, og udenrigsministeren sagde, at forstærkninger og depoter jo ikke er noget nyt, og det står også i betænkningen fra 1973, men dér står ordet »fredstid«. Det nye er begrebet krisetid, altså: inden vi har krigssituationen, hvad skal da? Og dér er der nogle, der har udtrykt sig meget klart.

Udenrigsministeren kom også ind på begrebet katastrofesituation: da var der i og for sig ikke noget til hinder osv. Hr. Lasse Budtz, ordføreren for socialdemokratiet, var inde på noget af det samme. Derfor efterlyser jeg simpelt hen i stedet for denne valne måde at svare på et helt klart svar: hvorfor kan socialdemokratiet ikke svare lige så klart

[Arentoft]

som både venstre, konservative og fremskridtspartiet?

Der bliver sagt, at man ved topmødet i 1978 skulle starte – udarbejde – dette studium, og det er endnu ikke afsluttet. Det er det, man i socialdemokratiet afventer. Man siger: man kan jo ikke tages stilling til, om man skal have depoter her eller måske i udlandet, som hr. Lasse Budtz sagde, og hvor store de skal være osv.

Nej, det kan jeg godt forstå, men hvis man fra dansk side siger: vi er indstillet på depoter, vi er indstillet på forstærkninger, også i en krisesituation, så vil det dog under alle omstændigheder lette en planlægning. Derfor kan jeg stadig ikke forstå, at man ikke – og det var fru Mette Madsen også inde på – kan give et klart signal om, hvad det er, vi vil. Så kan vi bagefter diskutere, om der skal være 10 eller 12 eller 8 eller 4 depoter, og hvor de skal ligge.

Forsvarsministeren svarede på mit spørgsmål om ministerygerne med at sige, at når vi reducerer antallet af ministerygere, har vi jo tyske ministerygere til at stryge i stedet for. Ja, det er altså også en måde at føre dansk forsvarspolitik på: man får bare andre til at gøre arbejdet.

Ministeren sagde også, at det lille spørgsmål om ministerygerne var en del af en helhed. Det kan jeg give ham ret i. Men dette at opretholde forbindelsen imellem landsdelene er af aller-allerstørste betydning for civilbefolkningen, og derfor har jeg taget det frem ikke blot som et lille emne, der er en del af en helhed, for jeg vil kæde det sammen med, hvad udenrigsministeren svarede, nemlig at befolkningens holdning i en krisesituation og en krigssituation er så overordentlig vigtig.

Vi er faktisk inde på det, der hedder det psykologiske beredskab. Befolkningen har krav på, at også det civile beredskab kan fungere i en krigs- eller en krisesituation, og det sørger man for ved at opretholde forbindelserne mellem landsdelene. Derfor synes jeg ikke, at det blot er et detaljspørgsmål. Jeg synes, det er et spørgsmål, som er virkelig vigtigt, og derfor kan jeg desværre ikke sige, at jeg er tilfreds med det svar, jeg fik fra forsvarsministeren.

Jeg har sagt klart fra med hensyn til den af SF foreslåede dagsorden.

Den af det radikale venstre foreslåede kan vi selvfølgelig heller ikke stemme for. Den

går ind for en uændret depot- og forstærkningspolitik. Fremskridtspartiet har klart sagt, at vi går ind for en ændret forstærkningspolitik.

Den af hr. Ib Christensen foreslåede dagsorden taler for det første om »fremmede styrker«. Vi ønsker ikke fremmede styrker stationeret. Vi vil gerne tage imod styrker fra NATO og andre allierede, men vi ønsker ikke »fremmede« styrker på dansk jord. Desuden tales der kun om fredstid, så der er altså intet nyt i det. Det er krisetid, vi diskuterer i dag.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg vil først gøre et par bemærkninger til den debat, der har været med forsvarsministeren om udtalelserne om fredstid og krisetid.

Jeg forstod på forsvarsministeren, at han følte, at han var blevet misfortolket, og det får mig til at spørge, om jeg må forstå det sådan, at det svar, forsvarsministeren gav mig i folketinget den 9. april i år, skal rettes. For det, jeg spørger om, er, om man kan bekræfte, at der ikke vil blive stationeret fremmede styrker i Danmark i fredstid.

Det svar, forsvarsministeren giver mig, har følgende ordlyd (Folketingstidende 1979–80, 2. samling, sp. 8254):

»Under folketingets åbning den 6. oktober 1953 udtalte statsminister Hedtoft bl.a., at det er regeringens opfattelse, at det i den nuværende situation ikke vil være hensigtsmæssigt at modtage et tilbud om varig stationering af allierede flyverstyrker her i landet.

Jeg skal understrege, at der i denne udtalelse ikke tales om »stationering«, men om »varig stationering«, og at der heller ikke bruges udtrykket »i fredstid«, man kun »i den nuværende situation«.

Statsminister Hedtofts formulering har siden da udgjort vor politik med hensyn til varig stationering af allierede styrker af enhver slags.«

Det, som her siges, understreges, er, at det er »vor« politik – og jeg må forstå: socialdemokratiets politik – at der aldrig har været tale om at bruge udtrykket »i fredstid«.

Jeg har tidligere henvist til beslutninger – det har andre også gjort i dag – i udenrigspolitisk nævn af 8. april 1954, hvor der klart tales om ikke at modtage fremmede styrker i

[Bilgrav-Nielsen]

fredstid, og jeg har i dag – jeg forstår til den nuværende udenrigsministers store interesse – citeret hans forgænger Gustav Rasmussen for også at bruge udtrykket »ikke i fredstid«. Derfor undrer det mig, at man nu kan hævde, at det svar, som ministeren har givet – og som andre har citeret ham for – til Ritzaus Bureau, og som han har givet mig i det her citerede skriftlige svar, optrykt i Folketingstidende for den 23. april 1980 skulle være udtryk for den politik, der altid har været socialdemokratiets.

Nu har vi jo fået den formulering af udenrigsministeren, at man både »i den nuværende situation« og »i fredstid« ikke ønsker at modtage. Men det er regeringen og forsvarsministeren selv, der har skabt forvirringen om, hvad det egentlig er, man mener med begreberne.

Dernæst til udenrigsministeren, der jo sagde lidt om flere ting, bl.a. om u-landsbistand og sikkerhedspolitik. Der er vi enige med udenrigsministeren. Jeg håber så ikke, at vi i fremtiden skal opleve, at udenrigsministeren fremsender aktstykker til finansudvalget om at bruge af u-landsmidlerne til andre formål end u-landsformål. Jeg håber ikke, at vi i fremtidige forhandlinger møder ønsker om at skære ned på u-landsbistanden.

Om det, som derefter blev rettet som et spørgsmål til mig, spørgsmålet om baser: hvad jeg sagde, var, at hvis man går ind på en ny forstærkningspolitik med tilførsel af materiel, tungt materiel, beregnet for store udenlandske hærstyrker – og der har været nævnt store tal – så er der tale om en så afgørende ændring i den hidtidige politik, at det anfægter grundlaget for vores medlemskab af NATO.

Selvfølger er der forskel – og det blev jo også understreget både af fru Mette Madsen og hr. Palle Simonsen – på den forstærkningspolitik, vi hidtil har haft, og den, vi nu planlægger. Så er det, jeg siger: hvis man skal have oplagt materiel i det omfang, så bliver der tale om fremmede baser, og jeg vil sige til udenrigsministeren og til de ordførere, som har anfægtet udtrykket »baser« og har sagt, at det betyder både materiel og mandskab: nej, vel gør det ej. Slå op i Gyldendals fremmedordbog og se, at der står, at base er lig med »udgangspunkt for militære operationer«!

Det vil altså sige, at i det øjeblik, der skal opbygges kæmpemæssige materielsamlinger til udenlandske styrker, bliver der reelt tale om »udgangspunkt for militæroperationer«. Det skulle undre mig, om det bliver Danmark, der får råderetten over disse udenlandske baser. Så der er ingen problemer i det.

Til sidst vil jeg spørge udenrigsministeren – det har vi ikke fået helt afklaret: er der over for amerikanerne fremført et ønske om at få øremærkede styrker tildelt Danmark? Andre har nævnt det; jeg vil gerne henvise til en kronik i Politiken i går af Jan Øberg, der siger, at der findes en Zakheimrapport, hvoraf det skulle fremgå, at Danmark har bedt om det, og det fremgår endvidere af denne rapport, hvad det er for en styrke, der er tale om, og hvad det er for store depotoplægninger, der vil blive tale om.

Kender udenrigsministeren denne rapport? Har man bedt om at få disse tropper? Kan vi få lidt mere besked om det?

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg har ikke kigget hverken i Gyldendals fremmedordbog eller i Politikens »Hvem-Hvad-Hvor« for at finde ud af dette med baser, men enhver, der har haft noget som helst med militærdiskussion og militærpolitik at gøre, ved dog, at når man rundt i verden bruger udtrykket, at »man har en base«, så betyder det ikke, at man har en basis af en eller anden art, men så betyder det, at man har et militært støttepunkt, og til det militære støttepunkt hører der selvfølgelig nogle tropper, som skal udnytte dette militære støttepunkt. Det er den almindelige brug, og det er selvfølgelig den, man har haft i tankerne, når man har anvendt ordet. Det er noget ganske andet.

Men all right, man kan slå op mange steder og finde mange forskellige udtryk, der formentlig heller ikke har noget med det at gøre.

Jeg synes ikke, det er rigtigt, at man prøver på presse regeringen til at sige noget mere præcist om noget, som man jo i hvert fald ikke har tilstrækkelige holdepunkter for at sige. Jeg kan ikke forstå, at nogen mener, at der ikke fra regeringen er kommet tydelige signaler. Jeg mener i hvert fald at have kunnet opfatte adskillige.

[Erhard Jakobsen]

All right, forsvarsministeren er en rolig mand, men alligevel. Når forsvarsministeren står her ganske roligt og taler om disse 30.000 mand, som står omtalt i Politiken, nå ja, det er ikke noget, der i og for sig er noget om, men det er da ganske øjensynligt ikke noget, der på fjerneste måde skræmmer ministeren. Det er ikke noget, han med alle mulige tegn på rædsel afviser som noget, der aldrig i livet kunne tænkes. Det er for mig et signal om, at det absolut er en tænkelig ting, at det kunne forekomme. Ja men det er for mig signal nok, så længe vi ikke ved mere om, under hvilken form vi får det tilbudt.

Jeg skulle da meget gerne i dag foreslå en dagsorden, hvori folketinget opfordrede ministeren til hurtigst muligt at bede om alt det, vi kan få. Men det passer formentlig ikke lige ind i NATOs dispositioner at få det på den måde, så det er der vel ingen grund til.

Må jeg så lige, fordi andre har gjort det – jeg mente ikke, det hørte hjemme i denne debat, og regeringen understregede selv, at det, vi diskuterer i dag, ikke har noget at gøre med de kommende forsvarsforhandlinger, altså dette om økonomien – skynde mig at sige, at centrum-demokraterne absolut ikke er indstillet på at nøjes med en nulløsning.

Vi mener, som det er sagt fra anden side, at vel har vi et godt forsvar, som befolkningen absolut kan have tillid til, men det er sandelig også noget, der skal udvides i takt med de krav, der stilles, udvides i takt med de fordyrelser, der finder sted for militært materiel. Der er ikke tale om pris- og lønstigninger her. Der er tale om helt andre stigninger, fordi de tekniske krav stiger og stiger og omkostningerne stiger endnu stærkere end de tekniske krav.

Derfor er centrum-demokraterne – og det vil fremgå allerede af debatten om det kommende budget for 1981 – naturligvis indstillet på, at der skal flere penge til. Det har jeg bare, ligesom regeringen gør det, villet sige. Det har ikke noget med det i dag at gøre, denne ting skal vi have gjort færdig i første række. Og regeringen skal, som jeg sagde det i mit første indlæg, gå fra folketingets møde i dag med sikker forvisning om, at alle planer i retning af at få forstærkninger og at opbygge depoter her i folketinget har et solidt flertal, hvis socialdemokratiet, hvis regeringen selv vil gå ind for det.

Steen Folke (VS):

Jeg stillede i første omgang udenrigsministeren 3 spørgsmål. Jeg fik ikke noget svar på de 2 og et indirekte og utilfredsstillende svar på det tredje. Jeg vil lige prøve at gentage først de 2 spørgsmål.

Det ene er: finder ministeren det rimeligt, at regeringen uden så meget som at orientere folketinget indgår en aftale med USA om tilførsel af ca. 100 amerikanske krigsfly i en given situation, med alle de konsekvenser, den beslutning har? Det gjorde jeg en del ud af i første omgang, så det skal jeg ikke gentage.

Det andet spørgsmål, jeg heller ikke fik svar på, er: hvad er regeringens holdning til forslaget om at gøre Norden til en atomvåbenfri zone? Det er dog også et ganske klart spørgsmål, der har lidt med debatten i dag at gøre.

Det tredje spørgsmål, som udenrigsministeren har været inde på, var spørgsmålet om en uddybning af problematikken, at man ikke vil modtage udenlandske tropper eller atomvåben i Danmark under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid, som det er præciseret.

Nu vil ministeren gerne gøre det til noget uhyre spidsfindigt, at man overhovedet vil forsøge at bore lidt i, hvad der ligger i det svar og i den formulering, ministeren har brugt. Men det er faktisk meget afgørende, om der herved skal forstås, at der ikke kan være tale om placering af hverken tropper eller atomvåben i Danmark, medmindre der foregår kamphandlinger, krigshandlinger, i Danmark, eller det ikke skal forstås på denne måde. Hvis det ikke skal forstås på denne måde, og det var den måde, man umiddelbart måtte opfatte det på, så åbner det for alle mulige fortolkninger og et vældigt skråplan i retning af, at en hvilken som helst spændt situation kan udløse, at man tilkalder disse forstærkninger, eller måske, at forstærkningerne tilkalder sig selv og anmelder deres ankomst, fordi de finder det nødvendigt at vise beslutsomhed over for en eller anden fjende, der opererer et andet sted i verden. Så kan kriser helt andre steder i verden brede sig til Danmark, og Danmark kan blive inddraget i optrapningen af en konflikt, og denne tilkaldelse eller anmeldelse, ankomsten af udenlandske tropper til Danmark,

[Steen Folke]

kan indgå direkte som optrapning i konflikten. Derfor er det et meget afgørende spørgsmål at få præciseret.

Så vil jeg sige til hr. Lasse Budtz, der bedyrer over for mig, at regeringen ikke kender NATOs forstærkningsplaner, at jeg tror nu nok, regeringen ved en hel del om det, men der kan være det rigtige i det, at planerne ikke er færdige. Det, jeg har spurgt om, er bl. a., om regeringen kender sine egne synspunkter på disse planer, om regeringen ved, hvad regeringen har bedt sine embedsmænd om at sige til NATO med hensyn til danske ønsker til disse planer. Det har jeg fået at vide, at det kan vi ikke få noget at vide om. Det synes jeg nok er en lidt anden sag og faktisk en meget problematisk sag.

Hr. Lasse Budtz' bemærkninger om trojanske heste på en anden måde end brugt af mig i den udenrigs- og sikkerhedspolitiske debat forstod jeg ikke rigtig, men hvis det var en fin antydning af, at jeg i virkeligheden er Moskvaagent, så har hr. Lasse Budtz endnu mindre forstand på politik, end jeg hidtil har troet.

Fru Mette Madsen forstår ikke, at jeg aldrig – som hun sagde indigneret – har udtalt frygt for de SS-20 raketter, der kan ramme Danmark. Må jeg citere min ordførertale i debatten den 27. november 1979 – sp. 978–79 i Folketingstidende 1979–80, 2. samling:

»Vi tager afstand fra oprustningen i både Øst og Vest. Vi synes ikke bedre om SS-20 raketter end om Pershingraketter.«

Måske skulle fru Mette Madsen høre lidt bedre efter en anden gang.

Endelig om dagsordenerne. Det er klart, at VS kan stemme for SFs dagsorden. Vi kan i og for sig også stemme for retsforbundets dagsorden, selv om den piller noget meget afgørende ud af SFs dagsorden, men der står ikke noget, vi ikke er enige i, i retsforbundets dagsorden. I øvrigt synes jeg nok, det er bemærkelsesværdigt, at retsforbundet ikke vender sig mod en udbygning af depoter. Nu ved jeg ikke, om det helt var hr. Ib Christensens eget synspunkt, han reelt fremførte i denne sag, men jeg synes i hvert fald, man skal hæfte sig ved, at retsforbundet altså muligvis godt vil gå ind for en udbygning af depoter.

De radikales dagsorden kan vi derimod ikke stemme for. Den har ganske vist det operative indhold, at der ikke skal ske en

udbygning af depoter, og det er vi selvsagt enige i, men den indeholder samtidig en godkendelse af den hidtidige depot- og forstærkningspolitik, og det er vi bestemt ikke indstillet på. De radikale har et medansvar for de eksisterende NATO-depoter, for hele den forstærkningsplanlægning, der ligger, og det må godt komme frem, for det er ikke altid, de radikale er så meget for at tage det medansvar, de har. Det er klart, at vi andre ikke vil være med til at acceptere de bestående depoter og forstærkningsaftaler med alt, hvad det indebærer, så vi vil undlade at stemme om den radikale dagsorden.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Hr. Steen Folke stillede mig to konkrete spørgsmål, og jeg vil godt svare på dem.

Det første var, om det var rimeligt, at den aftale, der var indgået med USA vedrørende flyforstærkninger, var gået uden om folketinget. Mit svar er, at den aftale har baggrund i 1973-forsvarsforliget og den dertil hørende betænkning, der indeholder et afsnit, der har at gøre med at forberede til forstærkninger udefra.

Med hensyn til det andet spørgsmål, om en atomfri zone i Norden, vil jeg sige, at den diskussion har vi jo efterhånden haft en hel del gange. Rent konkret er det en atomfri zone, når det drejer sig om det nordiske område. Det vil sige, der opererer altså i Østersøen sovjetiske atombevæbnede u-både. Jeg ved ikke, om det ligefrem vil være gavnligt, hvis man forsøger en vældig diskussion, der skal løfte det op i et formelt plan, som nogle har foreslået det. Jeg tror, det vigtigste er, at det rent faktisk konstateres og understreges, at de nordiske lande ikke har atomvåben på deres grund.

Jeg vil til hr. Bilgrav-Nielsen sige, at der ikke fra dansk side er fremført specielle ønsker om USA-øremærkede tropper. Der er tale om en beslutning på topmødet i 1978 og et studium, der for øjeblikket foregår inden for rammerne af NATO, men der er ikke tale om, at vi har fremført specielle ønsker.

Endelig en lille, lønlig bøn til hr. Bilgrav-Nielsen: lad nu være med at øge forvirringen, den er stor nok i forvejen! At sige, at depoter er det samme som baser, eller at det, vi diskuterer i dag, tungt materiel, vil være en sådan ændring, at man må betegne det

[Udenrigsministeren]

som baser – jeg beder om: lad være med det. Hvis hr. Bilgrav-Nielsens definition er rigtig efter ordbogen, nemlig at baser er udgangspunkt for militære operationer, så må jeg gøre hr. Bilgrav-Nielsen opmærksom på, at brændstof, ammunition og reservedele, som vi allerede har, beregnet til udenlandske fly, i så fald også må betegnes som baser. Det har det radikale venstre aldrig nogen sinde gjort, og det forstår jeg godt. Derfor beder jeg om, at man af hensyn til debatten lader være med at betegne det som baser.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg brugte så megen tid, sidste gang jeg var på talerstolen, at jeg ikke fik lejlighed til at sige, at socialdemokratiet og regeringen har gjort standpunkterne så klart op med hensyn til stationering af fremmede tropper og atomvåben i Danmark under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid, at vi ikke mener, der er grund til at tage enkelte ting ud af problemstillingen og fremsætte dem som dagsordensforslag. Vi vil derfor stemme imod alle de tre dagsordensforslag, der er fremsat.

(Kort bemærkning).

Bilgrav-Nielsen (RV):

Det bliver mere og mere klart for mig, at det er socialdemokratiets og forsvarsministerens strategi at forsøge at give det indtryk, at de nye overvejelser om forstærkninger ikke er noget egentligt nyt i forhold til den hidtidige politik, men det vil ikke lykkes. Det er klart, at der er forskel på, om der i eksisterende danske depoter integreret er oplagt ting og sager, som også kan anvendes af styrker udefra, og så den situation, man nu taler om, nemlig betydelige landstyrker, som skal have oplagt tungt materiel.

Jeg tror, at denne debat ville stå sig ved, om vi ærligt vedstod, hvad det var, der var tale om. Jeg synes sådan set, at det både fra konservativ side og fra venstre klart er udtalt, at der er tale om en markant ny forstærkningspolitik, og jeg tror, at socialdemokratiet ville stå sig ved ærligt og åbent at lægge op til en debat om denne nye forstærkningspolitik.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg skylder de danske generaler og officerer en undskyldning. Jeg har tidligere bebrejdet dem, at de blandede sig i debatten. Det var en stor fejl fra min side. Jeg synes, at de optræder betydelig mere demokratisk – de siger, hvad de mener og tænker – end disse mennesker, der skjuler deres ansigt, skjuler deres hensigter, skjuler, hvad det i virkeligheden drejer sig om.

Sandheden er, at der er indledt en ny politik. Der blev holdt et NATO-ministermøde i 1977 i maj måned, hvis beslutninger blev bekræftet i 1978 på topmødet, og denne politik, som udtrykt af general Sir Jack Harman, afløste en anden, som hang sammen med den forrige politik. Nogle mente – som han sagde – at »ankomsten af forstærkninger kunne opfattes som en provokerende forholdsregel«. Det var netop, hvad Danmark mente, og det ved ministrene aldeles udmærket, og det er belyst her af hr. Bilgrav-Nielsen. Videre sagde Sir Jack Harman:

»Ministrene fra samtlige medlemslande mente det ikke« – altså mente det ikke længere – »de fandt, at det tværtimod er en måde at vise solidaritet og øge afskrækkelsen på«.

Dette er en ny politik, uanset hvad hr. Lasse Budtz, hvad udenrigsministeren, hvad forsvarsministeren forsøger at bilde folkettingen og offentligheden ind. Jeg synes, at man skulle erkende det klart.

Vi vil naturligvis på den baggrund konstatere, at man heller ikke kan stemme for retsforbundets dagsorden, som ville have været en fastholdelse af den nuværende politik. Jeg synes, det er noget meget alvorligt, der bliver lagt op til. SF vil naturligvis stemme for retsforbundets dagsorden, og jeg beklager meget, at man ikke gør det fra socialdemokratiets side, men det må vi jo så tage til efterretning. Vi må også tage til efterretning, at de socialdemokrater, som offentligt har vendt sig imod denne politiske ændring, som udenrigsminister og forsvarsminister vil sætte igennem, altså nu stemmer imod, at det kun skal være muligt at stationere udenlandske tropper her i krigstid. De accepterer, at det kan lade sig gøre i fredstid. Velbekomme!

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Når hr. Bilgrav-Nielsen må hente hjælp i Gyldendal for at definere begrebet »base« og siger, at det er udgangspunkt for en militær operation, så er det korrekt; jeg har selv set det efter nu. Men så har vi tusinder og atter tusinder af baser i Danmark, for så er hvert eneste orlogsskib og kampvogn og fly og telt i felten en base.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg synes, at ministerens svar til mig om flyaftalen med USA egentlig er stærk tobak. Her har man indgået en meget vidtgående aftale om modtagelse af 100 amerikanske krigsfly – det er stort set lige så mange, som der eksisterer i Danmark i forvejen – og om oplagring i depot til disse fly. Man har med denne beslutning undergravet den hidtil eksisterende danske basepolitik. Man har undergravet den hidtil eksisterende danske atompolitik, fordi sådanne fly i en krisesituation kan være bevæbnet med atomvåben.

Alt dette har man gjort uden om folketinget, og det skal være aldeles klart, at man ikke engang har fundet det ulejligheden værd at orientere folketinget om, at man har indgået en sådan aftale. Man har ikke engang orienteret folketingets forsvarsudvalg om, at nu indgik man en så vidtrækkende aftale, en væsentlig ændring i dansk militærpolitik. Alt dette har man gjort blot med en henvisning til, at der i bemærkningerne i betænkningen i forbindelse med 1973-forsvarsforliget stod noget generelt om, at nu skulle man forberede noget mere, nemlig disse forstærkninger.

Jeg synes, det er meget belærende, og jeg håber, at det bliver vidt og bredt kendt, at sådan foregår beslutningsprocessen i vitale spørgsmål som dem, vi har haft til drøftelse her i dag.

Formanden:

Hr. Ib Christensen kom desværre ikke med i anden omgang. Det var ikke min skyld.

Ib Christensen (DR):

Jeg har et par korte bemærkninger til udenrigsministeren og forsvarsministeren.

Udenrigsministeren belærte mig om, at man i de andre nordiske lande har en universitetsstradition for freds- og konfliktforskning, og det var altså forklaringen på, at vi ikke havde et freds- og konfliktforskningsinstitut i Danmark. Men det burde jo så meget mere animere os til at få etableret en sådan forskningsinstitution med de korrektiver og med det supplement til den udenrigspolitiske og sikkerhedspolitiske tænkning og debat, som sådanne institutter kan give.

Jeg synes da, det er godt, at ministeren og regeringen er gået det skridt, at man har nedsat et nedrustningsudvalg, men jeg synes lige så godt, man kunne have taget det andet skridt først som sidst. Måske kommer der en indstilling fra dette udvalg om at etablere en sådan forskningsinstitution.

Formanden:

Undskyld, jeg tror, det kniber for dem på tilhørerpladserne, der forsøger at følge debatten, at høre for støj.

Ib Christensen (DR):

Forsvarsministeren brugte hjemmeværnet som et argument for, at det måske ikke var så godt at ophøre med tvangsudskrivningen, men jeg synes netop, det er temmelig ejendommeligt, at forsvarsministeren anvender den argumentation, eftersom hjemmeværnet jo bygger på fuld frivillighed med 70.000 mand, og eftersom forsvarets personel i dag for 2/3's vedkommende er frivilligt. Derfor kan jeg ikke rigtig forestille mig, at det skulle være så helt umuligt, hvis man i løbet af en periode tager skridtet fuldt ud, som nogle andre NATO-lande for længst har gjort det, og indfører fuld frivillighed, så også at få rekruttering til hjemmeværnet. Jeg synes i det hele taget, at regeringen ved denne afstandtagen fra vores ønske om frivillighed distance-rer sig noget fra mulighederne for at få den nulløsning igennem folketinget, som den i og for sig stadig væk står på. Det er ikke særlig klogt af regeringen, hvis den altså ønsker en nulløsning, som man har lagt op til.

Hr. Steen Folke syntes, det var bemærkelsesværdigt, at retsforbundet muligvis godt kunne tænkes at gå med til depoter. Dertil vil jeg sige, at den spænding får hr. Steen Folke udløst, når eller hvis regeringen om nogle måneder kommer med et konkret for-

[Ib Christensen]

slag, som folketinget skal tage stilling til. Vi vil ikke tage stilling til noget, som endnu kun er en tanke, noget, der ikke er et konkret forslag. Til den tid vil hr. Steen Folke og andre få stillet deres nysgerrighed med hensyn til vor stilling på dette område.

Når vi har udformet vores dagsordensforslag, som vi har, så har den væsentlige baggrund været, at regeringen og socialdemokratiet såvel som det øvrige folketing derved får en mulighed for at tage stilling her og nu, for det kan man gøre, til stationeringspolitikken.

Det er fuldstændig rigtigt, som det er sagt både af hr. Gert Petersen og af hr. Arentoft og andre, at der er intet nyt i retsforbundets dagsordensforslag, det er en fastholdelse af den nuværende stationeringspolitik – intet andet. Hr. Arentoft har da ret i, at der er intet nyt i det. Det betyder, at vi står ved det nuværende.

Og så sagde hr. Arentoft, at det, vi snakker om nu, er en krisetid. Ja, det er det, hr. Arentoft og venstre og de konservative snakker om, men det er ikke det, regeringen snakker om. Det er det, regeringen prøver at skjule. Jeg mener, at regeringen i og med, at den nedstemmer retsforbundets dagsorden, erkender, at dette er en ny stationeringspolitik, nu går man ind for eventuelt at stationere NATO-tropper i Danmark i fremtid.

Jeg vil til slut sige til hr. Arentoft, at når vi bruger udtrykket »fremmede styrker«, så er det ikke, fordi vi vil være uvenlige over for vore NATO-allierede. Det er blot, fordi det er den terminologi, man har anvendt i hele diskussionen og i hidtidige officielle tilkendegivelser om dette. Så jeg beder hr. Arentoft og andre læse det som »allierede styrker« – meningen er faktisk den samme.

(Kort bemærkning).

Wilhelm (VS):

Jeg spurgte forsvarsministeren, hvor stor han og hans eksperter anså sandsynligheden for at være for, at en modstander ikke vil rette ødelæggende angreb med missiler, måske endda med større atomsprængladninger, som forsvarskommandoen taler om, mod depoter og modtagedsteder, inden forstærkningerne når frem og når at tage materiellet i besiddelse, og hvad konsekvenserne ville være for civilbefolkningen, hvis modstanderen ikke var så venlig bare passivt at se til, men

forsøgte at ødelægge disse steder, hvad han meget let kan gøre og har rigelig tid til at gøre. Og så svarer forsvarsministeren, at det kan man sandelig da ikke sige noget om, og der er vel også en risiko, selv om vi overhovedet ikke havde noget militær her i landet. Jeg bliver nødt til at gøre forsvarsministeren opmærksom på, at det spørgsmål, jeg stillede, ikke var tilfældigt. Det er lige præcis det missilmål, som forsvarskommandoen fremhæver fremfor noget. Efter at den 4 sider op og ned har skrevet om mere ordinære missilmål, eventuelt for mindre atomsprængladninger, nævner den som det første mål for større atomsprængladninger modtagedstederne, og det var det, spørgsmålet gik på.

Jeg må konkludere af forsvarsministerens svar, at det enten er regeringens hensigt at tage stilling til den slags problemer uden at foretage det mindste i retning af en strategisk og taktisk analyse af, hvad sandsynligheden er for, at disse steder vil blive udraderet, eventuelt med større atomvåben, hvad forsvarskommandoen nævner muligheden for, og veje det op imod civilbefolkningens situation. Enten er det altså tilfældet, at regeringen uden overhovedet at prøve at vurdere, hvad det er værd, vil tage stilling til, om man skal have det eller ej, eller også – mon ikke det er mere sandsynligt? – har regeringen og de militære eksperter selvfølgelig vurderet det, men de er kommet til et resultat, som de ikke ønsker vi skal kende.

(Kort bemærkning).

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg skal blot meddele, at vi agter at stemme for det af retsforbundet fremsatte dagsordensforslag, og at vi også agter at stemme for det forslag, som er fremsat af hr. Gert Petersen. Om end man har valgt en formulering, der er noget anderledes end den, vi har valgt, føler vi, at hovedindholdet i det er det samme.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg glemte at tilkendegive vores holdning til den af hr. Bilgrav-Nielsen fremsatte dagsorden. Vi kan ikke stemme for den, af de samme grunde, som hr. Steen Folke redegjorde for for VS' vedkommende. På den anden side vil vi ikke stemme imod den, for vi vil da ikke være nogen hindring for, at der bli-

[Gert Petersen]

ver fremsat et forslag af denne karakter. Vi mener altså også, at den hidtidige depotpolitik har været af en karakter, som vi ikke vil kunne støtte.

Så har jeg lige en enkelt bemærkning til allersidst, og det er endnu en gang: der er her i salen socialdemokrater, som har sagt til mig, at jeg har misforstået det, når man nu stemmer retsforbundets dagsordensforslag ned. Undskyld, så forstår jeg ikke, hvad vi holder den slags debatter for. Der står: »Idet folketinget fastholder, at fremmede styrker ikke stationeres i Danmark i fredstid . . .«. Det er standpunktet fra 1954 hos samtlige partier i det udenrigspolitiske nævn.

Jeg vil godt have at vide, om det, at socialdemokratiet nu stemmer denne dagsorden ned, betyder, at man har ændret det standpunkt, som blev indtaget i 1954, for det er det standpunkt, der er udtrykt her. Har man indtaget et nyt standpunkt? Er det det, der ligger bag den omstændighed, at socialdemokratiet stemmer denne dagsorden ned? Jeg har en mistanke om det, selv om nogle måske vil påstå det modsatte.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Det ligger i sagens natur, at vi ikke bygger vores politik på hr. Gert Petersens mistanker eller formodninger, så jeg skal gentage, hvad jeg har sagt adskillige gange under denne debat, at socialdemokratiet ikke mener, at der er tale om en ændring i Danmarks sikkerhedspolitik. Det er socialdemokratiets opfattelse, at vi ikke vil modtage allierede styrker under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid. Det er socialdemokratiets opfattelse, at vi ikke skal modtage atomstyrker under de nuværende omstændigheder, altså i fredstid. Dette er socialdemokratiets politik. Da dette klart er tilkendegivet dels af partiets ordfører, dels af regeringen, mener vi ikke, at der er grund til at tage enkeltheder ud af de to redegørelser og formulere dem i dagsordensforslag. Derfor stemmer socialdemokratiet imod de 3 dagsordensforslag – det turde være ganske klart nu.

Formanden:

Der kan gives ordet for korte bemærkninger i rimeligt omfang. Jeg ved ikke rigtig, hvad det er, men hr. Gert Petersen har ordet

for en kort bemærkning.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg beder formanden undskylde mange gange, men sagen er den, at jeg føler mig forvirret, nærmest som efter en forestilling af »Skum«. Hr. Lasse Budtz optræder i rollen som en af de kendte personer – ikke Benson, det vil jeg lige understrege, men en af de andre kendte personer. Hvis det, hr. Lasse Budtz sagde, er socialdemokratiets politik, hvorfor stemmer socialdemokratiet så imod en dagsorden, hvori der står, at folketinget fastholder, at fremmede styrker ikke stationeres i Danmark i fredstid? Jeg forstår det ikke.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Gert Petersen (SF) (se foran)

forkastedes, idet 20 stemte for, 121 imod; 5 stemte hverken for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Bilgrav-Nielsen (RV) (se foran)

forkastedes, idet 8 stemte for, 121 imod; 19 stemte hverken for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Ib Christensen (DR) (se foran)

forkastedes, idet 27 stemte for, 121 imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 31. oktober 1980, kl. 10.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 15.44